HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

1948 október - november

TARTALOM:

JOVÁN VESZELINOV: Pártunk programjáról (465) — Dr. GYETVAI KÁROLY: Vajdaság önkormányzati alapokmánya (475) — BRINDZA KÁROLY: Jugoszlávia Egységes Szakszervezeteinek I. Kongresszusa (481) — THURZÓ LAJOS: Líka (488) — GÁL LÁSZLÓ: Építenek (489) — MAJTÉNYI MIHÁLY: Őszi szántás (495) — Értelmiségiek világkongresszusa (500) — Az értelmiségiek világkongresszusának kiáltványa a béke védelmére (501) — ILIJA EHRENBURG: A kultúrmunkások világkongresszusán (502) — LŐRINC PÉTER: Iskoláink problémái és feladatai II., Harc az új emberért (508) — OLAJOS MIHÁLY: Világszemle (516)

Figyelő:

THURZÓ LAJOS: Ifjúságunk kulturális-művészeti seregszemléje (526) — G. L.: Egy negyedikes gimnazistáról (529) — Nyugati életforma (530)

Szemle:

GÁL LÁSZLÓ: A »Književnost« két száma (533) — SZABÓ GIZELLA: Újra megjelent a »Lumina« (535) — SULHÓF JÓZSEF: Négy operabemutató (537) — HAJDÚ VILMOS: Mélyek a gyökerek (540) — SZAUER LÁSZLÓ: »Népoktatás« (542) — A »Híd« irodalmi pályázata (544)

XII. évfolyam 10-11 szám. Ára 15 dinár

XII. ÉVFOLYAM

HID

10.-11. SZÁM

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG
FELELŐS SZERKESZTŐ: OLAJOS MIHÁLY
SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, JOVÁN GYORGYEVICS UTCA 2. TELEFON 25—85
KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9
TELEFON: SZUBOTICA, 414
ELŐFIZETÉSI DÍJ: EGY ÉVRE 120 DINÁR, FÉL ÉVRE 65 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 12 DINÁR
POSTATAKARÉKSZÁMLA 32—906—031. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

Kardely Edvárd

Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaságban

Ára 12 50 dinár

Majtényi Mihály

Májusfa

— Novellák, karcolatok —

Ára 32.50 dinár

ILJIN M.

NAPFÉNY AZ ASZTALON

A mesterséges fény története ifjak és felnőttek számára.

Ára 14.— dinár

MEGRENDELHETŐ: HID SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9.

PARTUNK PROGRAMJÁRÓL

Irta: Jován Veszelinov

Jugoszlávia Kommunista Pártja V. kongresszusának óriási a történelmi jelentősége Pártunk további fejlődése és a szocializmus építése szempontjából. Tito, Rankovics, Kardely, Gyilasz és a többi elvtársak beszámolói felbecsülhetetlen értékkel bírnak úgy Pártunk dicső multjának mint jövőjének megértését illetőleg. Ezek a beszámolók és a kongresszus határozatai felfegyverzik egész Pártunkat, munkásosztályunkat és a többi dolgozókat valamennyi kérdés sikeres megoldására Jugoszlávia szocialista építésében. A kongresszus határozatai hozzájárulnak a Jugoszláviai Kommunista Párt további megszilárdulásához és megerősödéséhez és könnyebbé teszik a Párt előtt álló nehézségek leküzdését.

Az V. kongresszus legfontosabb okmánya mindenesetre a JKP Programja. A Program alapjául a marxista-leninista elmélet és gyakorlat szolgál. A nemzetközi munkásmozgalom és elsősorban a dicső Bolseviki Párt nagy tapasztalatai vannak benne feldolgozva. A Program magábafoglalja a JKP bőséges tapasztalatait is. Kiindulva a marxi-lenini elméletből és gyakorlatból a Program tudományos pontossággal állapítja meg az alapvető célt, amelynek eléréséért harcol a JKP, munkásosztályunk és országunk többi dolgozója. Ez a cél dolgozó népünk boldogabb jövője — a szocializmus.

A Program bevezetőül magábafoglalja a kapitalizmus fejlődésének, rothadásának és bomlásának — kikerülhetetlen pusztulásának — rövid áttekintését Marx, Engels, Lenin és Sztalin tanai alapján. A Program különösen kiemeli az oroszországi nagy Októberi szocialista forradalom óriási jelentőségét, a világ szabadság, — és szocialista mozgalmai, valamint az új társadalmi rendszer fejlődése szempontjából amely — hála az Októberi forradalomnak — a földkerekség nagyrészén már leváltotta a tőkés világot.

A Program röviden vázolja Pártunk dicsőséges útját a tőkés kizsákmányolás és nemzeti elnyomatás elleni küzdelemben. Ismerteti a munkásosztály és a többi dolgozó tömegek harcát a Kommunista Párt vezetése alatt a megszállók és belföldi árulók ellen és a mi népi forradalmunk sajátosságait: a munkásosztály és a többi dolgozó harcának sajátos útját a hatalomért.

A programból teljes egészében megismerjük a fegyveres harc folyamán és az utána végbement forradalmi átalakulást. Ez a forradalmi átalakulás az általános társadalmi törvényszerűség vonalán halad és a nemzetközi proletáriátus tőkés rendszer elleni, a szocializmus győzelméért folytatott harcának alkotórésze.

A Jugoszláv Kommunista Pártnak az V. kongresszuson hozott Programját joggal nevezhetjük a Jugoszláviában épülő szocializmus programjának.

Hazánkban a hatalomért vívott harc és az egész forradalmi átalakulás különleges belső és nemzetközi körülmények között zajlott le: ország-

gunk megszállása és a második világháború feltételei között, amely háborúban a szocializmus hazája, a nagy Szovjetunió óriási ereje volt a döntő tényező. Ezen általános feltételek hatása alatt a szocialista forradalom törvényszerűségei országunkban oly alakban nyilvánultak meg, amely megfelel a belső és külső körülményeknek.

A »Komuniszt« első számában — 1945-ban, — Tito elvtárs rávilágított e sajátosságok lényegére. »A Népfelszabadító harc sajátosságai« című cikkében, amelyben a következőket mondja:

> *»A népfelszabadító harcban és annak eredményeiben meg vannak a társadalmi fejlődés történelmi törvényszerűségeinek elemei, amelyeket nagy tanítóink Marx és Engels fedeztek fel és amelyeket nagy tanító mestereink Lenin és Sztalin elméletileg gazdagították, elmélyítették és gyakorlatban alkalmazták. Ezek a történelmi törvényszerűségek nálunk, Jugoszláviában egy bizonyos fokig új alakokat öltenek. Ezt a háború folyamán megának a háborúnak új jellege és annak új következményei feltételezték illetőleg a nagy szocialista ország, a Szovjetunió majdnem 30 éves fennállása és mindenirányú óriási fellendülése. Ezek szerint, fejlődésünk sajátságos jellege és annak következményei nem mondanak ellent a marxizmus-leninizmus tanának. Ellenkezőleg, teljes összhangban állnak e tannal. Ezzel egyszersmind nagy tanítóink lángelméje új bizonyságot nyert, mert ők mindig arra tanítottak, hogy marxizmus-leninizmus nem dogma, hanem irányelv a tettek útján«.*

Tító elvtárs fentemlített cikkében kristáltisztán rámutatott azokra a körülményekre, amelyek forradalmunk fejlődésében bizonyos új alakokat feltételeztek és hangsúlyozta, hogy a megszállók és belföldi áruló csatlósaik elleni és a hatalomért vívott harcunk Marx, Engels, Lenin és Sztalin tanai alapján ment végbe.

Pártunk Programja nagy figyelmet szentel forradalmunk sajátosságainak és azokat megmagyarázza:

> *»A jugoszláviai forradalom sajátos jellege abban rejlik, hogy a döntő ütközet egyfelől az alapvető kizsákmányoló osztályok — a burzsoázia és földesurak — másfelől a dolgozók között, akiknek a munkásosztály állt az élükön és akiket a JKP vezetett — a fasiszta hódítók elleni felkelés keretében folyt le, tehát a nemzeti árulás elleni harcban, amely árulásnak a burzsoá reakció volt a gócpontja. Ez a harc végül elválaszthatatlan része volt az általános fasiszta-ellenes háborús arcélnek«.*

Forradalmunknak tehát megvannak a maga sajátosságai, de a társadalom történelmi fejlődésének törvényszerűségei alapján bonyolódott le, a proletárforradalom marxista-leninista elmélete alapján. A nemzeti szabadságharc folyamán Pártunk a megszállók és belföldi árulók elleni népfelkelés fejlesztésének kérdését szorosan összekapcsolta a népi forradalom fejlődésének kérdésével és ez a forradalom mindinkább szocialista jelleget öltött.

Amily mértékben elharapódzott a nemzeti felszabadító harc, oly mértékben jutottak mindjobban kifejezésre forradalmunk szocialista vonásai. Ez a folyamat történelmileg elkerülhetetlen volt, mert a megszállók és hazaárulók elleni harc sikere megkövetelte a népi forradalom to-

vábbfejlesztését. A szabadságharc és a népi forradalom nem képeztek két különböző fejlődési fokot, hanem egy elválaszthatatlan egységet, egyöntetű folyamatot. Feltételezték egymást, függtek egymástól.

A Kommunista Párt még a háború folyamán a demokratikus és szocialista jellegű intézkedések egész sorozatát hajtotta végre. Elszigetelte a burzsoáziát, a megalkuvó csoportokat és elemeket a széles néptömegektől, fegyveres harcot folytatott a megszállók és belföldi árulók ellen, akiknek főfészkét a reakciós burzsoázia képezte. Ezzel Pártunknak sikerült megteremteni erős népi hadseregünket, mint a nép fegyveres erejét a nemzeti felszabadító harcban és a népfelszabadító bizottságokat, mint az új valóban demokratikus népi hatalom szerveit. Az új szocialista Jugoszlávia alapköveit fektettük le ezzel.

A megszállók és a belföldi árulók elleni harc, ahogy azt Tító elvtárs többször hangsúlyozta, szükségszerűen harc volt a régi burzsoá hatalom ellen is, amely a megszállók szolgálatába szegődött. Tehát a széles néptömegek, munkásosztállyal az élükön és a Kommunista Párt vezetése alatt, a burzsoá hatalom ellen harcoltak és azt megdöntötték. Ez a tény szocialista jelleget kölcsönzött forradalmunknak. Forradalmunkkal és annak szocialista jellegével foglalkozva Kardely elvtárs különösen aláhúzza a következőket:

> »... **Fontos az a tény tehát, hogy még a háború folyamán megoldódott a szocialista forradalom alapvető kérdése, a kapitalista burzsoázia ledöntése a hatalomról és egy olyan népi hatalom felállítása, amelyben a munkásosztály kezében van a közvetlen vezetés.**«

A mi népi demokráciánk a proletár; illetve szocialista demokráciának egy változata. Magánhordja a proletár diktatura minden alapvető jellegzetességét. A Programban olvashatjuk:

> »*A népi hatalom Jugoszláviában éppen az a hatalom, amelynek segítségével dolgozóink folytatják a sikeres harcot a tőkés elemek ellen, a szocialista társadalom felépítéséért. A munkásosztály vezetőszerepe a népi hatalomban a biztosítók arra, hogy a népi hatalom magában foglalja a proletárdiktatura azon alapvető elemeit, amelyek az ország szocialista fejlődését biztosítják: ez a hatalom elég erős, hogy megtörje a kizsákmányolók ellenállását; ez a hatalom rátermett arra, hogy megszervezze a szocializmus építését; ez a hatalom a legalkalmasabb arra, hogy a szocializmusért folyó küzdelemben egyesítse a dolgozó nép legszélesebb tömegeit.*«

A győzedelmes forradalom országunkban a munkásosztályt és a dolgozó parasztságot juttatta hatalomra, s átadta az állam tehát a nép kezébe az alapvető termelési eszközöket és ezzel megteremtette hazánkban a szocializmus építésének legfőbb előfeltételeit.

Ha forradalmunkkal és annak győzelmével foglalkozunk, kiinduló pontunk az a kérdés, mit tett és mit kellett, hogy cselekedjen Pártunk az országon belül, hogy biztosítsa a dolgozó népnek az idegen hódítók és a belföldi árulók és kizsákmányolók feletti győzelmét. Elsősorban Pártunk politikai hadvezetésének és taktikájának kérdését vetettük fel, tehát azt, hogy a hatalomért való küzdelemben miként szervezte meg a munkásosztályt és a többi dolgozó tömegeket. Ha kivívott győzelmünk belső alapfeltételeit magyarázzuk, azzal semmi esetre sem állít-

juk, hogy azok voltak az egyetlen és döntő körülmények amelyek lehetővé tették népi forradalmunk *végérvényes* győzelmét. Pártunk és Központi Vezetőségének — Tító elvtárssal az élén — helyes politikai irányvonala úgy a nemzeti szabadságharc folyamán mint azután mindmáig biztosította fegyveres felkelésünk győzelmes befejezését az *országon belül.* De hogy népünk harcát végső győzelem koronázta, hogy megszületett az új Jugoszlávia, azt a Szovjetunió fennállásának és a második világháborúban játszott szerepének köszönhetjük.

»*A Szovjetuniónak e szerepe nélkül lehetetlen lett volna győzelmünk a fasiszta hódítók felett, tehát lehetetlen lett volna Jugoszlávia felszabadítása és az új Jugoszlávia megteremtése is.*« *(Tító)*

Kardely elvtárs a JKP V. kongresszusán tartott beszámolójában megállapította, hogy még a háború folyamán »*minden dolgozó emberünk és hazánk minden hűséges fia tudatában kifejlődött az az eleven felismerés, hogy a Szovjetunió és hadseregének harca és győzelme Jugoszlávia népeinek nemzeti függetlenségükért vívott harcában a győzelem elsőrendű és döntő tényezője volt.*«

Pártunk tehát és annak vezetősége mindig tudatában volt a Szovjetunió és a győzedelmes Vörös Hadsereg felszabadító küldetésének. De azon az álláspontonvolt és álláspontját valóra is váltotta, hogy a többi népek is ragadjanak fegyvert és harcoljanak vállvetve a Vörös Hadsereggel, nem várva hogy a szabadságot készen tálalva hozzák neki. Jugoszlávia példája bebizonyította, hogy ez nemcsak lehetséges, hanem hogy ez kötelessége is minden forradalmi pártnak, minden igaz forradalmárnak. Ezért Jugoszlávia példája rendkívül tanulságos egyes más országok munkásmozgalmai számára.

★

Mondtuk már, hogy Pártunk Programja a szocializmus építési programja országunkban. Teljes világossággal megjelöli az utat amelyen haladnunk kell a szocializmus teljes győzelme felé hazánkban. Ez az út a marxizmus-leninizmus elméleti tételei és a Szovjetunió Kommunista (bolseviki) Pártjának gazdag tapasztalatai alapján rajzolódik ki.

»*Jugoszlávia Kommunista Pártja a munkásosztály valamint a város és falu egész dolgozó népe élén, amelynek óriási többsége a Népfrontba tömörült — mondja a Program — a mai fejlődési fokon a szocializmus megteremtéséért küzd, a kommunizmus első szakaszáért, tehát olyan társadalmi viszonyok létrehozásáért, amelyekben a termelési eszközöket társadalmasítják, a termelés tervszerű lesz, lehetetlenné válik embernek ember által való kizsákmányolása, megsemmisülnek az osztályellentétek és alkalmazást nyer az elv: mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint...*«

Hazánk dolgozói a munkásosztály élcsapata, Jugoszlávia Kommunista Pártja vezetése alatt már megkezdték ennek az új szocialista társadalomnak az építését. Már megmutatták, hogy képesek és megvan minden lehetőségük hozzá, hogy teljesen fel is építsék. Továbbra is a szocializmus nagy hazájára, a Szovjetunióra támaszkodva és fejlesztve a legsokirányúbb együttműködést vele és a népi demokrácia országaival, Jugoszlávia dolgozói felépítik a társadalmat, amelyben nem lesz-

nek kizsákmányolók és kizsákmányoltak, felépítik a társadalmat, amely a föld egyhatodán a Szovjetunióban már valóság.

A Program rámutat arra a szívós küzdelemre, amely a dolgozó tömegekre vár a fenti cél megvalósításához vezető úton. A történelem arra tanít, hogy egy osztály sem volt hajlandó önként lemondani gazdasági és politikai előjogairól. Nagy társadalmi fordulatok mindig csak nehéz és véres fegyveres harcok folyamán mehettek végbe. A kivénült uralkodó osztályok, amelyeket a történelem pusztulásra ítélt, csak kényszer alatt adták át helyüket az új, haladó osztályoknak. Hazánkban a forradalom megdöntötte a burzsoá uralmat és a hatalmat a munkásosztály és a többi dolgozó tömegek kezébe adta át. De mi még nem semmisítettük meg teljesen a kizsákmányoló osztályokat, nem számoltuk fel teljesen a tőkés viszonyokat szülő forrásokat. A falvakban még ott vannak a tőkés-kulák elemek, amelyek ellenséges magatartást tanusítanak az új Jugoszláviával szemben és harcolnak kizsákmányoló helyzetük megőrzéséért. A városokban még fellelhetők a tőkésvilág bizonyos maradványai. Ezek ellenállást fejtenek ki szocialista intézkedéseink ellen és azon vannak, hogy megszilárdítsák helyzetüket. Addig nem építhetjük fel a szocializmust, amig fel nem számoljuk ezeket a tőkés elemeket. Az ellenük való harc és végérvényes felszámolásuk elválaszthatatlan része a szocializmus megvalósításáért vívott harcunknak. A szocializmus útjára mutatva a JKP programja ugyanakkor kiemeli a tőkés elemek és a tőkésrendszer mindennemű maradványai ellen folytatandó könyörtelen harc elkerülhetetlenségét.

A Programban ez áll:

> »*A szocializmus felépítéséért való küzdelem feltételei között országunkban az osztályharc kiéleződik és fönnáll a kizsákmányoló elemek végső felszámolásáig.*«

A szocializmus diadalának biztosítása érdekében tehát meg kell semmisíteni a kapitalizmus minden alapját.

A tőkéselemek elleni harcban a népi hatalom megingathatatlanul a szegény- és középparasztok oldalán áll, intézkedéseivel azokat támogatja és védi a falusi gazdagok kizsákmányolása és fosztogatása ellen. A dolgozó nép állama védeni és támogatni fogja a kisiparosokat és azon lesz, hogy amint megérnek a szükséges feltételek, lehetővé tegye számukra, hogy különböző módon bekapcsolódjanak a szocialista építőmunkába.

A Programból világosan következik, hogy a szocializmus csak akkor valósítható meg, ha a Párt helyes álláspontra helyezkedik nemcsak az ellenséges, tőkés elemekkel szemben, hanem a dolgozó parasztsággal, a többi dolgozókkal, tehát a munkásosztály természetszerű szövetségeseivel szemben is.

A JKP Programjából tisztán kiviláglik, hogy a szocialista átalakulás úgy a városban mint a falun, gazdasági és társadalmi életünk egészében, csak a következőkép valósíthatók meg:

> »*Ha megszilárdítjuk a munkásosztály szövetségét a dolgozó parasztsággal és összes dolgozó tömegekkel és ha — erre a szövetségre támaszkodva — mindeniránytú harcot folytatunk a tőkéselemek maradványainak megsemmisítéséért, számontartva, hogy ez a harc lépést tartson a népgazdaság szocialista szektora erejének és szervező-képességének egyidejű gyarapodásával*«.

Győzelmünk alapja eddig is a dolgozó tömegek szövetsége volt élén a munkásosztállyal, a Kommunista Párt vezetése alatt. Ez ugyanúgy lesz a jövőben is. Pártunk és Tító elvtárs helyes politikája a dolgozó parasztsággal és a többi dolgozó tömegekkel szemben megbonthatatlanná teszi ezt a szövetséget. A dolgozó nép egysége a Népfrontban valósult meg. A Népfront a szervezeti alakja munkásosztályunk, a dolgozó parasztság, népi értelmiség és a többi dolgozók szövetségének, a munkásosztály és annak élcsapata a Kommunista Párt vezetése alatt.

A JKP Programja meghatározza a szocializmus építésének iramát és módszereit hazánkban. A Bolseviki Párt tapasztalatait és a leninisztalini tanítást követve a szocialista gazdaság létrehozásáról és fejlesztéséről városban és a falun, a Program kimondja:

> »*Az ország iparosítása és villamosítása nélkül el sem képzelhető a sikeres harc a szocializmusért, sem a tőkés elemek fölötti győzelem országunkban, sem Jugoszlávia népeinek függetlensége. Az ország iparosítása és villamosítása lehetővé teszi a termelőerők óriási fejlődését és így előfeltételeivé válnak a mezőgazdaság szocialista átalakulásának, gyors fejlődésének. Az iparosítás és villamosítás úgyszintén előfeltétele annak, hogy emeljük a dolgozó tömegek anyagi és kulturális színvonalát*«.

Ez országunk fejlődési vonala amelyet Pártunk meghatározott még a Program meghozatala előtt. Ez a termelő erők gyors fejlesztésének útja. Az út amelyen Jugoszlávia elmaradott mezőgazdasági országból fejlett ipari és előrehaladott mezőgazdasággal rendelkező országgá válik. Ez az az út, amelyen a dolgozó tömegek kulturális és anyagi színvonala gyorsan növekszik.

Pártunk Programja világosan megjelöli mezőgazdaságunk fejlődésének, szocialista átalakulásának és a falu anyagi és kulturális felemelkedésének útját. A Programból való fenti idézetből látszik, hogy az ipar fejlődése teremti meg az előfeltételeket a falu szocialista átalakulásához, ahhoz, hogy a falu lépésben haladhasson a várossal a szocializmus felé. Másrészt az ipar komoly fejlődése el sem képzelhető visszamaradott mezőgazdaság mellett. Igaz, a város a falu előtt halad, a város mutatja meg az utat a falunak a jobb és műveltebb élet felé a szocializmusba. De mégis párhuzamosan kell fejlődniök, lépésben haladni, mert csak úgy biztosíthatjuk hazánk mindeniránnyú szocialista fejlődését.

A JKP Programja a falu szocialista átalakulására vonatkozó marxista-leninista tanításhoz híven, meghatározza ennek az átalakulásnak szervezési alakjait:

> »*A mezőgazdaság szocialista átalakulásának eszköze és szervezési formái a következők: elsősorban a mezőgazdasági szövetkezetek fejlesztése, beleértve azoknak úgy a legalacsonyabb mint a legmagasabb alakját, azonkívüli a szocialista gazdasági szektor szilárdítása a mezőgazdaságban.*«

A szövetkezetek fejlesztése minden alakjukban, a legkezdetlegesebbektől (beszerző-árúsító) a legfejlettebbekig (termelő) ez a szocializmus fejlődésének útja a falun, amelyre Lenin és Sztalin mutattak rá és amelyet Lenin dolgozott ki ismert szövetkezeti tervében. Sztalin elvtárs a következőket mondja:

»A falu szocialista fejlődésének fő útja a Lenin szövetkezeti tervében megjelölt út, amely magában foglalja a mezőgazdasági szövetkezés minden alakját, a legkezdetlegesebbektől (beszerző-árúsító) a legfejlettebbekig (termelő — kolhoz).«

A feltételek amelyek között a mezőgazdasági szövetkezés a mi falunkon folyik, nem azonos azokkal, amelyek között a szovjetunióban fejlődtek a mezőgazdasági szövetkezetek. Ez viszont nem jelenti azt, hogy minálunk nincs meg minden lehetősége annak, hogy mezőgazdasági szövetkezeteink a legmagasabb fokig fejlődjenek. Ennek feltételei igenis megvannak: a politikai hatalom a dolgozó nép kezében, a munkásosztály és a dolgozó parasztság közötti szilárd szövetség és a tőkés elemek elleni harc a falun, a már meglévő hatalmas szocialista gazdasági szektor és a szocialista ipar fejlődése, a különböző földműves szövetkezetek állandó gyarapodása és erősödése, a dolgozó parasztságban mindinkább növekedő tudata annak, hogy az ő jövőjük és hazánk haladása megkövetelik a falu szocialista átalakulásának végrehajtását, megkövetelik, hogy a szocializmus győzzön a falun is.

Pártunk Programja kimondja, hogy a szocializmus nálunk **a termelési eszközök társadalmasítása alapján** épült fel és ezzel párhuzamosan a tőkéselemek elleni megalkuvás nélküli harc útján úgy városban mint a falun. Továbbá kimondja a Program a tőkéselemek korlátozását és fokozatos kiszorítását teljes felszámolásukig. A szocialista formák a mezőgazdaságban, különösen a legfejlettebb alakjuk — a termelő szövetkezetek — fokozatosan fognak fejlődni anyagi lehetőségeinknek és dolgozó parasztságunk politikai öntudatának megfelelően. Ezeket a formákat nem lehet a parasztságra ráerőszakolni. A paraszt az ő kis földdarabkáján fog meggyőződni arról, hogy a nagyüzemű szövetkezeti birtok óriási előnyökkel rendelkezik az ő apró, törpe birtokával és törpe gazdálkodásával szemben.

Mindenki aki becsületesen és tárgyilagosan akarja megítélni a kérdést, világosan megállapíthatja, hogy a szocializmus fejlődésének egyedüli helyes és a mi körülményeink között egyedüli lehetséges útja a mi falunkban az, amelyet a JKP Programja határozott meg.

Pártunk Programja kihangsúlyozza, hogy a szocializmus felépítésének további feltétele Jugoszlávia népei nemzeti függetlenségének megőrzése. Ezért a Program külön kiemeli, hogy a Kommunista Párt harcolni fog az imperialisták minden arrairányuló kísérlete ellen, hogy megcsorbítsák függetlenségünket és leigázzák szocialista hazánkat. Az amerikai, vagy bármely más imperializmus hódító tervei ellen csak úgy őrizhetjük meg forradalmunk eddigi vívmányait és népeink szebb jövőjének építését, ha harcolunk ellenük. Népeink meg fogják őrizni szabadságukat és függetlenségüket, mert szoros kapcsolat fűzi őket a világ demokratikus erőihez: a nagy imperialista ellenes tömbhöz amelynek élén a hatalmas és legyőzhetetlen Szovjet Szövetség áll, a béke és a népek szabadságának és függetlenségének őre.

Programunk hangsúlyozza a legszorosabb és legszélesebb együttműködés szükségességét a nagy Szovjetunióval, amelynek segítségével hazánk felszabadult és megőrizte nemzeti függetlenségét. Az új Jugoszláviának a jövőben is szüksége lesz a mindenirányú együttműködésre a győzelmes szocializmus országával népi demokráciánk és szocialista építőmunkánk további fejlődése érdekében.

Hasonlóképp kiemeli a Program a legszélesebb együttműködés szükségességét, a népi demokrácia országaival, amelyek szintén a szocializmust építő útra tértek. A népi demokrácia minden országának létérdeke, hogy a köztük és a Szovjetunió között fennálló sokvonalú kapcsolat és sokoldalú együttműködés mindinkább elmélyüljön. Ez az együttműködés a legkülönbözőbb politikai és gazdasági alapokat kell hogy öltse. Meghatározva külpolitikánkat és szoros, mindent átölelő kapcsolataink a Szovjetunióval és a népi demokrácia országaival. Pártunk eltökélten kitart ama politikája mellett, amely az imperialista ellenes front szilárdítására, a szocializmus táborának erősítésére és hazánk szocialista építésének biztosítására irányul.

Az új Jugoszlávia teljes erkölcsi és politikai támogatását nyújtja és fogja nyújtani a jövőben is a világ összes haladó erőinek. A Program a JKP fontos feladatául tűzi ki: »*Jugoszlávia dolgozóinak erkölcsi és politikai támogatása a munkás-, demokratikus és nemzeti felszabadító mozgalmak és azon népek számára, amelyek a szabadságért, a demokráciáért és a szocializmusért harcolnak.*«

Dolgozóink kulturális és általános életszínvonala növelésének kérdése fontos helyet foglal el a Programban. A Program egész sor intézkedést helyez kilátásba, amelyeket országunk általános fejlődésének megfelelően foganatosítunk, dolgozóink kulturális fejlődése és anyagi biztosítása érdekében. Pártunk gondoskodik hogy már ma a lehető legnagyobb mértékben megjavítsa a munkások életviszonyait. Ahogy országunk fejlődik úgy fog emelkedni életszínvonala is mindazoknak, akik a legtöbbel járulnak hozzá ehhez a fejlődéshez.

Pártunk Programja szilárd elhatározással védi forradalmunk egyik legnagyobb vívmányát — Jugoszlávia népeinek testvériségét és egységét. Hála az idegen hódítók és a belföldi burzsoázia elleni fegyveres harcnak, népeink kivívták teljes egyenjogúságukat. A Párt és Tító elvtárs vezetése alatt népeink lerázták a nemzeti elnyomatás jármát. Jugoszlávia szabad és egyenjogú népei elhatározták, hogy egy állami közösségben fognak élni, tudatában annak, hogy csak így őrizhetik meg a harcban kivívott szabadságukat, függetlenségüket és fennállásukat is. Népeink egységének és testvériségének rombolása vagy csak a legkisebb veszélyeztetése is, a legnagyobb gaztett az új Jugoszláviával és minden népével szemben. Népeink testvériségének, egységének és egyenjogúságának megőrzése érdekében a Program kimondja a következő követelményeket:

> »*Kitartó és könyörtelen harc minden kísérlet ellen ami arra irányul, hogy megbontsa és gyengítse Jugoszlávia népeinek egyenjogúságát, testvériségét és egységét és amely népeink függetlensége és szabadsága, valamint a dolgozó nép egysége és államának fennállása szempontjából a legnagyobb veszélyt rejti magában;*
>
> *kitartó harc a burzsoá nacionalizmus, sovinizmus és más népek — történelmük, kulturájuk, képességeik és érdemeik — becsmérlése ellen, amiket a szétvert reakció maradványai és eszmevilága gördítenek egyik legnagyobb akadályként hazánk dolgozói és népeink közeledésének útjába.*«

★

Bárki olvassa a JKP Programját, hacsak a legkevésbbé is ismeri a nemzetközi munkásmozgalom elméletét és gyakorlatát, láthatja, hogy az a marxizmus-leninizmus igazi dokumentuma és mint olyan, megbízható iránytűként szolgálhat Pártunk kezében. Hozzá igazodva fogja vezetni a Párt Jugoszlávia dolgozó tömegeit a szocializmusért folyó küzdelemben. Pártunk vezetősége nem azzal a célzattal szerkesztette meg a Programot, hogy az mintául szolgáljon más kommunista pártok programjai számára, azt se képzelte be magának, hogy e program közzétételével a nemzetközi proletariátus szeme előtt mint a forradalmi elmélet megalapítója fog bemutatkozni, tehát mint pártvezetőség, amely felfedezte a társadalom fejlődésének törvényszerűségeit stb. A program Marx, Engels, Lenin és Sztalin nagy tudományos felfedezésein alapszik és magában foglalja a proletariátus nagy tanítóinak gondolatait. Senkinek sincs joga Pártunkat támadni azért, mert a Program különböző részeiben csaknem szóról szóra idéz már rég megfogalmazott marxista igazságokat. Azt sem kellene, hogy bárki — épeszű ember — szemére vesse Pártunknak, hogy programjába bele iktatta forradalmunk fejlődésének és szocialista építőmunkánknak sajátosságait. Hogyha ez a többi kommunista pártokban lévő egyes elvtársaknak véleménye szerint nem lehet hasznára más pártoknak is, több mint biztos hogy kárukra sem lesz.

Véleményünk szerint így kellene a testvéri kommunista pártokban lévő elvtársaknak is Programunkra tekintenie. Azonban a Tájékoztató Iroda hírhedt határozata után beállott helyzetben nem számíthatunk elvtársi és tárgyilagos bírálatra. Programunk »bírálói« a JKP elleni minden elvi álláspontot nélkülöző hadjáratukban már felhasznált koholmányokat átültették pártprogramunk »bírálatába« is.

Elsőnek Judin elvtárs, a »Tartós békéért és népi demokráciáért« című lap szerkesztője írt »bírálatot« a JKP Programtervezetéről és azt az említett lapban közölte. Ez a »bírálat« rágalmakkal, koholmányokkal és gáncsoskodásokkal van tele. Judin szerint a program »marxista ellenes«, »szovjetellenes«, »proudhonista«, »trockista-bucharinista«, »kulák-kapitalista jellegű«, »burzsoá-nacionalista« és így tovább, ebben a szellemben. Judin azzal vádolja Pártunk vezetőségét, hogy a program közzétételével Párt tagságunk és a többi országok kommunistái előtt úgy akarja magát feltüntetni, mintha ő fedezte volna fel a társadalom fejlődésének törvényszerűségeit, és ezzel a JKP vezetősége a nemzetközi proletariátus tanítójának szerepét öltené magára. Mindez elképesztően buta és hitetlen és csak a pártunk elleni elvtelen támadások és rágalmak folytatását célozza.

Kisinyevszki elvtárs szintén »bírálta« Programunkat a román munkáspárt elméleti folyóiratában. Hogy megkímélje magát új cikk írásától, egyszerűen átírta Judin elvtárs cikkét és megismételte a mesét. Rákosi elvtárs úgy véli, hogy Programunk nem egyéb mint »firkálás«. Más »bírálók« szerint Programunk jó, de a JKP vezetősége demagogikus okokból terjesztette elő, viszont nincs szándékában, hogy azt végre is hajtsa.

A legjobb válasz mindezekre a »bírálatokra«, a Programunk illetve Pártunk elleni hajszára maga a Program és a kongresszus határozatai. De »bírálóink« nem is várják elvi válaszunkat. Tényekre nincs szük-

ségük. Mert ha a Pártunk elleni hajszában a tényekre támaszkodtak volna, akkor az egész hadjárat nem is létezne.

★

Jugoszlávia Kommunista Pártjának az V. kongresszuson hozott Programja Pártunk nagy műve. Útmutatóul szolgál munkásosztályunknak, dolgozó parasztságunknak, népi tanultjainknak és a többi dolgozóknak a boldogabb jövő felé. A JKP Programját mint sajátjukat teszik magukévá hazánk összes dolgozói és küzdeni fognak teljes megvalósításáért. Pártunk és Központi Vezetősége vezetése alatt — Titó elvtárssal az élén — Jugoszlávia dolgozó népe át fog hidalni minden nehézséget és megteremti a nagy műt, amelyért népünk legjobb fiai harcoltak és életüket áldozták — a szocializmust.

(Crvena Zasztava — 1 szám, 1948 szeptember.)

»A mezőgazdaság szocialista átalakítása az egyetlen út és mód, hogy a dolgozó parasztságot véglegesen megmentsük a tőkés kizsákmányolástól és a nélkülözéstől és tönkremenésétől, s hogy megteremtsük számára az általános anyagi és kulturális fejlődés feltételeit.« (A JKP programja)

VAJDASÁG ÖNKORMÁNYZATI ALAPOKMÁNYA

Irta: Dr. Gyetvai Károly

Népeink, államunk, társadalmunk évfordulót ünnepel. A megünneplésében ott van a magyar kisebbség is. Az új Jugoszlávia születésének ünnepéről van szó. Ez a történelmi esemény öt évvel ezelőtt történt. Emlékeznünk kell ez alkalomból a népfelszabadító mozgalomra, általános népfelkelésre, a megszállók és cinkosaik ellen vívott győzelmes harcra. Tito Marsallra, államunk alapiát képező első határozatokra és aktusokra, a politikai és állami vezetőségi szervnek az AVNOJnak 1943. november 29.-én Boszniában hozott jajcei történelmi jelentőségű kinyilatkoztatására és határozataira, amelyek a jövőre vonatkozóan megalapozták és kijelölték állami, politikai és társadalmi életünk és fejlődésünk útirányát és alapvető vonalait.

1943. november 29-ike történelmi fordulatot jelent államéletünkben. A felszabadító háború során népi forradalmunk a szó teljes értelmében megsemmisítette a régi kapitalista Jugoszlávia államgépezetét. A felszabadító harcban tehát szó sem lehetett a régi elnyomó állam visszaállításáról vagy annak átszervezéséről. A régi jugoszláv államnak meg kellett semmisülnie, mert a kizsákmányoló és elnyomó uralkodó osztálynak volt a hatalmi eszköze. Innen származik a régi állam népellenes volta és rendeltetése. A régi államgépezetet valósággal szétromboltuk. Ezért nálunk a népfelszabadító harc során nem kormányváltozás történt, hanem egy elnyomó rendszer semmisült meg teljes egészében. Alapvetően meg kell különböztetni népi forradalmunk állásfoglalását a régi állammal szemben a kapitalista, burzsoá államok kormányválságától vagy kormányváltozásától. A kapitalista államokban az egyik kormány illetve kabinet lelép és elmegy, a miniszterek elhagyják székeiket, a kormány tehát megbukik s helyébe jön egy másik, amely azonban semmiben sem különbözik az előbbitől. Csupán a személyek cserélődnek ki. Személycseréről lehet csak beszélni, amely viszont az elnyomott és kizsákmányolt népi tömegek politikai, gazdasági és társadalmi helyzetén mitsem változtat. A népfelszabadító háborúban viszont a forradalom elseperte a kizsákmányoló uralkodó osztályt s a dolgozó tömegeket emelte uralomra. Az állami és társadalmi életben gyökeres változások történtek. Az uralkodó osztály letűnt, s a hatalmat a nép vette kezébe, ennélfogva a társadalmi erők viszonya teljesen megváltozott.

Az új Jugoszlávia nem folytatása a régi államnak, tekintettel a mélyreható forradalmi változásokra és átalakulásra, még csak feltételezni sem lehet bármilyen természetű jogfolytonosságot. Nálunk forradalmi úton népeink egy új államot, népi államot harcoltak ki. A régi monarchia mint államtipus végleg eltűnt s ezzel szemben az új államunk szövetségi népköztársaság, amelynek alapja népeinknek szabad önrendelkezése. A régi Jugoszláviáról beszélve meg kell még említeni, hogy a központosított egyeduralom, a társadalmi és nemzeti egyenlőt-

lenség, a kisebbségi jogfosztottság, a nagyszerb kapitalista klikk politikai és gazdasági hatalma, a hegemónia, az uralkodóház és az udvar hatalmassága, a népek és nemzetiségek gyülölködése és viszálykodása a multé. E tekintetben 1943 november 29-ike alapvető történelmi fordulópontot jelent, mert gyökeresen szakított a bűnös elnyomó rendszerrel és államgépezettel.

A népfelszabadító harc nagy fontosságot tanúsított mindig az úi állam kérdésének. Öt évvel ezelőtt, tehát 1943. végén Boszniában, Jajce városában a népfelszabadító harc képviselői az AVNOJ második ülésszakán kimondották, hogy az úi Jugoszlávia szövetségi azaz föderatív állam lesz, népeink egyenjogúsága és egyenlősége alapján. Ez a legmagasabb politikai képviseleti szerv kimondotta egyben azt is, hogy az úi Jugoszláviában a nemzeti kisebbségek is teljes egyenjogúságot fognak élvezni. Ennek következtében 1944. októberében nem a gyűlölet és bosszú politikájának hordozói, hanem az egyenlőség és testvériség derék harcosai hozták a felszabadulást.

Az úi Jugoszlávia szövetségi állam. A szövetséget hat népköztársaság alkotja. Ezen népköztársaságok közül az egyik Szerbia, ehhez tartozik Vajdaságunk mint önkormányzati tartomány.

Vajdaságot földrajzilag Bácska, Bánát és Szerémség alkotja. A nemrég megtartott népszámlálás adatai szerint lakossága egymillió 663 ezer. Vajdaság az iparilag és mezőgazdaságilag legfejlettebb vidékeink sorába tartozik, azonkívül műveltségi színvonala is magas.

Régen Vajdaságnak nem volt önkormányzata, azaz autonómiája. Ha voltak is bizonyos ilv irányú törekvések és mozgalmak, nem bontakozhattak ki s nem váltak általános népi mozgalommá. Száz évvel ezelőtt igaz kikiáltották Szremszki Karlovcin a »Szerb Vajdaságot«, ezt azonban semmiképp sem szabad azonosítani a mai Vajdasággal mint önkormányzati tartománnyal, sőt párhuzamot sem lehet vonni a kettő között. Az úgynevezett Szerb Vajdaság az akkori uralkodó osztálynak volt az elképzelése, tehát eszközt látott benne osztályuralmának fenntartása és megerősítése céljából. Ezért az 1848—49-es »mozgalom« vezetői főpapok voltak Rajacsics püspökkel az élükön, aki mint Habsburg tábornok tüntette ki magát, továbbá földesurak, középkori dúsgazdag kereskedők, szerb nemzetiségű osztrák főtisztviselők és magasrangú katonatisztek uralmi érdekeivel azonosult a »Szerb Vajdaság«, amely elnyomást jelentett nemcsak a szerb néppel, hanem a többivel szemben is. Ez a »mozgalom« a Habsburg uralkodóház és általában az osztrák reakcióhoz szegődött. Igy történhetett meg, hogy az 1848—49-es forradalomban, illetve szabadságharcban a szerb szemben állt a magyarral s mesterségesen egymásra uszították őket. Az uralkodó osztálynak tehát ez alkalommal is az volt az érdeke, hogy népeinket egymással szembehelyezze, viszálykodásaikat saját céljaira használja ki. Ezzel szemben tény az, hogy a dolgozó tömegeknek tekintet nélkül a nemzetiségre, faira és vallásra mindig egyugyanaz volt a közös ellenségük: a földesúri kizsákmányoló és a kapitalista uralkodó osztály. Száz évvel ezelőtt azonban még nem létezett egy megszervezett társadalmi erő, a munkásosztály, amely történelmi és társadalmi hivatottságánál fogva egy haladó politikai világnézet köré csoportosította volna úgy a szerb mint a magyar népi harcos erőket. Az 1848—49-es magyar szabadságharcnak viszont az volt a fogyatékossága, hogy nem kap-

csolta be a szerb elnyomott tömegeket s nem tanúsított megértést a szerb tömegek nemzeti egyenjogúságért megnyilvánuló törekvéseivel szemben. A »Szerb Vajdaságban« tehát egyenjogúságról, egyenlőségről, testvériségről és egységről nem lehetett szó. A mai Vajdaságban viszont a népek és nemzetiségek egyenjogúsága, egyenlősége, testvérisége és egysége alapvető. Ezért tehát a »Szerb Vajdaságot« a mai Vajdasággal mint a Szerb Népköztársaság államkeretébe tartozó önkormányzati azaz autonóm tartománnyal összehasonlítani sem lehet. A mult évszázad második felében a haladó szerb írók közül például Popovics Sztéria Jován bírálja élesen a »Szerb Vajdaságot« a »Hazafiak« (Rodoljubci) című darabjában, rámutatva az uralkodó osztály romlottságára, hamis és kétszínű hazafiságára, amelynek csak az volt a célja, hogy egyénileg minél jövedelmezőbb állásba jussanak a »vezetők« s ezáltal a nép terhére kielégítsék önző kapzsiságukat a vagyon illetve a pénz után. A kérdés kimerült abban, hogy ki lesz a főjegyző, ki lesz a biró, stb., míg a tömegek érdekeivel senki sem törődött, hacsak az uralkodóosztály a »Szerb Vajdaságot« a szerb nép érdekeivel akarta azonosítani és feltüntetni.

Vajdaság önkormányzata a népfelszabadító harcban vált valóra s ezért elválaszthatatlan összefüggésben áll a népi forradalommal. Az önkormányzati jogok létét és fejlődését a népfelszabadító mozgalomtól elválasztani tehát nem lehet, mert az önkormányzat népi vívmány. Ennek kiharcolásában s megerősítésében a szláv dolgozókon kívül résztvettek és vesznek a magyar kisebbség legjobbjai és dolgozó tömegei is. Emlékezzünk élharcosainkra, a Petőfi-brigád harcára és áldozataira, a rohammunkásokra, újítókra s a többi magyar dolgozóra.

Az önkormányzati jogok nem hullottak az égből. Történelmi fejlődésükkel kapcsolatban megemlítjük, hogy államterületünk teljes felszabadulása előtt már megalakult és működött Vajdaság Népfelszabadító Főbizottsága. Ez a hatalmi szerv természetszerűleg önkormányzati jogokat gyakorolt. A jogok teljes kibontakozása a gyakorlat terén azonban a felszabadulással vált lehetséges. A történelemben tehát Vajdaság a felszabadító háború során és a felszabadulással lett önkormányzati tartomány. Látjuk, hogy az önkormányzatnak megvalósulását a népi forradalom győzelme s a népi állam kiharcolása tette lehetővé. Ezért Vajdaság önkormányzata szemszögéből a népfelszabadító mozgalom győzelme és népi államunk kiharcolása annyit jelent, mint történelmi előfeltétel. Győzelem és népi állam nélkül Vajdaság önkormányzatáról nem lehet beszélni. Ebben látjuk a történelmi kapcsolatot Vajdaság önkormányzata és az 1943. november 29.-én hozott határozatok között.

Vajdaság nemzetiségileg igen tarka, azaz soknemzetiségű. Lakik itt szerb, crnagórai, horvát, magyar, szlovák, román, ruszin és elszórtan akadnak más nemzetiségűek is. A szerbek Vajdaság lakosságának felét képezik, illetve a többi jugoszlávval a lakosságnak körülbelül 60 százalékát. A szerbek után a magyarság a legerősebb népi, etnikai csoport Vajdaságban. Mint látható, Vajdaság soknemzetiségű tartomány. Ezért a nemzeti illetve a nemzetiségi kérdés helyes megoldása tartományunk számára is központi és alapvető kérdés. Ennek a kérdésnek lenini-sztalini megoldása nagy jelentőséggel bír nemcsak tartományunk és a magyar kisebbség számára, hanem Szerbia és Jugoszlávia társadalmi és államéletére vonatkozóan is. Vajdaság önkormányzata figyelemmel ezen különféle sajátosságokra történelmi szükségsze-

rűség. Vajdaság nemzetiségi, gazdasági és társadalmi különlegessége és összetétele indokolttá tette az önkormányzatot. A régi letűnt elnyomó rendszer mindezen körülményekre nem volt figyelemmel s a szerb nép elnyomása mellett háttérbe szorította a kisebbségeket is.

A nemzeti kérdésnek egyetlen helyes megoldása az egyenjogúság és egyenlőség a testvériség és egység szellemében. Ezt a kérdést nálunk kiválóan oldottuk meg, úgy ahogyan Lenin és Sztálin tanították, — jelentette ki nemrégen Tito Marsall Ljubljanában a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia ünnepi ülésén. A nemzeti kérdés helyes megoldása nélkül nem lehetne építeni a szocializmust, sem a gazdasági tervet megvalósítani. A kérdés megoldása forradalmi úton történt. Tito Marsall megállapította azt is, hogy a népi demokrácia egyetlen állama sem annyira soknemzetiségű, mint a mi országunk. Náluk a szocializmusba vezető út kevésbé szövődményes, mint nálunk. Náluk alapvető az osztálykérdés, míg nálunk úgy a nemzeti kérdés, mint az osztálykérdés.

A valóságban már korábban elvezett önkormányzati jogok iktatódtak be, úgy a jugoszláv szövetségi, mint a szerb népköztársasági alkotmányba. Így a szövetségi alkotmány megállapította, hogy Vajdaság a Szerb Népköztársaság keretében önkormányzati tartomány (2 szak. II. bek.). Ezen általános rendelkezésen kívül a szövetségi alkotmány XI. fejezete kifejezetten az önkormányzati tartomány államhatalmi szerveiről rendelkezik. Az önkormányzati tartomány jogait és hatáskörét részleteiben a köztársasági, tehát jelen esetben a szerb népköztársasági alkotmány határozza meg. (103 szak.) Azonkívül Vajdaságnak van egy alapokmánya, azaz statutuma, amely pontosan körülírja az önkormányzat jogait, mibenlétét a szövetségi és a köztársasági alkotmánnyal összhangban (104 szak.) Megemlítjük, hogy a szövetségi alkotmány általában megállapítja, hogy az önkormányzati tartomány államhatalmának legfőbb szerve a szkupstina, melyet a tartomány lakossága három évre választ. A szkupstinának végrehajtó és közigazgatási főbizottsága van. (105 szak.).

A szövetségi alkotmány után a Szerb Népköztársaság alaptörvénye, azaz alkotmánya a IX. fejezetben részletesebben rendelkezik a Vajdaság önkormányzatáról. Ez az alkotmány államhatalmi és közigazgatási vonalon Vajdaság hatáskörébe utalt különböző teendőket és aktusokat. Az önkormányzat hatáskörébe tartozik többek között: a tartomány gazdasági és kulturális fejlesztése, a tartományi jellegű ipar s egyéb vállalatok irányítása, a tartomány gazdasági terve és költségvetése, az összes nemzetiségi kisebbségek egyenjogúságának teljes megvalósításáról való gondoskodás, a törvények tisztelete és a polgárok jogainak biztosítása, biráskodás, iskolaügyek, társadalmi gondozás, népegészség, kulturális intézmények, stb. (90 szak.) A szerb alkotmány szintén leszögezi, hogy a szkupstina a tartomány legfőbb államhatalmi szerve s hatáskörébe tartozik a statutum meghozatala, végrehajtó főbizottság megválasztása, költségvetés, a gazdasági terv, stb. (91 szak.)

A Végrehajtó főbizottság a szkupstinának tartozik felelősséggel s gondoskodik a szövetségi és a népköztársasági törvények végrehajtásáról valamint saját utasításainak, rendelkezéseinek megvalósításáról. (101 szak.) Az önkormányzati alapokmány a szerb szkupstina jóváhagyására szorul. (13 szak.)

Alkotmányaink világos és szabatos rendelkezéseket tartalmaznak

polgáraink egyenlőségéről tekintet nélkül nemzetiségre, fajra és vallásra. Azonkívül külön szakaszokban garantálják a nemzetiségi kisebbségek kultúrális fejlődésének és nyelvük szabad használatának jogát és védelmét. Ebből is látszik, hogy kisebbségeink tekintetében nem u. n. kultúrautonómiáról, hanem teljes politikai, gazdasági s mindenirányú egyenjogúságról és egyenlőségről van szó.

Miben látjuk tehát végül Vajdaság önkormányzatát? A jogokban, azokban a különleges jogokban, amelyek különös jogállást biztosítanak a Vajdaság számára a Szerb Népköztársaság, illetve a szövetségi Jugoszlávia keretében. A Vajdaságnak van önálló képviselete, parlamentje, azaz szkupstinája s legmagasabb végrehajtó orgánuma a Végrehajtó Főbizottság. Székhelyük Novigzád. Az igazságszolgáltatás terén önkormányzati jogaink a vajdasági Legfőbb Bíróság intézményén keresztül jutnak kifejezésre. Továbbá, Vajdaság lakossága egyenlő feltételek mellett közvetlenül választ és küld képviselőket a jugoszláv szövetségi és a szerb népköztársasági törvényhozó képviseletbe, azaz szkupstinába.

Amint láttuk, a felszabadulás után az önkormányzati jogok bekerültek a szövetségi és a köztársasági alkotmányba. A vajdasági parlament illetve szkupstina jogainál fogva 1948. május 24-én szintén alapokmányba foglalta a valóságban már korábban is élvezett önkormányzati jogokat. Ezt az alapokmányt hívják statutumnak, amiről már fentebb emlékeztünk. Jóváhagyás végett 1948. október 30.-án került a szerb szkupstina elé, amely egyhangúlag helybenhagyta s ezáltal megerősítette a fennálló különleges önkormányzati helyzetet.

Alkotmányainkkal összhangban Vajdaság statutuma is megerősítette a polgárok egyenlőségét a törvény előtt valamint általános egyenjogúságukat tekintet nélkül nemzetiségre, fajra és vallásra. Azonkívül a statutum is kifejezetten biztosítja a nemzetiségi kisebbségek kulturális fejlődésének jogait és védelmét, valamint nyelvük szabad használatát. (3 szak.) Önkormányzatunk legfőbb feladatai közé tartozik a statutum szerint is, a nemzetiségek egyenjogúságáról való gondoskodás. (8 szak. 4 p.) Nálunk a büntetőtörvény sujtja azokat, akik más nemzetiségét gyalázzák vagy gyűlöletet szítanak ellene. Látjuk tehát, hogy a vajdasági statutum megerősítése a kisebbségi jogok megerősítését is jelenti egyben, tehát közvetlen jelentősége van a magyar kisebbség számára is. A helyes kisebbségi politikára vonatkozóan elég példaként megemlíteni egy tényt: az 1947/48 tanévben Vajdaságban 672 magyarnyelvű elemi iskola, 44 magyarnyelvű gimnázium és 2 tanítóképző működött. Mindehhez a kormányzat biztosította és biztosítja az anyagiakat.

Az önkormányzattal oldódott meg a leghelyesebben az államhatalmi és közigazgatási rendszer kérdése Vajdaságban. A vajdasági önkormányzatnak, mint láttuk, alkotmányos és törvényes kötelessége, hogy, a többi között, a magyar kisebbség is egyenjogúságban részesüljön az élet minden terén. A magyar tehát nem másodrendű nép, hanem egyenrangú a többivel a szabad népek demokratikus államközösségében.

A letűnt nemzetközi kisebbségvédelmi rendszerrel szemben az új Jugoszlávia nemzetségeinek nincs szüksége nemzetközi szerződésekre. Népi államunkat nem kellett a kisebbségi jogok megadására felszólítani, mert népeink közös harcának vívmányai ezek és a népuralom biztosította is azoknak valóraváltását. A kisebbségek helyzete tehát nem a nemzetközi u. n. kisebbségvédelemtől függ, hanem a népi demokratikus alkotmánytól és ily szellemű statutumtól, illetve alapokmánytól.

Alkotmányos helyzetét illetően Vajdaság nem állam, nem független terület, illetve önálló államegység. Vajdaság a Szerb Népköztársaság államkeretébe tartozik, azonban, mint láttuk, külön jogai is vannak. Emiatt fogva nem egyszerű terület, hanem önkormányzati tartomány.

Az előadottakból mindenki láthatja, ha akarja, hogy nálunk a nemzeti kérdést a nemzetköziség elveinek következetes alkalmazásával oldottuk meg, nem pedig a kispolgári nacionalizmus alapján. Tehát nem a nacionalizmus, hanem az internacionalizmus alapján, amely szocialista patriotizmust is jelent. Ennek kapcsán Vajdaság statutumának megerősítése alkalmából a képviselőházban Sztambolics, szerb népköztársasági miniszterelnök és Prade Mosa, a prezidium elnökhelyettese, kiemelték, hogy az ismert rágalomhadjárat során a nemzeti kérdéssel kapcsolatban akadtak olyan »bírálóink« is, akik még csak most kezdtek beszélgetni arról, vajjon megadják-e a polgári jogokat nemzetiségi kisebbségeinknek. Úgy látszik a csehszlovák »kritikusok« saját szemükben még a gerendát sem akarják meglátni. Rágalmazó kijelentéseik és állításaik állítólagos nacionalizmusunkról annyira alaptalanok, hogy saját maguk sem hihetnek bennük.

Míg Jugoszláviában a magyar kisebbség jogai összességét fenntartás nélkül és háboríttatlanul élvezi, nem mondhatjuk ugyanezt a magyarországi jugoszláv kisebbségről. Magyarországon a »nemzetköziség« nevében sorozatosan megsértik, csorbítják és szűkítik a jugoszláv kisebbség jogait. Annakidején sajtónk értesített a jugoszláv kisebbség vezetőinek letartóztatásáról, szervezeteik élére komeszárokat neveztek ki, egyetlen parlamenti képviselőjüket pedig, a választók minden megkérdezése nélkül, megfosztották mandátumától. Tévednek Pártunk magyarországi »bírálói« ha azt hiszik, hogy ilyen intézkedésekkel, vagy országunk és népeink méltatlan rágalmazásával el tudják velünk fogadtatni a Tájékoztató Iroda alaptalan vádjait. Nem tőlük kérdi a jugoszláviai magyarság mi az igazság Jugoszláviáról és annak Kommunista Pártjáról. Mi, jugoszláviai magyarok, nemzeti szabadságunkkal, gazdasági és mindeniránvú kultúrális fejlődésünkkel élő példaként bizonyítjuk, hogy Pártunk és annak központi vezetősége a nemzetköziség útján vezeti munkásosztálvunk és dolgozó népünk harcát. Pártunk és Tító útjáról bennünket semmivel se lehet letéríteni, mert a marxi-lenini tanokban sehol sem akadhatunk olyan tételre, hogy épp az ellenkezőjét higyjük annak, amit saját szemeinkkel látunk és saját érzékeinkkel mint megfogható tényt érzékelünk. Képtelenség az, hogy a magunk élvezte jogok ellen forduljunk.

A mondottakat összegezve kiemeljük, hogy az önkormányzat által megszűnt a régi nagyszerb hegemónia a Vajdaságban. Az önkormányzat mindenben megfelel a Vajdaság lakosságának, úgyszintén a szerb, mint a magyar, vagy a többi népek akaratának. Vajdaság statutuma egyben népi államunk alkotmányrendszerének befejezése, alkotmányfejlődésünk különös okmánya s ezért nagy a jelentősége nem csak a népi életben, hanem a szocialista államélet tekintetében is.

»A Párt feladata a nemzeti kisebbségek lennálló jogainak szilárdítása és biztosítása, hogy lehetővé váljék nemzeti kulturájuk zavartalan fejlődése (A JKP programja).

JUGOSZLÁVIA EGYSÉGES SZAKSZERVEZETEINEK I. KONGRESSZUSA

Irta: Brindza Károly

Jugoszlávia Egységes Szakszervezeteinek első kongresszusát rendkívüli fontos időpontban tartották meg. Amint Pártunk és az ország vezetői már többször hangoztatták az 1948-as esztendő döntő fontossággal bír ötéves tervünk megvalósításának munkájában. 1948-nak ez a rendkívüli jelentősége — Kidrics elvtárs szavai szerint — mindenekelőtt »az ötéves terv feladatainak láncolatában elfoglalt helyéből és szerepéből ered«. Ez az az esztendő, amikor minden dolgozónak számtalan nehézség közepette két marokra kell fogni a munkát. Most kell döntő rohamot indítani az ötéves terv megvalósítását biztosító kulcsállások kiépítéséért. Az V. Pártkongresszus az ötéves terv megvalósításának és az ország szocialista építésének jegyében folyt le és természetes, hogy az ott hozott határozatok döntő módon befolyásolták a szakszervezetek első kongresszusának munkáját és határozatait. A JKP V. kongresszusa új feladatokat tüzött szakszervezeteink elé a szocialista társadalom, politikai, gazdasági és kulturális felépítésének munkájában és kialakításában.

Az Egységes Szakszervezetek I kongresszusa október 24-én kezdődött Beográdban és négy napig tartott. Ez az idő alatt elhangzottak a központi tanács beszámolói és alapos vita tárgyává tették az elért eredményeken kívül azokat a hibákat is, amelyek károsan befolyásolták a szakszervezeti munka fejlődését és a dolgozó tömegek mozgósítását a szocialista építésben, majd az V. Pártkongresszus határozatainak szellemében olyan határozatokat hoztak, amelyek alkalmasak arra, hogy az eddigi hibákat kiküszöböljék és a szocialista építést, valamint a dolgozók általános kultúrális és gazdasági életszínvonalának emelését szolgálják.

★

Az Egységes Szakszervezetek I kongresszusa végigvezetett Jugoszlávia munkásosztályának mozgalmain és leszögezte, hogy az eredményeket, amelyeket története folyamán — a népfölszabadító harcokon túl — napjainkig elért, csakis a dolgozó tömegek igazi érdekeiért és marxista-leninista átneveléséért vívott következetes harcának köszönheti.

A munkásosztály letépte testéről a kapitalizmus bilincseit. Ma már gyökeresen megváltozott az osztályok közötti viszony hazánkban. A Kommunista Párt és Titó elvtárs vezetésével népeink megdöntötték a kizsákmányoló osztályok uralmát. A hatalmat a dolgozó nép vette kezébe. Nagybirtokokat kisajátítottuk, a gyárakat, bankokat, kereskedelmet államosítottuk, a kizsákmányolás lehetőségeit a minimumra csökkentettük. Megkezdődött a mezőgazdasági szocialista átszervezés. Társadalmunk állandó forradalmi változásokon megy át és fejlődik a szocializmus irányában. Mindezekkel párhuzamosan alakul, fejlődik szakszervezeteink feladata és munkája is. Az ujjáépítés és az ötéves terv megvalósításának feladatai mindig újabb és újabb problémák megoldása elé állítja a munkásosztályt és egész dolgozó népünket. És hogy a munkások

és alkalmazottak szakszervezte a Kommunista Párt közvetlen irányítása alatt becsülettel és eredményesen végezte el minden faladatát, az a kongresszusi beszámolóból világosan kitűnik.

★

1944 végén, amikor hazánk nagyrésze már fölszabadult, gazdaságunk majdnem teljes megsemmisítésének feltételei között — különösen a gyáriparban és a közlekedésben voltak hatalmas károk —, a Kommunista Párt utasítást adott a szakszervezetek megszervezésére. Így került sor 1944 decemberében a beográdi nagy munkásgyűlésre, amelyen megalakították a szakszervezetek megszervezésének központi akcióbizottságát. 1945 januárjában, amikor Jugoszlávia első országos szakszervezeti konferenciáját tartották, szakszervezeteinknek már mintegy 225.000 tagja volt. Ez a konferencia tekintettel a résztvevők nagy számára és az előtte álló feladatokra, kongresszusi jelleggel bírt. A konferencia Jugoszlávia munkásosztályának az évtizedes munkásmozgalomnak, de különösen a népfölszabadító hacokban létrejött sziklaszilárd egységét manifesztálta. Először egyesültek egyetlen szakszervezeti mozgalomban hazánk kétkezi munkásai és az értelmiségi munkások, akiket a tőkésosztály és képviselői évtizedeken keresztül mesterségesen különválasztottak és erőszakkal megakadályozták közös szervezkedésüket. Az Egységes Szakszervezetek megalakulása meghozta azt, amit 70 év munkásmozgalma nem tudott létrehozni: a kétkezi és értelmiségi munkások erős, egységes szakszervezetét.

Már az első országos konferencia megmutatta, hogy az új Jugoszláviában a munkásosztály és Kommunista Pártja által vezetett dolgozó nép hazájában a szakszervezetek az új népi állam, a néphatóságok legerősebb támaszát képezik. A »mindent a frontért, mindent a győzelemért« jelszó megvalósítása érdekében hozott határozatok mellett már megtettek minden előkészületet a munkásosztály beszervezésére a szakszervezetekbe és mozgósítására az újjáépítő munka megkezdése érdekében. De nemcsak a leromlott gazdaság újjáépítéséről volt itt szó, határozatot hoztak a munkások és alkalmazottak jogainak törvényes biztosítása, az ellátási viszonyok megjavítása, a munkavédelem és a szociális biztosítás, a lakáskérdés stb. rendezése érdekében is. Kimondották, hogy mint közvetlen feladatot végre kell hajtani a nyolcórás munkaidő bevezetését, új munkástörvények meghozatalát és életbeléptetését. Döntöttek a szakszervezetek szervezeti fölépítésének milyenségéről. Elhatározták, hogy a munkásosztály soraiban véglegesen felszámolnak minden idegen áramlatot. Elítélték a munkásosztály háborúelőtti és háborúalatti ellenségei, a topálovics-féle jobboldali szocialisták árulását stb.

Kimondották, hogy szakszervezeteink szilárdan az AVNOJ (Jugoszlávia Népfelszabadító Antifasiszta Tanácsa) második ülésén hozott határozatok elve alapján állnak és mint teljes szervezeti egész, belépnek Jugoszlávia Népfrontjába, hogy annak keretében erősítsék a munkásosztály és a többi dolgozók, elsősorban a szegénypaparasztság harci szövetségét. Leszögezték, hogy szakszervezeteink a proletár internacionalizmus álláspontján állanak és mint ilyenek, szoros kapcsolatot fognak teremteni a szövetséges országok szakszervezeteivel az igazságos és tartós béke biztosítása érdekében stb. stb.

Ez volt az alap, amelyen szakszervezeteink elindították munkáju-

kat és amelyet az ország újjáépítésének előrehaladásával párhuzamosan állandóan fejlesztettek, hozzáidomítottak az adott helyzethez.

Az egységes szakszervezetek egyik legfontosabb feladata az elmult négy év folyamán a munkások és alkalmazottak politikai és eszmei nevelése volt. Ez idő alatt a sokoldalú nevelőmunka következtében dolgozóink többségénél kialakult a szocialista öntudat. Ehhez hozzá járultak a Párt és a Népfront napilapjai, folyóiratai és rengeteg új könyv mellett az a 60 napilap, hetilap és folyóirat, amelyet szakszervezeteink adnak ki. A szakszervezeti sajtó körülbelül 500.000 példányban jelenik meg. Ehhez hozzájárulnak a szakszervezetek különböző társadalmi, politikai, gazdasági és szakkérdéseket tárgyaló brosurák, értekezések stb. Üzemeinkben aktív eszmei és politikai nevelőmunka folyik, olvasócsoportok, marxista körök, előadások, könyvtárak, kulturális előadások stb. járulnak hozzá dolgozóink kulturszínvonalának emeléséhez, szocialista tudásának gyarapításához és politikai öntudatának kikristályosodásához. Ezen az úton haladva szakszervezeteink elérték azt, hogy megváltozott dolgozóink magatartása a munka iránt. Az ami a multban az állandó vita tárgyát képezte munkás és munkaadó között, kizsákmányoló és kizsákmányolt között, — a munka — ma már valóban a becsület és tisztesség dolga lett munkásosztályunk előtt. Tító elvtárs erről a kérdésről a következőket mondotta:

»Országunkban a jelen és a mult közötti különbség abban van, hogy valamikor a munkásosztály, a gyárakban dolgozva, gyűlölettel tekintett a gépekre, amelyek mögött állt. Miért? Azért mert tisztában volt azzal, ha elegendő árút termel, a kapitalista termelési rendszer kilöki a munkást a gyárból és kenyér nélkül hagyja. Ezért a munkás a gépet ellenségének tekintette. Valamikor az a furcsa helyzet volt, hogy a termelés növelés szerencsétlenséget jelentett a munkásosztály számára. Ha sok szükségleti cikket termeltek, akkor a munkások szükségleti cikkek nélkül maradtak, mert munkanélküliekké váltak és nem tudták megvásárolni azokat. Ma egészen másképpen van. Ma ennek az egyenes ellenkezője a helyzet. Ha ma a munkásosztály többet dolgozik, többet termel, akkor jobb életfeltételeket teremt magának és az ország többi polgárainak«.

Ennek a ténynek felismerése alapján fejlődött ki a munkásosztály soraiban a versenymunka olyannyira, hogy az ma már milliós tömegeket mozgat meg hazánkban. Ezév első felében a termelésben foglalkoztatott munkások és alkalmazottak mintegy 800.000-en vettek részt a szocialista versenymunkában. Ez az óriási szám nemcsak gazdasági tervünk megvalósítására van kihatással, hanem a nagy proletár tömegek politikai öntudatának emelkedésére is. Dolgozóink mind világosabban látják, hogy egyedül a szocializmus megvalósítása oldhatja meg a jobb élet problémáit és tudják azt is, hogy ezért kell megragadniok a dolog nehezebb végét. A szocialista öntudat nagyszerű bizonyítéka dolgozóink soraiban a rohammunkás mozgalom rohamos fejlődése is. Mind több és több dolgozó tűzi ki feladatul maga elé, hogy munkafeladatát túlszárnyalva elnyeri a rohammunkás megtisztelő címet. Hazánkban ebben az évben eddig 105.016 rohammunkást 927 feltalálót és 2.655 észszerűsítőt avattak. Miről beszélnek ezek a számok? Ezek a számok azt jelentik, hogy szakszervezeteink a Párt vezetése alatt a társadalom forradalmi változásainak megfelelően új emberekké tudták gyúrni dolgozóink jórészét olyan emberekké, akiket áthat a szocialista

hazaszeretet és mindent elkövetnek, hogy hazájukban minél előbb megvalósítsák a szocializmust. Kétségtelen tehát, hogy szakszervezeteink a szocialista versenymunka szervezésével, a rohammunkás mozgalom népszerűsítésével stb. értékes hozzájárulást adtak az ország újjáépítéséhez és a terv megvalósításához. Természetes azonban az is, hogyha minden egyén és minden munkaközösség, minden üzemi csoport és szakszervezeti tanács elvégezte volna a munka ráeső részét, az eredmények még jobbak lennének. Voltak mulasztások és hiányosságok, különösen a termelési tervek megvalósításánál. És természetes az is, hogy ezért elsősorban az üzemek állami igazgatószervei a felelősek, de nem vonhatják ki magukat felelősség érzete alól szakszervezeteink sem. Ezt a tényt a kongresszus beszámolói többször leszögezték és a vázolt hibák kiküszöbölését sürgették.

★

Igen jellemző a szakszervezetek megváltozott feladataira és szerepére az új Jugoszláviában az, hogy ma alkotórészei a társadalmi élet és az államvezetés irányításának, gyakorlásának és a Népfronton belül a legerősebb támaszai a néphatóságoknak. A szakszervezetek például jelentős szerepet játszanak a fizetési rendszer kidolgozásában és végrehajtásában. Nagy segítséget nyújtanak a szakkáderek nevelésében, résztvesznek a munkástörvények kidolgozásában, együttműködnek a néphatóságok megszervezésében és megszilárdításában. Tagjai ott vannak minden Népfront-akcióban. A szakszervezetek mindezt a Párt utasítására, valamint a központi tanács első, második, harmadik, ötödik és hatodik plénumának határozatai értelmében végezték el.

A szakszervezetek egyik legfontosabb feladata az emberről, a dolgozó emberről való állandó és sokoldalú gondoskodás. A munkavédelem és az egészségügyi rendszabályok megjavításának sürgetése, a munkások és alkalmazottak munkaviszonyainak megjavítása érdekében. A tőkésrendszer nem törődött azzal, hogy milyen viszonyok között végzi nehéz munkáját a dolgozó. A tőkés számára az volt a fontos, hogy minél kezdetlegesebb termelőeszközökkel minél több munkát sajtoljon ki a dolgozókból, azaz minél több profitot biztosíthasson magának. A felszabadulás utáni időben szakszervezeteink — a fasiszta rombolás nyomán még rosszabbá váló munkavédelmi viszonyok között — kemény harcot vezettek a munkaviszonyok megjavításáért. Ez a harc bátran mondhatjuk, szép eredményeket hozott.

A dolgozókról való gondoskodáshoz tartozik a szakszervezetek erőfeszítése, hogy könnyítsen a munkások és alkalmazottak ellátási helyzetén, ami bizony ma még sok kívánnivalót hagy maga után. Szakszervezeteink sürgetésére kaptak dolgozóink a néphatóságoktól földet, munkáskertészet létesítésére. Ezt a célt szolgálják az üzemi gazdaságok a kölcsönös segélypénztárak, kedvezményes kölcsönök, szavatolt ellátás, munkásétkezdék felállítása az ipari centrumokban és az üzemi menzák is, ahol előállítási áron kapják az élelmet. A szakszervezetek sürgetésére létrehozott munkásmenzák száma ma 1.200 és mintegy 300.000 előfizetőjük van. Ez természetesen még nem kielégítő. Sokat kell még tenni ebben az irányban nemcsak az üzemek igazgatóságának, hanem az üzemi csoportoknak is. A Központi Tanács kezdeményezésére hozta meg többek között kormányunk azt a rendeletet is, amely szerint dolgozóink ellátásának megjavítása céljából több mint

27.000 hektár földet bocsátanak a nagyobb üzemi munkaközösségek rendelkezésére.

Ugyanígy nagy erőfeszítéseket tesznek szakszervezeteink a lakáskérdés helyes megoldása érdekében is. A lakáskérdés tudvalevőleg súlyos problémát jelent. A háború rengeteg lakóházat tett tönkre, másrészt pedig a gyors iparosítás és gazdasági fejlődés következtében a legtöbb városban rohamosan emelkedik a lakosság létszáma. A régi Jugoszlávia nem törődött a dolgozók lakáskérdésével. Az emberek — különösen a szezonmunkások — lakhattak istállókban, pincékben, félszerben, a szabad ég alatt. A dolgozók országában nem tűrhetjük az ilyen viszonyokat. Ezért hozzá kellett látni a lakásépítéshez és a meglévő lakások észszerű elosztásához. Nagy ipari centrumokban a lakáskérdés képezi a dolgozók egyik legfőbb problémáját. Szakszervezeteink egy igen jelentős akciót indítottak a munkáslakások építésére. Ennek a kezdeményezésnek az alapján Jugoszláviában 1947 óta 2.888 lakás épült fel vagy áll építés alatt, amelynek munkálatait főleg a szakszervezeti és népfront tagság önkéntes munkájával végezték és végezik el.

A társadalom biztosító átszervezése lehetővé tette, és a jövőben, a szakkáderek számának gyarapodásával, méginkább lehetővé teszi a dolgozók egészségügyi gondozásának feljavítását és anyagi támogatását azoknak a dolgozóknak, akik betegségüknél fogva erre a segítségre rászorultak, vagyis betegállományban vannak. A legjelentősebb kormányintézkedések egyike a fizetéses szabadságról és szakszervezeti üdülőhelyek létesítéséről szóló törvényes rendelkezés. A régi tőkés Jugoszláviában hiába harcoltak a szakszervezetek dolgozóink fizetéses szabadságának biztosításáért. Az uralkodó burzsoázia a munkások minden, még a legkisebb követelésére is a legdurvább terorral válaszolt. A népuralom Jugoszláviája becsülettel oldotta meg ezt a kérdést is. Törvénnyel biztosította a dolgozók jogát a fizetéses szabadságra és ma már 32 szakszervezeti és 12 állami munkásüdülőben pihenhetnek munkásaink és alkalmazottaink. 1946-ban 2.172 míg 1947-ben már 17.373 látogatója volt a munkásüdülőknek. Ez a szám 1948-ban jóval nagyobb. Az állam új szállodákat és egyéb épületeket adott munkásüdülők céljaira, de szakszervezeteink emellett, saját költségükön, több üdülő építését kezték el 1947-ben és 1948-ban. Ez a népuralom gondoskodása a munkások és alkalmazottak pihenésének és felüdülésének biztosításáról.

Szakszervezeteink tevékenységét, amint a kongresszus munkája is bizonyítja, a következő három fő problémakör jellemzi: *1. a dolgozók sokoldalu eszmei, politikai és kulturális nevelése, 2. gondoskodás a munkások és alkalmazottak munkaviszonyainak és életszínvonalának állandó javításáról, 3. minden erő mozgósítása az ötéves terv és a szocializmus megvalósítása érdekében.* A sokoldalú politikai-eszmei és kulturális nevelőmunka, valamint a dolgozók jobb életszínvonaláért és jobb munkakörülményeiért vezetett harc felnyitotta a dolgozók szemét és megérttette velük, hogy miért kellett nagy erőfeszítéseket tenni az újjáépítés gyors végrehajtásáért és miért kell ma minden rendelkezésre álló erőt bevetnie a szocializmus megvalósításáért hazánkban.

A kongresszus beszámolói szakszervezeteinknek nem csak az ország társadalmi átalakításáért vívott harcát ismertették, hanem foglalkoztak szakszervezeteinknek a nemzetközi munkásmozgalomhoz való

viszonyával is és megállapították, hogy Jugoszlávia szakszervezetei a Kommunista Párt irányítása alatt mindig a következetes proletár internacionalizmus elvének alapján álltak és harcoltak a különböző országok munkásosztályaival való szolidaritásért. Ezt fényesen igazolják munkásosztályunknak a tőkés Jugoszlávia idején vezetett akciói, ezt bizonyítja teljes súlyával és jelentőségével a népfölszabadító háború és az új Jugoszlávia szocialista építése idején tanusított magatartása is.

Az első világháború befejezése után, amikor az Októberi Szocialista forradalom erőteljes visszhangjaként Magyarországon is kikiáltották a proletáriátus diktaturáját, Jugoszlávia munkásosztálya általános sztrájkot szervezett a Magyar-Szovjet köztársaság elleni intervenció megakadályozására. Ennek a sztrájknak eredménye ismeretes. A reakciónak nem sikerült csatasorba állítani Jugoszlávia munkásosztályát az ifjú magyar tanácsköztársaság ellen. 1921—22-ben akciót indítottak szakszervezeteink a polgárháború pusztításai által előidézett oroszországi éhinség enyhítésére és 3 millió dinár segítséget küldtek a Szovjet Szövetség dolgozóinak. 1941-ben a Kommunista Párt vezetése alatt Jugoszlávia munkásosztálya a legklasszikusabb példáját szolgáltatta a proletár internacionalizmusnak, mert amikor fegyverre kelt nemcsak saját szabadságáért harcolt, hanem segítséget nyujtott a Szovjetszövetség népeinek a német fasizmus elleni harcához és ezzel hozzájárult más népek felszabadításához is. A háború után anyagi és erkölcsi támogatást nyujtottunk a sztrájkoló francia ipari munkásoknak, a görög szabadságharcosoknak, most újra a francia bányászoknak. Kormánykiküldöttségünk fellépése a görög szakszervezeti vezetők kivégzése ellen az Egyesült Nemzetek közgyűlésén stb. stb., mind fényes bizonyítékai annak, hogy a Párt által vezetett munkásosztály tökéletesen átérzi a proletár internacionalizmus által ráháruló felelősséget és mindig a legtökéletesebben reagál azokra.

A kongresszus éppen ezért vetette el a Tájékoztató Iroda vádját, mert munkásosztályunk egész harca, Pártunk politikájának gyakorlata bizonyítja igazát. Az eredmények, amelyeket szakszervezeteink négyéves működése folyamán a Párt vezetése alatt elértek, azt bizonyítják, hogy Jugoszlávia népei a nemzetköziség elveinek teljes érvényesítésével jó úton haladnak a szocializmus felé.

★

A szakszervezetek négy napig tartó kongresszusán az elért munkasikerek és mulasztások megjavítása után határoztak a szakszervezetek soronlévő feladatairól. Ezek a feladatok felölelik a szakszervezetek szervezeti továbbépítésének problémáit, hozzáidomítását a társadalom és a szocialista munka fejlődéséhez. Határozott a kádernevelés további minőségi és mennyiségi fokozásáról, hogy ötéves gazdasági tervünk megvalósítása biztosítva legyen erről az oldalról is. Leszögezték a szocialista gazdaság építésével kapcsolatos feladatokat különösen a szocialista versenymunka megszilárdítását, a rohammunkás és észszerűsítő mozgalom fokozásának szükségességét, a meglévő gépek és nyersanyagok teljes kihasználásáért folyó harc, a munkafegyelem további megszilárdításának, a termelési értekezletek kötelező megtartásának, a munkások szakképzettségének további tökéletesítésével kapcsolatos tennivalókat stb. A határozat rámutat a termelés minőségi feljavításáért vezetett harc szükségére és különösen aláhúzza, hogy a szakszervezetek és munkaközösségek állandó feladata az önköltségi árak csökkentéséért vívott harc és a népvagyon megőrzése.

A határozat leszögezi, hogy szakszervezeteinknek együtt kell működniök a népuralom szerveivel a szocialista bérpolitika teljes végrehajtásáért, az ellátás és lakáskérdés megoldásáért, a szociális biztosítás munkájának továbbfejlesztéséért, a munkavédelem fokozásáért, a dolgozók üdülési és szabadságolási törvényének betartásáért, a dolgozók eszmei-politikai és kulturális nevelésének következetes és tervszerű végrehajtásáért, valamint a munkások és alkalmazottak testnevelési mozgalmának kiszélesítéséért és a népi tehnika szervezeteinek támogatásáért. Mindezek olyan feladatok, amelyeket szakszervezeteink nem hagyhatnak figyelmen kívül, hanem kezdeményező módon, marxi-leninI öntudattal harcolniok kell megvalósításukért.

A nemzetközi politikai helyzettel kapcsolatban a kongresszus megállapította, hogy az imperialisták és a kapitalista reakció az amerikai imperializmus vezetésével féktelen támadást vezet a kapitalista országok munkásosztályának alapjogai és létérdekei ellen. Folytatják leigázó politikájukat más népek ellen és nyiltan háborúra uszítanak a Szovjet Szövetség ellen. A határozat kiemeli, hogy a nemzetközi proletariátus és az egész haladó emberiség érdekeit ma a demokratikus imperialista ellenes front képviseli a Szovjet Szövetséggel az élén. Üdvözli a szakszervezeti világszövetséget, amely 180 millió munkást képvisel és erőteljes tényezője a demokráciáért és békéért vívott harcnak. A kongresszus üdvözletét küldte az elnyomott népeknek, akik szabadságuk kivívásáért fegyvert fogtak, köszöntötte az olasz és francia munkásosztályt, amelyek hősi harcot folytatnak jogaikért a kapitalista reakció ellen. A kongresszus kijelenti, hogy Jugoszlávia munkásosztályának érdekei eltéphetetlenül a Szovjet Szövetség vezetése alatt álló demokratikus imperialista ellenes fronthoz fűződnek. Éppen ezért kimondja, hogy semmi sem sérti jobban Jugoszlávia munkásosztályát mint az a felhívás, hogy »Jugoszlávia népei térjenek vissza a béke és a demokrácia táborába«. Hiszen az egész világ előtt ismeretes Jugoszlávia népeinek harca, amelyet Tító és a Kommunista Párt vezetésével a Szovjet Szövetség népeinek felhívására elsőnek indított a fasizmus ellen. Kifejti a kongresszusnak azon véleményét, hogy Jugoszlávia munkásosztálya és népei elleni eljárások gyengítik a nemzetközi munkásmozgalom egységét és csupán az imperialisták javát szolgálja. Ezért szakszervezeteink azon lesznek, hogy tovább erősítsék kapcsolataikat más országok, elsősorban a Szovjetunió szakszervezeteivel. Felhívja más országok munkásmozgalmi vezetőinek figyelmét, hogy méltatlanok azok az eszközök — rágalmak és hazugságok — amelyekkel harcolnak az új Jugoszlávia munkásosztálya és Kommunista Pártja ellen.

A kongresszus határozatai híven kifejezik Jugoszlávia népeinek állásfoglalását, hogy szilárdan kitartanak azon az úton, amelyen a Kommunista Párt vezeti őket: a nemzetközi proletár szolidaritás útján a szocializmus megvalósítása felé hazánkban. A szakszervezetek, mint a munkások és alkalmazottak osztályszervezete, — amint a kimerítő beszámoló és határozatok is bizonyítják — a Párt közvetlen irányítása alatt minden munkában az élen járnak és ezt az élenjáró munkát az új társadalomért vívott harcban mindig fokozzák egészen addig, amig meg nem valósítják a jólét társadalmát, ahol megszűnik a tőkésosztály és a tőkés termelési forma minden maradványa, ahol nem lesz kizsákmányolás és nélkülözés, mert a szocializmus a munka és a javak igazságos elosztását, a szebb és gondtalanabb életet hozza minden dolgozó számára.

THURZÓ LAJOS:

LÍKA

Hegyeid lenge kalapjai
már messziről integetnek
a sík tájról feléd kanyargó
kis vonatnak.
Csörgő, szük üvegkeretből
szorongó szívvel bámulunk szürke egedre,
hol vad szelek
tömött felhő-gyapjakat bontogatnak.

Zötyög és csodás sziklákat jár
a vonat velünk
meredő kövek mord szélein,
roppant a mély lenézni nem merünk,
ha átpillogünk a hegy
kivájt testének éjszakás résein.

Kövek, kövek, sok meszes, nagy rengeteg;
sovány legelők gyüszünyi földek;
görbe tehén a sárgás füvet csak szagolja...
Hol termő talaj van és palántás zöldek,
ott is kő övez,
nehogy a szél vad hevében
a földecskét felmarkolja
és a komor, nagy felhőkbe rázza,
vagy elmossa a leömlő víznek ária...

Vonat ablakából nem tud semmi sem elhúzni,
vághat a szemembe szél, füst,
pattogó korom.
Ó, hősi népek, harcos testvérek,
sehol sincs mint nálatok
ennyi kő és ennyi rom...!
Ott egy ház váza mered az égnek,
itt egy felpörkölt, néma állomás,
alvó vér nyomai a köveken,
kiégett bús falak és semmi más...

Elnyomók útját jelzik e romok;
harci zaj itt már elpihent
és szabadság útját mutatják
csillogó, piros tetők a völgybe' lent...

Bár tenger a kő
s a termő humusz oly kevés
mégis csillog-villog itt a mész
s ragyog fehéren fénye a hitnek,
mint az ifjú hó
vén fején a Velebitnek...

ÉPITENEK

Irta: Gál László

Nekitámaszkodott a korlátnak és átnézett Pétervárad felé. Mereven, szinte gőgösen nézte a várfalakat, majd lecsúszott tekintete a hegyoldalon, le egészen a Dunáig. Aztán kicsit balra fordult és a hidat nézte. A hidat, melyen éppen vonat dohogott kényelmesen.

És akkor eltorzult Halász Gábor arca. A szája fölött mélyebbek lettek a ráncok, fojtogatta a keserűség.

— Építenek... — suttogta alig hallhatóan. — Ők építenek...

★

De nem is itt kezdődik a történet.

Üzlete volt a Fő-utcán. Apjától örökölte, az apja meg a nagyapjától. A Halász-féle porcellánnak híre volt Bácskában. Idekocsikáztak a környékbeli földbirtokosmamák, amikor férjhezadták a lányukat; itt szerelték fel a konyhát a helybeli polgárasszonyok, s e kirakat előtt ácsorogtak, néha óraszámra, a munkásasszonyok is. Ácsorogtak és sóhajtoztak.

Megvan az üzlet ma is, árú is van a kirakatban... de megint elibeszaladtunk a mesének. Hadd mondjuk, ahogy volt, szépen sorjában.

Halász Gábor jómódú ember volt. Az üzlet még a nagyapa idejében megkereste a házat, aztán amikor apa vette át, kevéske szőlőt is keresett a hegyoldalba és nem volt itt semmi hiba még tizenkilencben sem, amikor új emberek jöttek a városházára, meg a megyéhez.

— Nem baj — mondta Halász Gábor a feleségének, — ezentúl veliki zsupánt mondunk a főispán úrnak, nácselnikot a főszolgabíró úrnak... Nincsen semmi baj, ők is emberek.

Nem is volt semmi baj. Csinos, óvatosan csomagolt csomagocskák indultak útnak. Szép, piros meg kék, meg zöld virágocskákkal díszített porcellánfigurákkal. »Rosenthal, Selb-Germany« ez volt beleégetve a kecses kis táncosnők, kackiás apródok, égőszínű rózsacsendéletek talapzatába, mert a Halász-cég, ha ajándékot küldött, volt is látszatja. Elfogadták a veliki zsupánok és a nacselnikok éppen úgy, mint azelőtt a főispánok és szolgabírák, és az üzlet előtt ismét megálltak a fogatok. Férjhez mentek a polgárlányok, a gazdalányok, és kellett az edény a konyhába, a porcellánfigura a vitrinbe. A kirakat előtt pedig most is megálltak a munkásasszonyok, munkásleányok. Ácsorogtak és sóhajtoztak.

Kifutólány volt Teca a Halász-üzletben. Vitte az óvatos csomagokat, becsengetett villákba, előkelő első emeleti lakásokba, szép pukkedlit vágott a nagyságos asszony előtt és amikor megkapta az öt dinár, vagy a tíz dinár borravalót, alázatos kezitcsókolomot rebegett, ahogy illik öt dinárért, vagy tíz dinárért.

Csak amolyan Teca volt, s a fizetése is csak amolyan tecás. De már megmérgezte szegényt a szépség, ami a kirakatból, a pultokról, a ravaszul elhelyezett üvegszekrényekből rámosolygott. Volt egy villamoskalauza, akivel megsiratták a ötszázezer dollárral fizetett Lillian Gish-t, aki árvagyerek volt a moziban és nagyon fújt a szél és potyogtak a

hagymalével kimesterkedett könnyei. Hát ez a Teca, meg az a villamoskalauz, elhatározták, hogy új árvákat bocsátanak a viharok elé... Csak hát, azt is elhatározta ez a Teca, hogy addigbizony nem lesz házasság, míg az öt dinárokból, meg a tíz dinárokból, meg a havi hatszáz dináros fizetésből nem vásárol egy valódi Halász-servicet (így mondta a szegény: service) kék, meg zöld, meg piros virágocskákkal és annak is benne kell lenni, hogy »Rosenthal«, meg »Selb-Germany«, mert enélkül, Teca már tudta, csak amolyan csehszlovák a porcellán.

Gyüjtötte, gyüjtögette a dinárokat. A villamoskalauz már nagyon mérges volt, de Teca nem engedett. És eljött, hogy odaállhatott Halász Gábor úr, elé hogy ő serviceot akar, Rosenthalt, virágosat, szépet.

Halász úr elnevette magát:

— Bolond vagy te, Teca. Úrnak való a szép.

Teca nem engedett. Suhogtatta a papírpénzeket, csörgette az ezüstdinárosokat. Halász Gábor elkomolyodott:

— Ez a lány kommunista! — gondolta.

Kiszolgálta, ahogy illik. Becsomagolták a virágos porcellánokat:

— Tessék, kisasszony. Hová küldjük?

Aztán felmondott neki.

Pedig nem volt rosszabb a többinél Halász Gábor. Csak — elvei voltak, ahogy apjától, meg nagyapjától tanulta.

— A Rosenthal főispánoknak való, meg veliki zsupánoknak, főszolgabíráknak, meg nacselnikoknak, gazdag zsidóknak, gazdag svábokna, gentry-magyaroknak. A kispolgárnak — csehszlovák-porcellán, a Tecáknak meg bádogtányér. Olyan Teca, akinek nem jó a bádog, nem való kifutólánynak.

Teca elment a szoba-konyhába és nyolc esztendő mulva az utolsó Rosenthalt is eltörte a negyedik lurkó, de ez már nem a mi történetünk.

Telt-mult az idő. Halászéknál is nőttek a gyerekek. Az üzlettel nem volt semmi baj. Újévkor elindult az új Teca, Böskének hívták, a csomagokkal. A veliki zsupánnak már bán volt a neve, de azért a szép porcellánt ő is szerette. És mindig akadtak férjhezmenendő földbirtokos-, kereskedő- és jómódú polgárlányok. Akadtak gavallérok, akik figurákat vásároltak a pipiskedő kiskedvencnek és még mindig álltak sóvárgó munkásasszonyok a kirakat előtt. Ácsorogtak és sóhajtoztak.

Igy volt akkor is, amikor Horthy csendőrei gangoskodtak az irtózattól megüresedett utcákon és amikor hosszú fanfárokkal Hitler ifjú csirkefogói trombitálták végig a várost.

— Örömre fel — mondta Halász Gábor, — most megint főispánnak mondjuk a bánt és főszolgabírónak a nácselnikot.

És a Böske elindult a csomagokkal. A Böske nem akart Rosenthalt: ő ruhára, süteményre költötte az ötvenfilléreseket és a pengősöket. Az üzlet ment tovább. Jöttek új vevők raccsolók, monoklisak, »ejtőernyősök« és ezek is szerették az elefántcsontszínben tündöklő, sápadt porcellántáncosnőket. És lányaik is voltak, akik férjhez mentek. Halász Gábor szőlője is megdagadt odaát és a nyaraló is kiszépült. Pedig akkor már nehéz volt átmenni, a híd a levegőbe repült, dehát odaát is akadt olyan, vagy amolyan doglavnik, aki szerette a porcellánt, a pénzt. Csónak is került, határátlépő-igazolvány is. Nem volt semmi baj.

Nem, Halász Gábor nem volt rossz ember. Amikor vevői egyrészét a Duna jegére vezették és amikor már mindenki tudta, hogy ezek sohasem vesznek többé porcellán apródokat, majdnem sajnálta őket.

— És aztán — magyarázta a feleségének, — nem mind vevő, akit jégre került. A munkások, a hivatalnokok.... azok úgysem vásárolnak porcellánt.... és mit lehet tudni.... egyszer még betörték volna a kirakatot... — Elgondolkodott.

— Tudod — folytatta egy kicsit szégyenkezve, — rettenetes, ami történt. Rettenetes. De mit tehetnénk? Háború van... És a tiszteleudő úr is azt mondta, hogy ezek bolsevikek, istentagadók és a Perepatics úr esküdözik, hogy rálőttek a csendőrökre....

Elhallgatott.

Arra gondolt, hogy a kétéves gyerekek, akik ma már nem gyerekek, akik olyan hamar megöregedtek, hogy azok a gyerekek lőttek volna a csendőrökre? Bombát dobtak? Bolsevikek? Istentagadók?

Legyintett.

— Köszönöm alázatosan — hajlongta másnap a tiszt úrnak, aki százas kötegből számolta ki a százpengősöket a kassza előtt. — Alázatos tiszteletem, főhadnagy úr.

Nem, nem talált vérceseppet a bankjegyeken.

Délfelé kiállt az ajtó elé, sütött a téli nap. A kirakat előtt most is ácsorogtak munkásasszonyok, Halász Gábor úgy látta, hogy semmisem változott.

Testes pap sétált az úton. Korányi tisztelendő úr.

— Dicsértessék — köszöntötte mélyen meghajolva Halász Gábor és kezeit dörzsölgette.

Talán a hidegtől.

★

Aztán mégiscsak megváltozott valami. Új emberek jöttek és nem volt közöttük se veliki zsupán, se főispán. Nem volt kinek küldeni a csinos porcellán-hercegnőket, a piros, kék, zöld virágocskákkal. Halász Gábor ekkor zavarodott meg először életében.

Ezek az emberek hangosak voltak és jókedvűek. Visszhangzott az utca az új ütemű indulóktól. Az üzlet akkor még zárva volt és az óvatosan becsomagolt porcellán-istenkék pincében és padláson a lakás rejtekhelyein új zsupánokra vártak.

Aztán — amikor látta, hogy senkisem bántja, — mégis kinyitotta az üzletet. Csak a figurák maradtak pincében-padláson. A csehszlovák tányérok, osztrák cserepek, olcsó magyar kerámiák ismét a polcokra kerültek. Mégis valami szorongás fojtogatta meg a szíve mélyén. Nem bántották, de várta, hogy bántsa valaki és mert ezt várta gyűlölködött, félt, haragudott.

Falta a rádióhíreket. Ennyi izgalommal még sohasem hallgatta, még a háború alatt sem, hiszen a háború nem jutott el üzletéig. A béke, a béke azonban benyitott az üzletajtón.

Előbb csak azt vette észre, hogy megváltoztak a vevők. Az üzlet előtt ácsorgó munkásasszonyok bejutottak Halász Gábor szentélyébe. Tányért kerestek, poharat, kancsót. Ezek az asszonyok nem tudták, hogy vannak porcellán-csodák a világon, ilyeneket nem is kerestek. És Halász Gábor nem tudott mihez kezdeni velük.

Eleinte nekik is hajlongott, alázatoskodott. Amikor azonban azt nyöszörögte: kezétcsókolom, tessék parancsolni nagyságos asszony.... — a munkásasszonyok rácsodálkoztak és elnevették magukat. Attól kezdve nem mondott semmit. Hagyta, hogy segédek foglalkozzanak a vevőkkel. Este pedig a rádiót csavargatta. Várta, hogy egyszer csak bemondja

London, vagy Newyork, hogy útnak indítottak egy nagyobb szállítmány veliki zsupánt, vagy főispánt — mindegy. Csak olyan legyen, akinek a kedvéért ki lehet csomagolni a hercegeket, hercegnőket, ballerinákat. Csak legyen, aki előtt mélyen meglehet hajolni és azt mondani: — parancsoljon, méltóságos asszonyom....

És közbe-közbe kiment a Dunapartra, nézte a valamikori híd romjait. — Nem, ez még nem a béke — mormolta. — Mire ez a híd felépül, legalább is veliki zsupán lesz, aki el vágja az avatási szalagot....

És hallgatta a rádiót, titkolózva, mintha valaki is megtiltotta volna és néha összejött más rádióhallgatókkal, volt köztük Zsivkovics is, Fekete is, sőt Braun is, aki véletlenül kikerülte a gázkamrát valahol. Auschwitz körül. Beszélgettek a megváltozott világról, az új vevőkről, a földről, ami elindult s az új birtokosokról, akik nem jöttek se négy, se kétfogatún az üzlet elé, s akik sohasem kerestek porcellán lovagokat a szeretőjüknek, Rosenthal-szerviszt, a leányuknak.

Halász Gábor sokszor felsóhajtott és úgy magában most már megértette a csendőröket és a határvadászokat, akik hát olyanok voltak, amilyenek, — de a tisztjeik teli voltak pénzzel és szerették a jó bort, a szép nőt és a kecses porcellánfigurát és gyűlölték a munkásokat, akik csak poharat vásárolnak, meg tányért, meg vizeskancsót.

Kicsit összeszorult a szíve, amikor hallotta, hogy munkáskormány győzött Angliában, de aztán rájöttek, hogy ez is csak birodalmi kormány, olajkormány s akkor Bevint is meghallgatta a rádióban és bólogatott, amikor Churchill a vasfüggönyt emlegette. A vasfüggöny, ami mögött, igaz, hidak épülnek, gyárak, vasútvonalak, még új emberi sorsok is, de lám a vasfüggöny mögött elveszik a földet, olyannak adják, aki nem keresi a porcellánt és a hercegnők, hercegek, tündérek és virágcsendéletek pincében porosodnak és egyre mélyebben szánt a redő a Halász Gábor homlokán.

★

És mégsem volt semmi baj, amíg a fia, István fia, egyszercsak elébe nem állt, hogy: apám, én elmegyek.

— Ugyan, hová?

A fiút zavar fojtogatta:

— Félek, hogy nem érted meg, apám.... Jelentkeztem a Vonalra... Breskóba megyek.

Halász Gábor ránézett a fiúra, a fiára, saját vérére. Egy pillanatig úgy érezte, hogy a homlokába szalad minden csepp vére, hogy most felszakad, szétpattan a feje és mindent, elönt a szennyes, véres ár... Elönti a perzsaszőnyegeket, a dús polgári kényelemmel berendezett négy szobát, kizúdul az utcára és ömlik, ömlik egyenesen át a határon és a határokon, Párisba és Párison túl, hogy lássák, ízeljék, szagolják.... Vér, polgárvér, Halász Gábor vére.

Aztán lassan ráemelte a szemét fiára, aki kissé lehajtott fejjel, de fiatalon, de valahogy egészen másként, valahogy szeretettel és mégis dacosan állt előtte.

— Breskóba?

— Igen apám.

— Vasútat építeni?

— Igen, apám.

Egy pillanatra még feltört az elfojtott indulat:

— Nekik?

A fiú felvágta a fejét:

– Nekünk. Önmagunknak.

Halász Gábor megfordult és bement szobájába. Ott leült, éppen a rádió mellé, de nem kapcsolta be a gépet. Ült, hallgatott és gondolkodott.

★

Attól kezdve minden nap kijárt a Dunapartra. Nézte, hogyan épül a híd. Látta, hogyan kúsznak egymás felé az óriás vastraverzek. Látta a munkást, fent a harmincméteres magasban, a forrasztóval. Hallotta a darúk csikorgását, hallotta a vidám nótaszót és a csakazért is dacos káromkodásokat, amikor valami nem ment.

— Építenek.... suttogta. — Ők építenek.

És elnézett arrafelé, ahol a fiát sejtette. Érezte, hogy oti is ugyanaz a hit, ugyanaz a láz hajtja egymás felé a síneket, ami itt a vastraverzeket. És olvasta a híreket a Vonalról. És szinte fájt már, hogy Halász Istvánról semmi hír.... Hiszen a Halászok mindig megfeleltek, ahová állították őket. És egyszer szinte felötlött benne a gondolat:

— Talán engem rossz helyre állítottak?

Alig járt már az üzletbe. A tányérokat eladja a segéd is, nem érdekes. Inkább azt figyelte, hogy: lám, a villany is ég már zavartalanul.

— Hm.... ezek igazán építenek, — mormolta.

És a kirakatokat figyelte. És néha megállt egy-egy idegen üzlet előtt és nézte, hogyan veszik és viszik a trikókat, szöveteket, takarókat. Munkások vásároltak, munkásasszonyok. A szemeikben friss eddig ismeretlen örömmel válogattak, próbálgattak, alkudoztak és fizettek. Fizettek. Pénzük volt, megkeresték.

— Öreg vagyok már — gondolta, — de ezek valóban építenek. Ezek fiatalok.

★

Hazament, de nem találta helyét a szobákban. Járt fel és alá, dünnyögött, gondolkodott, méltatlankodott. A felesége ideges kíváncsisággal érdeklődött:

— Mi van veled?

Halász ránézett, mintha először látta volna életében.

— Te — mondta később, — mi sohasem voltunk fiatalok. Az apám se, a nagyapám se.

— Bolond vagy, — legyintette le az asszony. — Hát a bálak? A kocsikorzó? Hát a pezsgős vacsora a Szlobodában? Meg amikor két óra hosszat jártuk a szupét....

Halász sóhajtott:

— Nem, mi nem voltunk fiatalok. Elhibáztuk. — Aztán mégegyszer, csöndesen:

— Nagyon elhibáztuk.

Fejét csóválta az asszony, legyintett, kiment a szobából. Halász meg a szekrények mélyéből, a vitrinekből, a kosarakból, a bútorok mögé rejtett kofferekből előkereste a legszebb figurákat. Egyiket, egy mezitelen porcellánkisasszonyt, rózsaszínbőrűt, az asztalra állította:

— Te, te hiábavaló! Építs!

A porcellánkisasszony mosolygott, nem tudott mást. Halász előkeresett egy herendi urat; csuhaj, táncos legény volt.

— Ne táncolj! Te, ne táncolj! Dolgozz!

A legényke csak a lábát emelgette, felemelt kezéből színes porcellánszalagok hajladoztak.

Halász rákiáltott:

— Ne ugrálj! Dolgozz!

Azzal lesöpörte az asztalról a kisasszonyt, utána a herendi fiatal urat. Napernyős Rosenthal-hölgyet állított az asztalra. Francia hölgy volt, százcsipkés porcellán-alsószoknyája szinte suhogott.

— Grófnő — sziszegte Halász — Hercegnő! Menj mosogatni!

Egyetlen lendülettel belevágta az öklét. Fájt. Vérzett. Száz darabra hullt a porcellán-napernyő. Megsérült a hercegnő kalapja is.

Sorba állította a figurákat, asztalon, széken, padlón, mindenütt. Órgrófok, márkik, bárónők, táncoslábú ballerinák, hetyke uracsok, porcellánpirban pirenkodó meztelen hölgyek, gúnyoros szatirok sorakoztak.

— Dolgozzatok! — hörögte Halász önkívületben.

És belerúgott a bárónőbe, a grófba, a hetyke uracsba.

A porcellántemető fölött aztán sírva fakadt:

— Nem, mi nem voltunk fiatalok.

★

Éppen akkor érkezett a távirat. Kitüntetést kapott az ujvidéki brigád, a rohambrigád.... A fia is, Halász István is.

»A népuralom Jugoszláviában az az uralom, amelynek segítségével hazánk dolgozói sikeres harcot vívnak a tőkés elemek ellen és a szocialista társadalom felépítéséért.« (A JKP programja)

ŐSZI SZÁNTÁS

Írta: Majtényi Mihály

A papdülőben őszi alá szántottak. A keshedt ló ugyancsak nekifeszült: a föld kissé porhanyós volt, de csak a legtetején. Amikor kifordult a mélyből, szalonnás kövérségben terült szét az ekevas nyomán. Mint a hasított seb, olyanok voltak ezek a csíkok.

Varjúsereg keringett a magasban, távolról követte az eke útját. Az eke nyomában járó legény néha felpislogott a károgó hadra, szeme mégis leginkább a barázdára szegődött. Csak a fordulóban szemlélte a parcella határát, mennyivel jutott ugyan előre.

Az akácsor ott a szélén, az jelezte a szövetkezeti föld végét. Vagy két napra való munka az még, odáig. Aztán jelentheti majd az irodán: »befejeztem no a papdülőt is.« Emberesen, ahogy illik.

Pedig ez csak olyan aprómunka itt, három lánc mindössze, legalján a tervnek. Csak úgy ráböktek valamelyik reggel a tanácskozásban:

— Itt is lenne még egy parcella, felszántani.

— Melyik az?

— Hát a papdülő.

Bizony a papdülő, ingatták a fejüket mind.

— Gép már nem megy oda — szólt valaki.

— Hát... mehetne oda a Jani, egy igával...

Nem szerették ezt a parcellát, messze esett a szövetkezeti földektől. Ahogy más határrészekben is árván lapult a kulákföldek és felaprózott birtokok között két-háromholdas sok szövetkezeti földdarab.

És megint dohogott a tagság.

— Tagosítás, ördög az anyjába, annélkül nem megy. Mert forgácsolódik így nagyon az erő.

Nem szerette ő sem, Jani ezt a nagyon önmagában való munkát. Itt nem volt vidám brigádsorakozó, énekszó — csak vágta a földet egymagában egész nap, keshedt szürkéjével. Úgy érezte, mint aki messze kívülesett a többiek közös erőfeszítésén.

Koraőszi, párás öregeste kocogott már az utakon, amikor felkészült. Gurult a szekér a növekedő sötét nyomában, érezte a szürke is az istálló közeledését és meghúzta ugyancsak a könnyű kocsit. Négy kilóméter, vagy még annyi sem a belső szállás.

A kocsis elmotyogott önmagában, néha átszólt lovához, végül belemélyedt hangtalanul gondolataiba. Kicsit porzott a nyári út, a porfelhőt inkább érezni lehetett, mint látni, az őszi pára egyre jobban földhözkötötte. Olykor cammogó árnyakat hagyott maga mögött a szekér, az egyik ilyen árnyék rászólt a sötétből:

— Jani te!

A mester volt, az kéredzkedett a szekérre. A szállás fúró-faragó embere, se nem kovács, se nem bognár mégis mindakettő egyszerre. Öreges vidámsággal kapaszkodott a saroglyába.

— Táltos ez a te paripád, hallod-e?

— Már mért? — csattant fel sértődötten a legény.

— Mert utamba állt, azért. Ez kitalálta éppen, hogy lábát koptatja a porban az öreg kovács...

Annak mondta magát legszívesebben sok mestersége közül, kovácsnak. S veterán szanitécnek, ha kissé felöntött. Gondolatai fürgén változtak, mégsem a szaváért becsülték, hanem mert aranyat ért a keze. Rá is tért rögtön a mesterségére most is, jelezve, hogy őrt áll ő a szövetkezeti vagyonban:

— Zörög a hátsó lőcs, te!

Ahogy fülelte a szekérzörgést, olyan volt, mint egy karmester. Olvassa ő ezt a muzsikát, mint amaz a kürtök és klarinétok csengését.

— Kend még a göncölszekéren is találna hibát!

— Azon nem hallod-e, mert az a Szentpéter dolga.

A csillagok, ahogy emlegették őket odalentről, kiaggatták egymásután lámpásaikat. Akácfasoron át zörgött a szekér, a kopaszodó faágak egyre bólogattak — tán azt, hogy »nyeee szürke« azt helyeselték. Mert egyre sűrűbben csattant fel a biztató szó.

— Éhes volnék — mondta röviden a mester. Ő ezzel járult hozzá a közös nagy igyekezethez a kocsiderékból.

S már ott imbolyogtak a közelben a szállás fényei, incselkedve mutatták az utat minden hazatérőnek.

★

Mikor a tagság két év előtte, birtokbavette és először járta körül az udvarházat, elsőbb a falakat tapogatta meg. Nem volt azon dudorodás egy sem, jeléül, hogy téglafal az, még hozzá a legjavából. A nyitott folyosó, a régi ámbitus oszlopait átölelni, ahhoz két ember kellett legalább. Ámulva betűzgették a homlokzat öreg számjegyeit: Épült 1864-ben.

— Még öregapám is legfeljebb csecsszopó lehetett ekkortájt. — Ez volt minden megjegyzésük a ház multjára.

Esztendőre már ott virított a hófehér falon, a repkény és örökzöld helyett a sok vérpiros paprikafűzér. A száradó paprika az uraság idején legfeljebb a cselédháznak lehetett dísze. Most előremerészkedett a paprika — a díszkerten, a parkon innen került — a tágas udvarházat pedig megtöltötte nyüzsgéssel a szövetkezeti ötven család gondja. Mint az örökké járó kerék, a hajdani nagy pipázóterem ezek ügyét morzsolgatta, ide tért be mindenki, valamiért, a tanácsszobába. Topogva jöttek: a magtáros, a brigádosok, a kocsisok. Körülfonták az ámbitust embergyűrűvel, aztán beljebb. Azelőtt kívülmaradt a kalap, a kucsma, most benyomult a tanácsszobába gazdája fején. Azelőtt a zsellér és a cseléd úgy lopakodott be, alázattal, kérni valamit a nagyságos úrtól. Most megbillen a fejfedő a szövetkezeti tag fején: tanácskozásba jön. Vagy csak úgy magától. Vagy jelenteni éppen. Jelenti a kondás, hogy megfiadzott a nagy jorksiri koca.

— Hány lett ugyan?

— Tizenkettő. De súlyos állat, hármat már agyonnyomott.

Kicsit röstelkedik András. »Ki kéne vágatni, nem való az már anyaállatnak, sz' van vagy három mázsa«.

Apró dolgok a birtok életében a pár holdnyi paprikaföld ügye, meg hogy új lánc kéne a bikáknak. Mellőzni mégsem tanácsos, emlegetni kell

annak, akire rábízták. Valami srófot mindegyik tartson és szorítson, minden szövetkezeti tag a maga munkáján.

Megszólaltak a más portáján söpörgető szomszédok is. Azok nem úgy, hogy maguk jöttek a tanácsba, csak hirhordással, a jóember jogán. A kulákság legtöbbnyire.

— Aztat nem értem ott nálatok, hol a gazda. Ki a gazda.

Most ez az aggodalom járta. Hogy ki a gazda, kinek szeme hizlalja a jószágot. Minden mást megértettek, éppen ezt nem. Jönnek-mennek a szekerek, látja a vak is a földet bevetették, learatták s most újból beszántják őszi alá, traktorral meg lóval. A paprikát leszedték a tehenek megellenek, új pirostetős kocsiszín épült, az ezermester lőcsöli, vasalja a szekereket és viszik a malomba a búzát. Így megy a földészkedés minden világtájon — de hogy a Krisztusba termeltek, gazda nélkül? Hogyhát: »Lopnátok az enyimet, mi, az anyátokat, kellene mi? De abból nem esztek!« Fűszeres beszéd nélkül, hogy megyen az ott nálatok?

A furkálás a pipázóba is eljutott, a tanácsszobába. Ott ült az asztalfőn Márki Péter, mindnek az elnöke, kalap volt előtte az asztalon, rojtosszélű, azt bámulta, mint aki gondolkodik.

— Lassan csak, emberek. — csitítgatta őket — hadd mondja csak Gábor, mit beszél a nép. — Nem baj, ha idekerül a hír, hátha tanulnánk abból is.

Szeme derülten megvillant, már tudta a választ, ki is mondta:

— Hogy itt nincs gazda, azt beszélik? Ejnye a jó dolgát, erre még nem is gondoltunk.

Mutatták a tekintetek, hogy megértik, jól halad a beszédben. Meg is felelte mindjárt.

— Tán meghínánk a dagadt Szalkait és odaadnánk neki mind az ötszáz holdat? És botot a kezébe, hogy végigverjen hátunkon.

Nevette ezt a tagság, tiszta szívből, a furcsa gondolatot, hogy egyetlen embernek ötszáz hold jusson. Mert annak már ámen.

Micsoda változás lugozta itt ki a lelkeket?

És hányszor kellett mégis alattomos rohamokat visszaverni. Mert mindig akadt hézag, amelyen át befurakodott a bomlasztó hang — de mindig úgy, hogy »nem én mondom, odakint beszélik«.

Kalapos ember pisszegett valami számadás fölött a nagyszobában. A kormos lámpaüveg nemcsak fényt adott, fekete árnyék is esett tőle a falra. A lócák most néptelenek voltak és álmosan ásított a sok ülőhely. A mélységes csöndben csak a lámpa sercegett olykor.

A matató ember felfülelt. Lovasember jöttét várja: hol marad ez a Trencsényi? »Traktor pedig lesz, ha törik, ha szakad« ennyit ígért este, aztán ellovagolt. S már fél éjszaka oda van.

Az utolsó, aki itt ólálkodott a magtáros volt. Búcsúzását elereszette füle mellett. »Hát én most mennék Péter«. Még zörgött egy darabig a kulcsokkal, aztán elhalt a zaj odakint.

Csak később eszmélt rá, hogy egymagára maradt.

Ki is járt még itt? A Jani a papdülőből, az holnap befejezi. Nem maradt szántatlan csak száz hold egytagban. De ez megmaradt ugyancsak, a jó keservit neki! Elsejét mutat a kalendárium, november elsejét négy nap mulva. Akkor megy a döntő jelentés: elkészültek-e addig, vagy nem.

Hányszor mondta ő: traktort, saját traktort. De örökké aggodalmaskodtak. »Agyonnyomorít bennünket a befektetés, elviszi jaj a házsarkát«. El, az ángyotok térdit — mondta volt bizalmasan a kétkedőknek. De a többség mégiscsak többség. S a többség nem akarta. Most, hogy pénz áll a házhoz, lármázik mind: gépet venni, csak gépet és iószágot minél előbb. Az őszi munkában persze nem segít már az ilyen fellobbanás.

Az ablaknak feszülő éjszaka láthatatlan feketével kormozta be az üveget. Az asztalnál ülő ember belepislogott az ablaktáblába és megpillantotta benne önmagát. Piszmogó munkája fölött ellankadt pár percre. Elgondolkozott.

...Egyszer valami nagy tükröt emelt, urasági hurcolkodásnál valamelyik szálláson. Hatalmas tükör volt, nyolcadmagával markolászta. »Hóruk« vezényelte az ispán. S ahogy megbillent az aranyszélű hatalmas üveglap — vigyázz, az anyád istenit! — beleszaladt a tükörbe az egész táj képe. Az emberek is; ott szélről, mezitláb ő maga. A tükör megbillent és ebben a képben mennyi helye volt elöl a kastélynak, a kamásli s retyerutyának s milyen kevés a nagy béreshadnak — pedig hányan voltak! Az ő falujában is, az északi hármashatár vidéken. És mennyi nyomorúság, megalázás. Béres és kisparaszt, falusi szegény, ha ki akart lábolni sorsából, legfeljebb csempészetre adhatta fejét és járt a határon át.

A bánáti kukoricapálinka zavaros és maró, a csizmaszár meliől vagy a foltos zsebből könnyen kiszalad a bicska.

Hátratolta kalapját tarkójára mintha ezzel tenne, ezzel a legényes mozdulattal pontot a multra.

Ha valaki azt kérdezné tőle, mi történt — hát csak annyi, hogy megbillent a nagy tükör s most benne áll ötven család, ijastól-fiastól, az oszlopos udvarházzal, az ötszáz holddal együtt, mint szorosan együvé tartozók.

— Vagyis mink most itt együtt mint a valóságos uraság. Azelőtt csak portyáztál a munkán, odalógtál, most megfogod majd keményen...

Hogy nevették akkor a hebegőbeszédű Lajit: a boldogság meg az indulat így mondotta ki vele szegényesen az övét.

S ennek a hadnak lenne ő az elnöke, Márki Péter valóságos hajdani béres. Régi sorsába úgy született — mit mondhatna róla? Ha pofozták, mindjárt rúgták is — az gyerekkorában volt és suhanckorában. Legénykor, bakasors. Mivel tudott ember maradni, miért ő lett a bandagazda, elsőbéres? A betű, a szó erejével amely benne jobban megfogamzott mint másnál? Nem tudná megmondani. Most is csak azt tudja, hogy övé a legnagyobb gond itt. Hogy a száz hold még szántatlan, az is. S míg más aluszik neki virrasztani kell.

De csak csinyján. Hát a többi, akinek kisebb ruha jutott a felelősségből? A Trencsényi lóháton a brigádokat hajkurássza — az kisparaszt volt és nagyon ismeri a világtájakat. Ez ami reámaradt a csempész sorsból, amikor éjszaka kellett tájékozódnia az országhatár felé.

Savanyú volt a kenyerük, mindnek. És ritka. Gyerek sok, egész kazalja. Hát a féllábú magtáros? Az meg most éppen koldulna, ha nem nyomták volna kezébe a kulcscsomót: nesze és őrizd. Az ötszáz hold, lám micsoda erő, hányunknak ad kenyeret.

Esténként álomrahajtja fejét a nép, egyrészük itt a szálláson, a többi a faluban odabent. Kakasszóra egyikük sem ébred gonddal, hogy

jaj, jut-e ásó vagy kapa a kezembe. Inkább sok a kapa meg a szerszám — de kell is a kutyamindenit, hiszen még hatvan holdat csapott a szövetkezethez a város.

Csak a makacs kisparasztokat odaát a faluban, azokat nem érti. Miért mondják, hogy közös lónak túrós a háta? Miért somfordálnak olyan arccal mellettük, mintha az újgazda lopta volna erejét, amellyel itt ötszáz holdon ötven család számtalan sok száját eteti, s hordja a termelt búzát, répát, paprikát vagónba, a hajóba? Miért nem jönnek közéjük testvéri szóra. Nem erőszak a disznótor, de fogd a plajbászt és számítsad, mennyit hoz a hét holdad, kilenc holdad? Miért pislognak ezek még mindig a kuláksághra, mint példaképre, amikor itt az erő, itt az élet és a jövő, nálunk?!

Szinte beleizzadt Márki Péter. Nem is tudja miért vergődik, miért háborog így, lenne közelebbi gondja is, számadás, a jelentés. Feküdne is már, csak jönne az a Trencsényi a válasszal.

A tanyai legszélsőbb házban — ott a Kisér partján — már hallották is a lódobogást. A gyerek riadt fel tőle, anyja csitítgatta. Felhorkant az ember is a zajra.

— Ki jár itt éjszaka, lóháton?

— A Trencsényi volt oda a traktorokért — szólt az ember nagyálmosan.

— Hajkurásztok örökké, még a nagy sötétben is.

Az asszony békétlenkedett így. Mert az asszonyok még őrzik az éjszaka nagy szentségét.

A puszta az ablakból setétet mutatott. De innen a pusztaság, a Kisér felől állhatatosan világlik a fény az udvarház irányából. Örökké virraszt ottan valaki a közös vagyonban.

★

Reggelre megjöttek a traktorok.

»A mezőgazdaság szocialista átalakítása az egyetlen út és mód, hogy a dolgozó parasztságot véglegesen megmentsük a tőkés kizsákmányolástól és a nélkülözéstől és tönkremenéstől, s hogy megteremtsük számára az általános anyagi és kulturális fejlődés feltételeit« (A JKP programja).

ÉRTELMISÉGIEK VILÁGKONGRESSZUSA

Augusztus végén a lengyelországi Wroczlawban összeült az értelmiségi világkongresszus. Nagy esemény volt ez, az első kísérlet a háború után és talán az első kísérlet az egész világtörténelemben arra, hogy az értelmiségi képviselők a világ országaiból, tudósok, írók, képzőművészek, tanárok, ujságírók közös összejövetelen megtalálják az egymás felé vezető utat s hogy egyben leleplezzék a háború sötét erőit.

Ötven nemzet többszáz képviselője vett részt a tanácskozásokon, amelyeknek az egész világon visszhangjuk támadt. Az igazi visszhang azonban, íria Ilja Ehrenburg a nagy orosz író, az igazi ítélet akkor lesz, ha a résztvevők hazatérve hazájukba, zászlójukon körülhordozzák majd a szót és megismertetik népükkel.

A kongresszus határozatában élesen elítélte a nemzetközi reakciót, a Wall-street háborús gyujtogatóit. Nagy többséggel született meg ez a határozat. Szinte megrázó erejű a világ kultúrmunkásainak békekiáltványa, amely megbélyegzi az úi háború felidézésére irányuló törekvéseket és mindazokat, akik az úi világégés felidézéséhez segédkezet nyújtanak.

Ezen a kongresszuson Jugoszlávia kultúrmunkásai is megjelentek és szavukat hallatták a felszólalásokban a nemzetközi szolidaritás mellett, a demokratikus kormányzatok és népek egysége mellett, a békéért való megalkuvásnélküli harc mellett. Az egész világ szemeláttára megmutatták, hogy hazánk népei és vezetői Titóval élükön szilárdan állanak a béke és szabadság táborában, amelynek élén a Sztalin vezette nagy Szovjetunió áll, mint ezeknek a törekvéseknek legfőbb zászlóhordozója.

Abban a véres harcban, amelyet népeink a fasizmus ellen annak teljes legyőzéséig vívtak, Jugoszlávia igen súlyos áldozatot hozott. Kultúrmunkásait megtizedelték. Hősi halált haltak legjobb tollforgatói közül is, mint Ognyen Prica, Bozsidar Adzsija, Otokar Kersovani, Auguszt Cezarec, Veszelin Maszlesa, Ivan Goran Kovacsics és sokan mások, akik tollukkal, fegyverrel, egész lényükkel következetesen, bátran a haladó emberiség ügyét szolgálták. A harc nem volt hiábavaló, mert a népi szocialista forradalom győzelemhez vezetett és Jugoszláviát a népi demokrácia legelőrehaladottabb országává tette. Igy van ez akkor is, ha A. Fagyajev szovjet író beszédének a népi demokráciáról szóló részében egy szó említést se tett Jugoszláviáról, népeink hősi harcáról a fasizmus ellen és ma a háborús úszítás ellen. A wroczlawi kongresszus tehát a mi ügyünk is volt, a kiáltvánnyal való teljes szolidaritásunk pedig a béke és demokrácia erőivel való együtthaladás kétségtelen bizonyítéka, a reakciós és imperialista erők elleni küzdelemben.

Az értelmiségiek világkongresszusának kiáltványa a béke vedelmére

Mi, a tudomány és művészet munkásai, akik 45 országból eljöttünk Wroczław lengyel városba, a világ értelmiségéhez fordulunk.

Emlékeztetünk a halálos veszélyre, amely anghogy megszűnt fenyegetni az emberiség kultúráját. Tanúi voltunk a fasiszta barbárságnak — a történelmi és kulturális emlékek megsemmisítésének, értelmiségiek üldözésének és lemészárlásának, minden szellemi érték lábbaltiprásának — annak a barbárságnak, amely magát a lelkiismeret, az értelem és a haladás fogalmát veszélyeztette.

Az emberiség kultúráját valamennyi demokratikus erő fenséges erőfeszítésével, a Szovjet Szövetség, Nagybritannia és az USA népeinek hallatlan áldozatai és szenvedései árán, a fasizmus által leigázott országok népeinek hősi harcával mentették meg.

De minden ország népének kívánsága és akarata ellenére az amerikai és európai gonosztevők érdekcsoportja — átvette a fasizmustól a faji megkülönböztetés eszméjét, lemondott a haladásról és arra törekszik, hogy minden kérdést fegyverek erejével oldjon meg — ismét a világ népeinek szellemi javai ellen tör.

Az európai országok kultúráját, amely fenséges hozzájárulását adta az emberiség kincsestárához, az a veszély fenyegeti, hogy elveszti nemzeti jellegét.

Egész sor országban Spanyolországban, Görögországban, Latin-Amerika országaiban a haladással szemben ellenséges erők nemcsak védelmezik a fasizmust, hanem megteremtik annak újabb tűzfészkeit. Ellentétben minden értelemmel és a lelkiismeret szavával, folytatódik, sőt még fokozódik is az egyes emberek és egész népek elnyomása pusztán azért, mert másszínű a bőrük.

A fasizmus módszereit felhasználó emberek végrehajtják országaikban a faji megkülönböztetést és üldözik a kultúra és művészet haladó munkásait.

A tudományos felfedezéseket, habár az emberiség javát szolgálhatnák, a megsemmisítő eszközök titkos termékei közé sorozzák és ezzel a tudomány magas céljának hitele és hatása ellen törnek.

Ezeknek az embereknek az uralma alatt az emberi szó, a művészet nem a népek felvilágosítását, sem egymáshoz való közeledését szolgálja, hanem az ember iránti gyűlölet alantas szenvedélyének felszítását és a háború előkészítését.

Szilárdan hiszünk abban, hogy elengedhetetlen a haladó kultúra vívmányainak szabad fejlődése és terjedése s ezért a béke, haladás és az emberiség jövője nevében tiltakozunk e szabadság minden korlátozása ellen és kiemeljük annak szükségességét, hogy az egész világ civilizációjának érdekében a különböző kultúrák és népek kölcsönös megértését építsék.

Annak a tudatában, hogy a korunk tudománya nagy és új erőket teremtett és ezeket vagy az emberiség javára vagy a kárára használják föl, — a kongresszus tiltakozik az ellen, hogy a tudományt rombolásra használják föl és felhívja az emberiséget: minden erejével arra törekedjék, hogy a tudás az egész világot betöltse; hogy a nyomort, a szegénységet, a tudatlanságot, a betegséget és nélkülözést leküzdje, hiszen ez okozza az emberiség többségének szenvedéseit; továbbá küzdjön a köz-

életi munkások szabad utazásainak korlátozása ellen, mivel a béke és haladás müvét szolgálják és segítsék elő a könyvek szabad kiadását és terjesztését, a tudományos munka és minden a béke és haladás céljait szolgáló tudományos és kulturális vívmány eredményét.

A világ egyetlen népe sem akar háborút és a világ népeinek elég erejük van ahhoz, hogy megvédjék a békét és a kultúrát az úi fasizmus támadásától.

Világ értelmiségei! Nagy felelősség hárul reánk népeink, az emberiség és a történelem előtt.

Felemeljük szavunkat a békéért, a népek szabad kultúrális fejlődéséért, nemzeti függetlenségéért és szoros együttműködéséért.

Felhívjuk minden ország valamennyi értelmiségét, hogy tanulmányozza javaslatainkat.

Tartsanak a kultúrmunkások minden országban nemzeti kongresszust a béke védelmében. Alapítsanak mindenütt nemzeti bizottságot a béke védelmére.

Erősítsék a béke érdekében minden ország kultúrmunkásának nemzetközi kapcsolatait.

A KULTÚRMUNKÁSOK VILÁGKONGRESSZUSÁN

(Egy résztvevő jegyzetei)

Azt írta egy amerikai ujság, hogy a wroclawi kongresszus még említést sem érdemel. Ennek az ujságnak ugyanebben a számában részletes jelentést olvastam a csikágói zabálóversenyről: egy jeles nagyétkű együltében tizenhat adag marhasültet tömött magába. Érthető, hogy azok számára, akik egy ilyen teljesítményért lelkesednek érdektelen Joliot-Curie, Solohov véleménye. Szerencsére magában Amerikában is találhatók szép számban olyanok, akik előtt a gondolat nem vesztette el jelentőségét; náluk éppen úgy mint Európában a wroczlawi kongresszus nagy érdeklődést váltott ki, mint a tudomány és művészet embereinek első háború utáni kisérlete, hogy közös nyelvet találjanak.

Tudjuk, hogy egy regény, mint amilyen a »Háború és béke«, jelentősebb lehet ezer közepesnél és hogy Pasteur vagy Mecsnikov élete termékenyebb egy egész egyetemnél. A wroczlawi kongresszus jelentősége nemcsak abban áll, hogy azon 500 ember vett részt, 45 országból: fel kell jegyezni hogy kik voltak ezek az emberek. Tudósnak, írónak és művésznek nem kell semmiféle mandátum — nyomában haladnak tanítványai, követői és olvasói. Igaz, hogy százezer ember ebben vagy abban az országban, becsületesen vagy fondorlatosan, szabályosan vagy vaktában megválaszthatja kiküldöttjét. De egy író, ha ihlete, gondolata és lendülete van, millió ember gondolatát, érzéseit és cselekedeteit kormányozza. Ezért tartom tehát szükségesnek hogy felsoroljam a neveket.

Az írókkal kezdem: Fagyejev és Andersen-Nexő, Solohov és Segners, Amadou és Leonov, Vittorini és Bontempeli, Nalkovszka és Vercors könyveit több nyelvre lefordították. Messze hazájuk határain túl ismertek Touwime és Eluárd a költő, Picasso és Legée a festő, Pudov-

kin és Burián a rendező. A tudományos világban jól ismertek Joliot-Curié, Tarle, Bernale, Walone. Ezekkel a nevekkel természetesen még nem merül ki a kongresszus résztvevőinek névsora. De a kongresszus résztvevőinek névsorával sem merült ki azok listája, akik egyetértettek a kongresszussal.

Különböző országok képmutató államférfiai sokszor emlegetik a »mozgási szabadságot«. De ezalatt ők valami egészen különöset értenek, azt, hogy hírszerzőik szabadon ólálkodhassanak a Szovjetunióban. Ugyanezeket az írókat legkevésbbé sem érdekli a mozgási szabadság, ha haladó tudósokról vagy írókról van szó. Egyes országok nem küldhették el delegátusaikat a kongresszusra, és hősiességnek kell tekinteni Portugália és Brazilia kiküldötteinek megjelenését. Pablo Neruda latin-Amerika legnagyobb költője nem jöhetett el Wroczlawba: őt minden lépésnél az új világ rendőrei kísérik. Több kimagasló személyiség kijelentette, hogy a távolból résztvesz a kongresszus munkájában. Ezek: Einstein professzor, Steinbeck és Corduell, az amerikai Egyesült Államok legnagyobb írói, Pristley angol író, Duhamelle, Aragon, Cassou, francia írók, Matisse, Loth, Fougeron, Schagalle festők és többen mások.

Mégis a wroczlawi kongresszus nem volt csak a tanultak gyűlése, a kiválasztottak titokzatos megbeszélése. A két borzalmas háború elég tanulságot nyújtott: a gondolat legkiválóbb képviselői megértették, hogy nem erősek ha nincsenek szoros kapcsolatban a néppel. A tömegek hatalmas felvonulása magában Wroczlawban megmutatta, hogy a lengyel írók mögött ott állnak a lengyel olvasók – ott áll a lengyel nép. Sürgönyök és levelek ezrei fejezték ki a népek békevágyát. Picardia bányászai és Szicilia asszonyai, norvég diákok és görög partizánok üdvözölték a kongresszust. A politikai intézet kapui előtt — ahol az üléseket tartották — nyüzsgött a tömeg, tele reménységgel és izgalommal. A nép amely a kiküldöttekkel együtt a könyvek és a fák nevében, Akropolisz kövei nevében minden ország minden városának gyermekei nevében a békét követelte.

★

Jelképesnek tartom, hogy a kongresszust, amelyet a béke védelmének szenteltek, éppen Wroczlawban tartották meg. Mint ismeretes a német nacionalisták egyelőre nem hajlandók belenyugodni, az Európa térképén történt változásokba. Számukra Wroczlaw Breslau. Az angol-amerikai imperialisták támogatják a reváns, a visszavágás híveit, nem azért mert nekik Breslau kedvesebb mint Wroczlaw, hanem azért mert számukra a háború kedvesebb mint a béke. Így aztán egyes fegyverimádók számára Wroczlaw mindjárt jó ürügynek és alkalmas célpontnak tünik. A kongresszus színhelye már maga is hangsúlyozta az új határok szilárdságát (mellékesen megjegyzem, hogy a tengerentúli vendégek, akik Wroczlawba indultak, nem tudták hogy a volt Breslauba érkeznek meg, de amikor odaértek és látták a lengyelek munkáját, siettek kijelenteni, hogy tényleg lengyel városban vannak).

Wroczlaw romjai emlékeztették a kongresszus résztvevőit, hogy mit hoz a kulturára a háború. Sokan, akik sohasem jártak még ebben a városban, úgy képzelték, hogy az mint Klausewitz feudális birtoka, a porosz militarizmus fellegvára és egyetlen óriási kaszárnya. Wroczlawban azonban ott állt a római és gótikus művészet sok rendkívüli emlékműve. Ezeket is tűzzel-vassal kíméletlenül pusztították s az ame-

rikaiaknak a romok láttán akaratlanul is alkalmuk volt elgondolkozni azon, mi rejtőzik a »New York Times« vezércikkei mögött.

Egy év előtt jártam Wroczlawban és láttam, hogy a lengyelek rövid idő alatt szép eredményeket értek el. A visszatért országrészek rendkívül sikerült, fantáziával, sok ízléssel, sőt ihlettel megrendezett kiállítása megmutatta a kongresszus résztvevőinek a lengyelek lendületét, akik pusztába és romok közé érkeztek és áldozatkész munkával újjáépítették az országot. »Ezt csak írígyelni lehet« mondotta nekem a kongresszus egyik francia résztvevője. — »A lengyeleknek nincs Marshall-tervük de van a maguk erejébe vetett hitük és hitük a békében«... — Valóban, ha Wroczlaw romjai a háború borzalmairól tanuskodtak, a wroczlawi építkezés állványai viszont mást bizonyítanak: a munka győzelmét az ember győzelmét a gyűlölet és pusztulás árnyai felett.

A nagy angol és amerikai újságok igyekeztek is minél kevesebbet írni a kongresszusról, ebből még nem szabad arra következtetni, hogy az Egyesült Államok és Nagybritannia kormányai nem érdeklődtek a kongresszus iránt. Ellenkezőleg, a színfalak mögött nagyon is mozgalmas volt az élet. Bizonyos kormányok megbízottai igyekeztek zavarni a kongresszus munkáját és arra kényszeríteni egyes delegátusokat, hogy még a befejezés előtt elhagyják Wroczlawot. Nem mondhatnám, hogy a kiküldöttek összeállítása éppen a legkifogástalanabb volt. Az egyik amerikai kiküldött például arra a kérdésre, hogy mi a foglalkozása, — író, tudós, újságíró, vagy tanár — büszkén azt felelte: »Businessman« tehát kereskedő, kalmár (a kongresszus résztvevőinek nyomtatott névjegyzékében is így szerepel). Az angol kiküldöttek között volt egy gentleman, aki mielőtt kulturmunkás és a béke védője lett volna — Nagybritannia katonai attaséja volt Moszkvában. Mikor azonban néhány állam hivatalos képviselője nyíltan be akart hatolni az ülésterembe, bizony megakadályozták őket ebben. Egy olasz lapban láttam egy érdekes felvételt, melyet egy szemfüles riporter készített. A politechnikum lépcsőin angol diplomaták ülnek...

Megtudom érteni például az igeatisztelt Huxley úr nehéz helyzetét. Ő az Egyesült Nemzetek szervezetének közművelődési tudományügyi és kultúrális igazgatója. Szolgálati kötelessége Bevinhez és Marshallhoz köti. A tudomány és az emberiség szolgálatának kötelessége hozta viszont Wroczlawba. Huxler úr nemcsak belső drámát élt át — még tüntetőleg hangsúlyozta is ezt a kongresszus előtt. Tapsolt, amikor az amerikai imperializmus fenyegetéseiről beszéltek, de tapsolt akkor is amikor arról volt szó, hogy semmiféle amerikai imperializmus nem létezik. Azt mondta nekem, hogy Zaszlavszki kiállása fellelkesítette őt, ugyanakkor beszédeiben azon fáradozott, hogy a béke és a háború hívei közötti ellentétet a realizmus és a formalizmus hívei közötti vitának tüntesse fel. Huxley úr követelte, hogy a határozatot enyhébben fogalmazzák meg, mondván, hogy így »enyhítve« okvetlenül aláírja majd — mikor aztán javaslatait elfogadták, váratlanul megbetegedett és néhány órával a szavazás előtt elutazott. Nem kételkedem egy pillanatig sem, Huxley úr becsületességében, de ezentúl ha az angol lapokban a büszke angolok korlátlan szabadságáról olvasok majd, mindig Huxley úr zavart nevetésére emlékezem, aki nem tehette, hogy ne jöjjön el Wroczlawba, de amikor megérkezett, egyre arra gondolt, hogyan fog elmenni. Egyike volt a kongresszus elnökeinek és amikor elutazott,

sietve kijelentette, hogy wroclawi tartózkodása — félreértés volt. Nem ítélem el őt, inkább sajnálom...

★

Az amerikai és angol kiküldöttek között volt egy csoport, amely nem azzal a céllal jött Wroclawba, mint a többiek. Ketten közülük fel is léptek. Az egyik Taylor úr az oxfordi egyetem tanára, a másik szintén tanár, de amerikai. Taylor úr bőbeszédűbb volt, amerikai kollegájánál. Kijelentette, hogy az amerikai imperializmusról szóló beszéd nem más mint puszta propaganda, s hogy ő azt gondolta: Wroclawban komoly tudósokkal fog találkozni nem pedig komszomol-tagokkal. Nem ismerem Taylor úr tudományos munkáit, kissé csodálkozom azonban, hogyan kételkedhet egy történettudós az amerikai imperializmus létezésében. A kongresszus figyelemmel meghallgatta a két gentleman beszédét: ezek szemelláthatóan azt hitték, hogy Wroclaw 1948-as kiadása lesz az 1938-as Genfnek. Ezek a gentlemanok nem érték be a gyenge tapssal, amelyet inkább az udvariasság mint az egyetértés diktált, — az úriemberek a kulisszák mögött dolgoztak tovább.

Érdekes jelenet volt: egy gentleman, egyébként angol regényíró, feldépett a szónoki emelvényre, erős bűnbánatot mutatott, valósággal hamut szórt fejére. Hogy ő így meg úgy, három kartársával együtt írásban óvást emelt ugyan a kongresszus ellen, de ezek az ő magánelgondolásai voltak, asszonyoknak és az utókornak szánt kollektív naplóhoz hasonlóak, semmi esetre sem a sajtó számára szánt sorok. Azonban baj történt: a kiábrándult angolok írája »véletlenül« egy elbűvölt amerikai riporter kezébe került... Az úriember most megkérte a kongresszust, bocsássa meg, hogy sajtó útján elítélte működését, ő ezt csak írásban akarta mint gondolatot magánhasználatra kifejezni.. Azt tanácsoltam egy amerikai ügyvédnek, aki lelkesedik a freudizmusért, hogy foglalkozzon a bűnbánó angol lélektanával. Ami engem illet én megelégszem azokkal a feltevésekkel, amelyeket a jó öreg Dickens szokott ilyenkor feltárni.

Ha már lélektanról van szó, érdemes egy másik esetet is feljegyezni. Az egyik amerikaival történt: amikor a határozatot előkészítették az amerikaiak kijelentették, hogy egyikük sem hajlandó aláírni, mert ezért őket a hírhedt »amerika-ellenes tevékenységet vizsgáló bizottság« elé állítják. Ezt az indokolást meg lehet érteni, jól ismerjük az Egyesült Államokban uralkodó »korlátlan« szabadságot. Csakhogy a végén mégis más tűnt ki. A határozat ellen szavazó hét amerikai közül, hatan megmondták nevüket, a hetedik azonban kérte, hogy az ő nevét ne közöljék. Világos, hogy ez a hetedik nem Thomastól és a bizottságtól, hanem valami mástól félt: az emberi lelkiismerettől. Dehát ez nem is olyan rossz jel!...

Hogy a béke jobb a háborúnál, azt mindenki mondja, még a Hearst-lapok is, sőt az atombomba hívei is. Más itt a lényeg: megállapítani, hogy valójában ki fenyegeti a békét? Nehéz a beteget kezelni, ha nem ismerjük a kór okát. Emlékszem a megboldogult Népszövetség üléseire, amikor az udvariatlan banditák udvariaskodó asziszteusei beszéltek ugyan az erőszakról, de nem nevezték meg a támadót. Néhány angol és amerikai Wroclawban ujjá akarta éleszteni ezt a hagyományt. Arról beszéltek, hogy a háború természetesen rossz dolog, de felfoghatatlan, melyik oldalról fenyeget háborús veszély. Ezek a cinikusok az ártatlanka szerepét játszották és bíztak abban, hogy ezzel megnyerik az in-

gadozókat s így elszigetelik a kommunistákat és az orosz delegátusokat. Kísérletük csődöt mondott — őket izolálták a többiek.

Ezek a leleplezett úriemberek akarják most a wroclawi kongresszust olyképpen beállítani, mint a kommunisták összejövetelét. Ennél valótlanabbat nehéz elképzelni. Bátorkodom az olvasónak néhány ilyen »kommunistát« bemutatni: Boullie apátot, a Katolikus Intézet tanárát. Johnsont, a Canterburry gyülekezet főnökét, Ive Farche-t a francia köztársaság volt miniszterét, Martint a »New Statesman an Nation« szerkesztőjét, Rogge ügyvédet, Wallace hívét, Bedaile és Wercaure francia irókat, Girale tanárt és másokat. Azt hiszem, nem szorul bizonyításra, milyen különbség van Boullie apát világnézete és mondjuk az én világfelfogásom között. A wroclawi kongresszus igazolta, mily sokat tanultak az értelmiségiek a fasizmus borzalmas éveiben. Felismerték, hogy a kultúrát és a békét nem a kommunisták fenyegetik, hanem azok akik a kommunizmus elleni harc ürügye alatt a haladás ellen küzdenek. Ezért nem sikerültek a különböző hivatalos és hivatlan diplomata cselszövések. Ami kor az amerikai delegáció vezetője kijelentette, hogy társainak többsége, több mint háromnegyed része, a határozat mellett fog szavazni és elítéli az imperialistákat, a szovjet küldöttség felállva meleg tapssal üdvözölte azokat, akik velük együtt harcolnak a békéért.

A tanácskozó terem folyósóján egy francia felnyitva az ujságot frankfurti keltezésű sürgönyt olvasott. »Nyugat-Németország befolyásos körei támogatják a szövetségesek ellenállását a szovjet politikával szemben«... Elnevette magát és megmutatta a hírt társainak. »Ime az ellenállás szó új változata«. A szavaknak valóban megvan a saját sorsuk. Az »ellenállás« szó sok szenvedést, vért és hősiességet takar, hiszen így nevezték az európai nemzetek nagy küzdelmét a fasiszta megszállók ellen. Most itt ül Renate Gutuse, olasz művész, korunk egyik legtehetségesebb festője, szabadságharcos, itt ül Madelaine Daix, egy fiatal francia nő, aki maga semmisitett meg egy tankot, itt ül Dobrovolyski, a költő a volt lengyel partizán. Mit ajánlanak nekik az amerikaiak? Olyan »ellenállást«, amelyet a Ruhr-vidéki mágnások támogatnak. A következtetés, azt hiszem, világos.

★

Ragyogóan szerepeltek a gyarmati sorban élő népek képviselői. Blackman, a néger költő, aki a Brit Antillákon született, így válaszolt Taylor úrnak: »Anyanyelvem angol, szeretem ezt a nyelvet. Az angol nyelvnek van egy gyönyörű szava: »Szabadság«. Szeretném ha e szónak világosabb jelentősége lenne, ha reánk színesekre is vonatkozna«... Wroclawban járt Chikaia Félix, Kongó kiküldötte, Racoto Racimanga, madagaszkári orvos. Eme Sezer martinique-i író, ott járt India, Ceylon és Algir delegációja. Láttuk és éreztük olyan emberek magas színvonalát akiket Washingtonban nem engednének be a színházba vagy a könyvtárba. S elgondolkoztunk mégegyszer a szavak konvencionális használatán: tényleg, ki merné Blackman költőt vadembernek nevezni? És ki merné azokat kultúrembereknek nevezni, akik ma Amerika 14 államát igazgatják?

Wroclawban ismételten megbizonyosodhattunk arról, hogy mind az ami életet, értéket jelent a művészetben, azoknak az alkotása, akik a néppel fűzték össze sorsukat. Már említettem Gutuse festőt. Pabló Picasso szép rajzzal illusztrálta a kongresszusi ujságot: egy lengyel paraszt-

lányt ábrázol ez a rajz. Lengyelországnak magakészítette keramikát ajándékozott. Paul Eluard nagy francia költő kommunista, az ellenállási mozgalom résztvevője verset írt Wroczlaw-ban »Mi az életért küzdünk« címmel. Wroczlawban járt Amado Brazilia legnagyobb regényirója, aki hazája szerencsétlenjeinek életét mutatja be műveiben. Megismerkedtem Latin-Amerika többi érdekes iróival is. Enrico Amorioval, Uruguay költőjével és regényiróval, kinek könyveiben a »gaucho«-k igazi életét ismerjük meg. Alfredo Varello-val, az új braziliai zene képviselőjével. Láttuk Hans Esslert tele energiával. Megszorithattuk az örökké fiatal Andersen-Nexő kezét, megismerkedhettünk Sztojanov és Drda alkotó terveivel beszélgettünk Cosenco-val az olasz építésszel, aki ujjáépítette Nápoly lerombolt negyedeit. Megbizonyosodhattunk az olasz irodalom erejéről, amelyet az erősebb korosztálybeli Bontempelli a fiatal Vittorini — mindketten prózairók — és Quasimodo a költő képviselt. Találkoztunk Legée-vel, Hay-el a fáradhatatlan Burian-nal és másokkal.

Nem frázis, ha azt írom, hogy új barátaim és a szovjet tudósok valamint a szovjet írók között nem volt szakadék, választóvonal. Láttuk, hogy ők együtt élnek, együtt harcolnak és együtt alkotnak velük. Holdein az ismert angol biokémikus találóan gúnyolta az úgynevezett nyugati kultúra hitvédőit. »Nyugati« alatt ők rendesen a kereszténységet értik, »keleti« alatt pedig a marxizmust. Holott közismert, hogy Krisztus keleten született, míg Marx nyugaton«.... A kongresszus igazolta, hogy a határok nem földrajzi szélességhez, és hosszúsághoz tapadnak, a határok az idők mélyén vannak: egyik oldalon áll az a világ, amely pusztul, és pislogó életét most erőszakkal, sötétséggel és borzalmas háborúk árán akarja meghosszabbítani. A másik oldalon áll az új emberiség, tehát akiké a jövő. A Szovjetunió ereje és lendülete segíti az egész világ kultúrmunkásait, hogy megvédjék a mult szellemi értékeit és hogy újakat alkossanak. Erről szóltak a hosszú beszámolók és a rövid viták, ezt igazolták a tapsok a bajtársi elismerések és a meleg kézszorítások.

★

Néhány szó az úgynevezett »nyugati kultura« egyik képviselőjéről. A kongresszus befejezése után a braziliai követ a következő beszéddel fordult a braziliai irók és zenészekhez: »A kávéfogyasztása kitűnően hat a kultúra fejlődésére. Önök egy elmaradt országban élnek, egyetlen mód, hogy segítsenek rajta az, hogy segédkeznek a brazil kávé eladásában«. Sietve hozzáteszem, hogy ez nem egy vicclapból vett idézet, hanem fontos, majdnem szó szerinti kijelentése a szellemes diplomatának.

★

Vannak események, amelyek nagy zajt váltanak ki. Ezekkel megtelnek az ujságok hasábjai, de aztán mindjárt el is felejtik őket. Azt hiszem, hogy a wroczlawi kongresszus eredményeiről csak néhány hónap mulva hangzik el itélet. A kiküldöttek elszélednek, hazatérnek. Otthon írnak majd és beszélnek, s a szó igaza eljut a néphez azokban az országokban is, amelyekben az információ hiánya egyben a tömegek félrevezetéséhez vezet.

Tiszta szívből kivánunk sikert régi és új barátainknak nehéz, de nemes munkájukhoz.

Ilija Ehrenburg

ISKOLAINK PROBLÉMÁI ÉS FELADATAI

II.

Harc az új emberért

Írta: Lőrinc Péter

A nevelés függvénye a mindenkori társadalmi berendezésnek és uralkodó ideológiának. Mondhatjuk úgy is lerövidítve, lefordítva a mindennap nyelvére, hogy az iskola-politika. Ma már ezzel tisztában vannak tanitóink tanáraink is és igazán felesleges erről cikkezni mint még 2-3 évvel ezelőtt is bizony szükség volt rá. Ha ma a szocializmust építjük hazánkban, úgy csak természetes, hogy az újarcú emberek, az újarcú magyarok, akiket ad és adni hivatott az új iskola, olyan marxista-leninista világnézetű emberek, akik — éppen a marxizmus-leninizmus vonalán — világnézetüket és tudásukat gyakorlattá, valósággá tudják váltani. Mert nem választották külön az elméletet a gyakorlattól, mert a kommunista erkölcsben nevelkedtek és így, nagyfokú szaktudásra és ügyességre, jártasságra is szert téve a tudományok és azok alkalmazása terén: egyrészt akarják, másrészt egyúttal tudják is átvinni az életbe tudásukat és világnézetüket.

Csak természetes, hogy mindennek első feltétele — az iskola látogatása. Ez annyira természetes, hogy szinte nevetségesen feleslegesnek hat az ilyen megállapítások leírása. Annak dacára szükségesnek tartottuk ezzel kezdeni, mert az iskola és kultúra demokratizálása elképzelhetetlen ha nem harcolunk az iskola száz százalékos látogatottságáért. Mert ez a harc még folyik. Folyik, mert még vannak, akik nem látták be, hogy ma mást követel az élet mint egykor, akkor amikor a szülő megelégedett, a legjobb esetben is, az elemi iskola négy osztályával, talán azzal a jelszóval, hogy az apámnak jó volt, nekem is jó lesz. Arról van ugyanis szó, hogy még nem teremtettük meg a hétosztályos tankötelezettség, hétévi iskolába járás szokását, hagyományát, tradicióját. Ezt a tradiciót, a hétévi iskolába járás tradicióját most teremtjük meg a harc folyamán, a régi tradició jelenségeinek leküzdése során. Mert természetesen nem olyan egyszerű a dolog és nem csupán arról van itt szó, hogy a szülők nem küldik a *középiskolába* a gyermekeiket. Hiszen a legnagyobb rész eleget tesz a hétéves iskola kötelezettségének és már ma is igen kevés szülő vonja el gyermekét az iskoláztatás elől. Viszont még előfordul, hogy beiratkozik a gyermek, de kerüli az iskolát, vagy ha el is jár az iskolába, ott maga sem tanul és magatartásával, viselkedésével másokat sem hagy dolgozni. Ezek száma is fogy már, de egy-két diák is sok kárt tehet, komolyan megzavarhatja a tanítás menetét. Ezek a »kényszerdiákok« természetesen rövid idő leforgása alatt beolvadnak az iskolai, az osztályközösségbe, ha törődnek velük, — tanár és ifjúsági, pionír szervezet — és ha — tanár és szervezet — tudják is a módját, megtalálják a kulcsot hogy — mint a megváltozott feltételekhez alkalmazott és átszabott Makarenkók, —, feltalálják maguk és a helyes útra

vezessék a kicsik buzgó energiáit. Ha a tanár úgy véli, hogy az ilyen diák teher és hogy szabadulni tőle volna szükséges és igazi gyönyör, és ha ezt érezteti is a kisdiákkal, akkor bizony elijeszti még azokat is, akik már hasznosan beleilleszkedtek az együttesbe. Az együttes megteremtése megoldja a tárgyalt problémát és megvalósítja az iskola demokratizálását természetes nemcsak annyiban, hogy az iskola körébe vonja mind a diákokat de, és pedig főleg, annyiban is, hogy megszeretteti velük az iskolát, a kulturát, a munkát, a közösséget, hogy szóval aktív tagjává teszi őket a közösségnek, az osztály-együttesnek.

Így az iskolalátogatás és a »kényszerdiákok« kérdése a középiskola első-második osztályában szoros kapcsolatban van a fegyelmezés és nevelés kérdésével. Ugyanakkor természetesen egyúttal a tanítás, oktatás módszerének kérdésével is, hiszen a formalizmus és verbalizmus, amely itt-ott még divik iskoláinkban, elijeszti a kisdiákot az iskolától. Legalább is nem alkalmas arra, hogy megszerettesse vele az iskolát, hogy beilleszsze őt az osztályegyüttesbe, amely ilymódon tulajdonképpen nem is létezik. Kapcsolatban van ez a kérdés így hát a diák és tanár-tanító viszonyával is, a tanár magatartásával, képességével, hogy habár felülállóan is, de maga is beolvadjon az osztály munkaközösségébe. Persze mindezt nem azért mondjuk, mintha tanáraink ezzel még nem volnának maguk is tisztában. Nagyszerű példáink vannak arra, hogy a tanár együtt él és érez diákjaival, ismeri őket, jellemüket, képességeiket, körülményeiket és a feltételeket, amelyek meghatározzák munkalehetőségeiket. Vannak tanárok, akik fényes sikert értek el például azáltal, hogy a kóborkedvű, kalandórtermészetű diákra bízták az internátus kapukulcsát, ami által megkönnyítették esti távozásait, mások a »tolvajt« is beilleszthették a közösségbe, olymódon, hogy megérdeklődtek mire van szüksége, megvan-e mindene, amire szüksége van és ellátták a szükségessel. Viszont, és ezt is meg kell látnunk és be kell ismernünk, vannak még olyan tanáraink is, akik »ballasztot« emlegetnek, sajnálják, hogy az iskolakötelezettség miatt nem távolíthatják el egyszerűen az iskolából a nekik nem tetsző diákot és soha azt a szót, hogy »nevelés« még ki nem ejtették szájukon, de helyette csupán azt a szót ismételgetik: »fegyelmezés«. Ezeknek a tanároknak csakugyan akad is mindig »fegyelmezni« valójuk, mert magatartásukkal előkészítik az anyagot a további fegyelmezésre. Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy az új ember teremtése kizárja a fegyelmezés eszközeit. Egyáltalán nem. Hiszen a szocialista társadalom nem lehet meg fegyelem, munkafegyelem nélkül. Viszont, és ezen van a hangsúly: ha a feudalizmus a virgács fegyelmét gyakorolta, a kapitalizmus pedig az éhség fegyelmét, úgy a szocializmus a tudatos önfegyelemre helyezi a súlyt, a megváltozott munkaviszonyra, a megváltozott viszonyra a közösséggel szemben. Így tehát lehet még szó fegyelmezésről, de csakis mint a nevelés egyik, nem is legkívánatosabb, eszközéről.

Vannak például, akik fegyelmezéssel akarják rászoktatni a kicsiket az olvasásra és talán — a gondolkodásra is. Mások viszont tudják, hogy a diákot meg kell előzetesen tanítani gondolkodni, önállóan dol-

gozni és hogy ez éppen a tanár feladata — magán az órán és természetesen óránkívüli tevékenységre szoktatva és tanítva is a diákot. Számos iskolában értek el például eredményt az olvasás megkedveltetése terén olyan módon, hogy az órán előre megtárgyalják azokat a problémákat, amelyeket az elolvasandó könyv felvet és egyes töredékeket, részleteket már az órán elolvasnak a könyvből. Mások filmeket ajánlanak a kisdiáknak és csak azután hívják fel a figyelmét arra, hogy például a Gorkij-filmek Gorkij életrajzi regényeit dolgozzák fel. A diákok így kedvet kapnak a könyvek elolvasására és hozzászoknak egyes társadalmi és művészeti, esztétikai problémák fejtegetésére is, a film és regény, kép és irodalom, könyv összehasonlítása útján és nem utolsósorban a könyv, film és — élet összehasonlítása útján.

Sokan a fegyelmezés módszereivel »harcolnak« a kampányszerű tanulás elharapózása ellen is, viszont nagyon sokan vannak már — és egyre nő a számuk —, akik tisztában vannak vele, hogy a kampányszerű tanulás egyik főoka éppen a tanár maga: a kampányszerű feleltetés és számonkérés, a kampányszerű osztályozás. Hiába »fegyelmezem« a diákot, hiába próbálom »szépszóval« nevelni is, hiába minden erkölcsi prédikáció, amíg jópéldával nem járunk elől és amíg főleg állandó tananyag rögzítéssel, ismételtetéssel, feleltetéssel, osztályozással rá nem szoktatjuk a diákot az állandó munkára. Kapcsoljuk hát ezen a téren is a gyakorlattal az elméletet és célt fogunk érni.

Mindezek a problémák és számos más probléma is megköveteli az iskolai, tanári, tanítói munkaközösség, együttes megteremtését, egy állandóan együttműködő baráti együttes kiépítését, amelyen belül baráti, elvtársi, munkatársi a légkör, amelynek olyan az atmoszférája, amely elbírja, sőt meg is követeli a baráti elbírálást, a kritikát és önkritikát: az egymástól tanulást, egymás tapasztalatainak átvételét, átadását. Ez az együttes tudja csak az egységes eljárás és magatartás részleteit is meghatározni és gyakorlatba átvinni. Ettől az egységes, egyöntetű magatartástól még elég távol állunk. Annyira, hogy a legelemibb követelmény is egyelőre még a legtöbb iskolában követelmény csupán. Az egyöntetű osztályozásra gondolok. Vagy túlszigorú vagy túlenyhe a kritérium az egyes iskolákban, sőt azokon belül is, és éppen erről van szó, különféleképen osztályoznak az egyes oktatók és ezáltal nem csupán a tudást teszik egyenetlenné, de káros nevelőhatással is vannak a diákokra. Az osztályzat, az érdemjegy, talán kissé merész hasonlattal, a munkabér szerepét tölti be az iskolában. Már pedig a szocializmus a munkát fizeti (nem a munkaerő értékét adja meg, hiszen itt a munkaerő már nem árú és nincs arról szó, hogy »értékét« adja meg a munkaadó) és kinek-kinek munkája, annak mennyisége és minősége szerint, ad részt a fogyasztási alapból. E célból természetesen pontosan meg kell állapítani a végzett munka mennyiségét és minőségét. Pontosan, vagyis egyöntetűen. Lehetetlen az, hogy ugyanazért a tudásért (munkáért) egyes tanároknál hármas, másoknál talán ötös is járhasson. Már pedig ilyen esetek elég gyakoriak és egyes iskolákon belül is változik, tanáronként, a kritérium.

Az egyöntetűség természetesen vajdasági viszonylatban is époly szükséglet és követelmény mint az egyes iskolák keretein belül. Ezt az egyöntetűséget éppen a körzeti szakértekezletek és félévi tanácskozások vannak hivatva megteremteni. A tavalyi félévi tanácskozások az eddig felvetett és egyéb problémákról komoly eredménnyel jártak. Az ilyen értekezleteket és tanácskozásokat feltétlenül intézményesíteni kell, hogy ilymódon is átadhassák az egyes iskolák oktatói egymásnak tapasztalataikat. Hiszen mindez a tanítva-tanulás elvén alapszik és a marxizmus elgondolásából ered, amely szerint az ember változtatva a természetet — megváltoztatja önmagát is. *Új* emberré fejlődik, amint valamikor ép ilymódon fejlődött ki a munka, a természetváltoztatás folyamán — *emberré*. Nemrégiben egy további lépést is tettünk ezen a téren, az egyes körzetek munkájának irányításával megbízottak részére Noviszádon külön szemináriumot tartottunk, hogy ezáltal is igyekezzünk egyöntetűbbé tenni az egyes körzetek és iskolák és azon belül természetesen az egyes oktatók magatartását és állásfoglalását. E célt szolgálja most, október óta, új folyóiratunk is, a »*Népoktatás*«, amely mind elméleti mind gyakorlati tudást és állásfoglalást kíván nyújtani és igyekezni fog a terepi munkásokat is bevonni a munkába, hogy így éppen a vajdasági magyar oktatók együttesét teremtse meg. A tanácskozások és értekezletek és a »Népoktatás« hasábjai is egy célt szolgálnak: az egyöntetűség megteremtését. Nehogy ebből azt a téves következtetést vonjuk le, hogy ilymódon egyéni, saját iniciativára nincs szükség, hogy ezentúl már mindent felülről várjunk és kapunk. Hogy talán még egy lépéssel tovább menve ezen a téves úton, arra a következtetésre jussunk, hogy a kapott irányelveket és utasításokat, tekintet nélkül a helyi viszonyokra és munkafeltételekre, minden változás, alkalmazás nélkül, hajtsuk végre. Dogmaszerűen. Szó sincs róla. Már éppen a tanácskozás és értekezés, a megvitatás módszere, amely a folyóirat lapjain is feltétlenül kifejezésre fog jutni, abba az irányba mutat, hogy mindannyian hozzá kell hogy járuljunk az egységes munkamódszerek kidolgozásához. Hogy ezek az egységes munkamódszerek semmi esetre sem dogmák, megváltozhatatlan axiómák, éppen ellenkezőleg, a helyi viszonyokhoz kell őket alkalmazni. Nem arról van szó tehát, hogy meg kellene szüntetni az egyéni kezdeményezést, hanem arról, hogy értesítsük egymást arról mit tettünk az adott helyzetben, hogy ezáltal másokat is megsegítsünk esetleges nehéz helyzetükben és hogy egyúttal ne féljünk attól, hogy vita alá bocsássuk és együttes közös elbírálás alá a magunk kezdeményezését.

Szinte bűnnek tartom például azt, hogy ha van iskola, amelyben minden diáknak megvan a maga kartonja, lapja az osztály ifjúsági főkönyvében és hogy azon az együttes számon tartja minden egyes tagjának tevékenységét, haladását, eredményeit, mondom vétknek tartom, hogy akkor ezt a módszert, az eddig elért eredményekkel egyetemben még nem közölte az illető iskola és tanár a vajdasági együttessel. Ugyanott és ugyanaz a tanár jelenleg például éppen arra készül, hogy diákjaival, akikkel már eddig semmiből vegyi szertárat és laboratóriumot *teremtett* meg és akiket megtanított már az önálló kísérletezésre is,

kisérleti füzeteket szervezzen meg, amelyekbe a diákok bevezetik minden egyes kisérletük részleteit, lefolyását és eredményét. Ezek a diákok tanulnak tanulni, tanulnak dolgozni, tanulnak hasznos, értelmiségiek lenni. Az eljárást és annak mikéntjét feltétlenül közkinccsé kell tenni.

Az egyes tapasztalatok közléséről, megtárgyalásáról, megvitatásáról, javításáról, alkalmazásáról van tehát szó. Arról, hogy az elméletet is változtassuk át gyakorlattá, de hogy egyúttal hozzászokjunk, hogy általánosítsuk tapasztalatainkat, hogy tudjuk a tapasztalatot, a gyakorlatot is — elméletté általánosítani és másokhoz is eltközvetíteni. Próbálok néhány példával, esettel szolgálni még erre a célra, hiszen a magam funkcióját, tevékenységét sem tekintem egyébnek, mint egyes tapasztalatok általánosítójának és közvetítőjének.

Ilyen gyakorlati tapasztalattal szolgálnak például a testnevelés és sport terén elért eredmények és azok a módszerek is, amelyeknek segítségével ezeket az eredményeket számos helyen elérték. A versenyszellem kifejlesztése, a tömegesség megteremtése elsősorban annak is köszönhető, hogy éppen a testnevelés tanárai szívvel-lélekkel vetik magukat a munkába, beolvadnak a diák közösségbe, grafikonokat, táblázatokat készítenek, jelvényekért küzdenek, a küzdelem szellemét fejlesztik ki annyira, hogy egyes helyeken a tanári kart is sikerült megnyerniök a sportok művelésének és a jelvényszerzésért folyó küzdelemre.

Ugyanakkor tanárok és ifjúságiak szinte semminemű kapcsolatban sem állanak a munka egyéb terén és ha megszervezték az együttműködést, akkor sokszor tévesen pl. a vitaklubokat úgy szervezik meg, hogy abban a tanár tartja az előadásokat és ezzel — elijeszti a vitától a diákot. Ritka esetben annyira bensőséges ugyanis a viszony tanár és diák között, hogy a diák merjen a tanár után szót emelni, még ha eltekintünk is attól, hogy ehhez — nincs is elegendő tudása. Kétszeresen káros így hát az ilyen gyakorlat: egyrészt az esetleges diák-előadó, mert a tanár vette át tőle ezt a szerepet, elesett annak lehetőségétől, hogy *tanítva* TANULJON, hogy előkészüljön az előadásra, hogy olvasson, jegyzeteket készítsen, hogy megtanuljon jó módszerrel tanulni, hogy nagyobb tudásra tegyen szert, másrészt pedig nem fognak a vitára sem felkészülni a diákok, — ha úgysem szólalnak majd fel. Ezáltal megfosztják az alacsonyabb fokon állókat viszont attól, hogy egyelőre végighallgassák a mások vitáját, a mások felszólalásait. Már pedig a vita mindig hasznosabb, tanulságosabb, mert életesebb mint az esetleg, sőt biztosan, magasabb nivójú előadás is. A tanár itt is, a tudományos csoportokban is adjon csupán irányítást és — végszót, rendszerezést, rendszerezését és általánosítását az elért részeredményeknek.

Ilyen példaadás talán, azaz olyan eset, amely megérdemelné, hogy példaadó szerepe lehessen, akad minden vonalon. Így ha vannak még iskolák, amelyek teljesen a véletlenre, a meglévő pénzösszegre s más hasonló mellékes körülményekre bízzák azt is, hogy vezessenek-e és milyen kirándulást, merre, hova, és hány napig tartót, másutt már év elején feláldítják a kirándulás tervét és a kirándulás elvárható hatását sem bízzák a véletlenre, hanem a tanár maga is áttanulmányozza a kérdésre vonatkozó irodalmat (történelmi, földrajzi, néprajzi, muzeális, föld-

tani stb. viszonylatban) és felhívja a diákok figyelmét is erre az irodalomra, vagy legalább is megtárgyal velük előre mindent, amit a tanulmányút nyújtani fog. Egyúttal megbízást is ad a diákoknak arra, hogy megszervezzék egymás között, hogy osszák ki jóelőre a feladatokat: ki mire fogja *leginkább* összpontosítani figyelmét, miről vezet jegyzeteket és miről fog azután beszámolni. A beszámolók után a tanár újból csak rendszerez, általánosít — ha kisdiákokról van szó. Ha felsősökről van szó, akkor már — feltéve hogy hozzászoktattuk már őket az önálló munkához, a tanulás módszeréhez, — rájuk bízhatjuk, esetleg egyes előre megadott címszók szerint, a rendszerezést és általánosítást is. Mi csupán arra szorítkozzunk, hogy ellenőrizzük, elbíráljuk a diák munkáját.

Hasonló a helyzet a rendezmények terén is. Túlsokat igyekeznek egyes iskolák adni ezen a téren. Nagyobb súlyt fektetnek a számra, mennyiségre, mint a minőségre. Itt is elsősorban feltétlenül kell gondolnunk arra, hogy megteremtsük az újarcú magyart. Azt az új embert is, aki mint közönség lesz jelen, de azt is és főleg azt, aki a közönséget fogja nevelni, aki a közönségre fog hatni a színpadról. Ezért hozzá kell szoktatnunk, meg kell tanítanunk a diákot arra, hogy biztos kézzel, jó szemmel válassza ki azokat a dalokat, azokat a verseket, színdarabokat, amelyek mind eszmei mind esztétikai szempontból megfelelnek, amelyek tehát művészi magaslaton állanak. Lehetetlen helyzet az, hogy a diákok, akik tanulnak irodalomtörténetet, még érettségi előtt is összetévesszék a művészi népdalt például a Zerkovitz féle műdalokkal. Persze ennek a nevelőmunkának első követelménye, hogy maga a nevelő is rendelkezzen kellő kritériummal és ne járuljon a közönség elé abszolut művészietlen programmal.

Ennek persze nagy a sora. Nem utolsó sorban jön itt tekintetbe például az írástudás formálása, az írástudók megteremtése és az írástudók — felelősségre-nevelése is. Itt persze nem csupán az írásbeli dolgozatokra gondolok. De gondolok azért azokra is. Ezen a téren ugyan egyre jobb munkát végeznek oktatóink, de még előfordulnak olyan esetek, amikor nem a tartalomra és annak megfelelő formájára helyezik a súlyt, de egyes oktatók még azon a formalisztikus nézeten vannak, hogy lehet szépet adni, teremteni — tartalom nélkül is. Mások éppen az ellenkező végletbe esnek. Túlsokat kívánnak tartalmi téren és — nevelni akarván, de nem megfelelő eszközökkel, helytelenül akarván nevelni, félrenevelnek, elnevelnek. Azokra gondolok, akik már a középiskolák első-harmadik osztályában olyan magasra tekintenek, amilyen magasra tekintetüket a kisdiákok nem követhetik. Előfordul pl. hogy kisdiákoktól azt követelik, hogy a «lenini igazságról» írjanak, vagy esetleg az Októberi forradalom jelentőségéről, vagy Petőfi Apostolának eszmei és társadalmi vagy esztétikai elemzését adják a röpke negyvenöt perc alatt, ami rendelkezésükre áll az írásbeli kidolgozása céljára.

Még egy fontos kérdésről kell beszélnünk. Az egyöntetűség is, a diák tanulási lehetősége és a tanár átnevelése is megkivánja — a megfelelő tankönyveket. Mindannyian tudjuk, hogy tankönyvek egyre nagyobb számban jelennek meg. De egyúttal azt is tudjuk, hogy még mindig nincs meg minden szükséges tankönyvünk. Kissé túlszigorú értéke-

léssel azt is mondhatnók, hogy a kezdet kezdetén vagyunk még. Ez ugyan már nem felelne meg az igazságnak. Hiszen két rövid év leforgása alatt — ha a második kiadásokat is tekintetbe vesszük — majd harminc tankönyvet adtunk ki. Ez pedig már jelent valamit. Talán lesznek, akiket közelebbről érdekel a tankönyvkérdés. Ezek kedvéért felsoroljuk az eddig megjelent magyar tankönyveket annál is inkább, mert már jó ideje, hogy a sajtó nem kiséri figyelemmel tankönyvkiadásunkat. Az elemi iskolák részére megjelent eddig az ABC (három kiadásban!), a 2. és a 3. osztályos olvasókönyv, a harmadik és a negyedik osztályos földrajz (a 3-os már két kiadásban) és a 3-os természetrajz könyv. (Összesen hat könyv, kilenc kiadás) A középiskolák részére a két év alatt a következő könyveket adtuk ki: Az egyenként kb. 450—450 oldalas két olvasókönyvet az I-II és a III osztály részére, a természetrajzot az I osztály részére (két kiadás), a mehanika, a hőtan és az elektromosság tankönyvét, a világtörténelem 4 kötetét (az ókor két kiadásban), a Világrészeket, JSzNK földrajzát, a kapitalista országok gazdasági földrajzát és a földrajz alapelemeit, valamint az asztronomiát, JSzNK alkotmányát, az evolutiós elmélet tankönyvét, a psihológiát, a szerves vegytant, az állattant és idestova az embertant. Összesen tehát 21 könyvről van szó (23 kiadás) a középiskolák részére. Nem szándékom e helyen ismertetni a jövő évi tankönyvkiadás tervét. Elég itt annyit megjegyezni, hogy 1950-re a legtöbb tankönyv rendelkezésére fog állani mind diáknak mind tanárnak. Valószínűleg csupán 1950-ben lehet szó a nemzeti történelem és az Irodalomtörténet tankönyvéről, valamint akkor kerülhetnek sorra a számtankönyvek és felső osztályos tankönyvek is.

Természetes, hogy ezzel a mennyiséggel nem vagyunk megelégedve. Nem vagyunk megelégedve teljesen a könyvek minőségével sem. Annak dacára nagy lépést tettünk előre. Különösen nagynak látja a lépést az, aki ismeri a helyzetet, ismeri a nehézségeket, amelyekkel meg kellett birkózni. Hiszen két évvel ezelőtt még nem voltak sem tankönyvíróink, sem pedig fordítóink. A néhány tankönyvfordító — kezdő ezen a téren, — olyan munkát adott, amely a dolog javarészét — a lektorra hárította. Egyes könyveket szinte át kellett írni. Ugyanez állt az olvasókönyvek sok eredeti olvasmányára is. Mindez persze nagyon is természetes és érthető. Soha a felszabadulás előtt itt, a Vajdaságban, nem volt szükség sem tankönyvírásra, sem pedig tankönyvfordításra. A terminológia sem volt kidolgozva. Sőt — azelőtt tanáraink sem voltak. Ki kellett építenünk először — egyidőben az iskolák megnyitásával — az oktatói kádert és a tankönyvíró, fordító kádert is. Ha két évvel ezelőtt egy ember fogott hozzá a tankönyvkérdés megoldásához és ez az egy ember sem kizárólag ennek szentelte és szentelhette idejét, úgy ma már egy kisszámú gárda áll előttünk és kialakult egy alaposan felkészült tankönyvfordító gárda is. Éppen ezért lehetett szó már pedagógiai folyóirat indításáról is.

Számos egyéb nehézséggel is küzdött és küzd ma is fiatal tankönyvkiadásunk. De nem szándékunk és nem lehet szándékunk itt, ahol az iskolakérdésről és az új ember megteremtéséről van szó — erre vonatkozó részletekbe bocsátkozni. Adódik arra még alkalom. Annyi bizonyos,

a közönség, az oktatók támogatása nélkül ezen a téren sem boldogulhatunk. Itt is, ezen a téren is szükség van egy együttes, egy munkaközösség kialakítására. Tankönyvírókat és fordítókat és főleg talán tankönyvbírálókat vár fiatal tankönyvkiadásunk, komoly bírálatokat különösen arra vonatkozó bírálatokat, hogy és mennyire felelnek meg könyveink az iskolai gyakorlatban. Sajnos — aminthogy még sokan nehezen birják el a kritikát, úgy nehezen határozzák rá magukat arra is, hogy bíráló szót emeljenek. Ennek persze nem csupán és nem is elsősorban az oktatók az okai. Hiszen eddig még soha senki fel nem szólította őket erre. Ezen a téren is van még némi tennivaló.

Azt jelenti-e mindez, hogy még semmit sem tettünk, hogy nem csupán nem teremtettük még meg, de nem is teremtjük meg az új embert, aki ki fogja építeni a szocializmust?! Semmi esetre sem jelenti ezt. Csak azt jelenti mindez, hogy habár már sokat tettünk, habár már vannak eredmények, még több tennivaló vár ránk. Annyi bizonyos, hogy ha visszafelé tekintünk — óriási távolságban látjuk magunk mögött az egykori indulás helyét. Viszont ha a cél elé irányítjuk tekintetünket — az is elvész a távolban. Sok a teendő, de állunk elébe.

»Harc a miszticizmus és az idealizmus ellen az iskolákban, a tanításnak és az egész nevelésnek a marxizmus-leninizmus szellemében való fejlesztéséért; a tudomány meghamisítása ellen és annak a dialektikus materializmus alapján való fejlesztéséért; az eszmeiségért a művészetben.« (A JKP programja)

VILÁGSZEMLE

Írta: Olajos Mihály

Az Októberi szocialista forradalom tavalyi harmincadik évfordulóján Molotov leszögezte, hogy nem az amerikai századot éljük, hanem a szocializmus századát. Az idei évfordulón arra mutatott rá, hogy nem csak Európában erősödtek meg a kommunista pártok és demokratikus mozgalmak, hanem ezzel egyidőben Ázsiában is — ahol az összemberiség több mint fele él — megállíthatatlan fölszabadító harcba indultak a népek. Szüntelenül mélyül a tőkés rend általános válsága.

A régi világ védekezik. Az Amerikai Egyesült Államok imperialistáival az élén megkísérli megvédeni hadállásait. Fő harci eszköze a háborús uszítás, atombombával fenyegetődzés. Amíg a Szovjetunió a demokratikus békefront élén a nagyhatalmak megegyezéséért és együttműködéséért harcol, addig a háborúra törekvő amerikai imperialisták és csatlósaik visszautasítanak minden megegyezési és együttműködési indítványt.

★

Ez év október második felében az Egyesült Nemzetek szervezetének harmadik évi közgyűlése lépett a világesemények középterébe. A szervezet hivatalos formában három éve, 1945 október 25-e óta áll fenn és egész tevékenysége, különösen az idei közgyűlés munkája, magán viseli az egymással szemben álló erők harcának bélyegét.

Amerika küldöttei azzal az elhatározással indultak az idei nagygyűlésre, hogy szavazógépükkel megszavaztatják mindazt, mire az amerikai monopoloknak, háborút előkészítő politikájukban, szükségük van és hogy megakadályoznak minden építő szellemű határozatot. A Szovjetszövetség, Ukrajna, Belorusszia, Jugoszlávia, Lengyelország és Csehszlovákia a világ népeinek többségét, a népek békeakaratát képviselik. Küldöttségeik azzal indultak Párisba hogy hűségesen és következetesen védelmezik a béke érdekeit. Az amerikai tábor kizárólag háborút előkészítő, vagy az amerikai monopolok világuralomra törekvésének megfelelő javaslatokat terjesztett elő. A Szovjetunió és a népi demokrácia országai leleplezték e javaslatok háborús szándékait, figyelmeztettek a felelősségre és a várható következményekre, a békének, biztonságnak és haladásnak megfelelő javaslatokat terjesztettek elő.

Jugoszlávia küldöttsége erélyesen föllépett a háborús uszítók ellen, következetesen és kitartóan harcol a békéért, minden kérdésben a szovjet küldöttség oldalán. A nyugati imperialisták ügynökei megkísérelték, hogy az általuk teljesen félreismert viszályt felhasználják a béketábor egységének megbontására. Kardelj elvtárs azonban szembeszállt az ilyen kísérletekkel: »Mac Neil úr azt a hálátlan feladatot vállalta, hogy kihasználta a mai társadalmi fejlődés egészen más terén fennálló viszályt... Azonban a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság éppen olyan kevéssé volt és lehetett a Szovjetszövetség ellenőrzése alatt, mint a népi demokrácia többi országai. Ezek szerint azt hiszem, munkánknak az UNO-ban csak hasznára válna, ha megszünnének a teljesen helytelen kísérletek, hogy Jugoszláviát és a népi demokrácia más országait »védelmezzék« az állítólagos szovjet ellenőrzéstől: habár teljesen világos, ezeknek a kísérleteknek a célja.«

A háborús uszítók és a béke erőinek egymás elleni harca jegyében zajlik le minden kérdés megvitatása, minden szavazás. A szovjet küldöttség a Szovjetunió nevében azt a határozati javaslatot terjesztette elő, hogy egy éven belül egy harmaddal csökkentsék a legnagyobb felelősséget viselő s legnagyobb fegyveres erővel rendelkező öt nagyhatalom, — az USA, a Szovjetunió, Nagybritannia, Franciaország és Kína — fegyveres erőit és felszerelését; tiltsák meg az atomerők háborús célokra való felhasználását, semmisítsék meg a fennálló atombomba készleteket és rendeljék el a nemzetközi ellenőrzést mindezeknek a határozatoknak a végrehajtására. Ha az öt nagyhatalom végrehajtja a leszerelést ez biztonságot és bizalmat kelt a világban. Ha megtiltják az atombomba használatát és megsemmisítik az atombomba készleteket ezzel a jelenkor legveszedelmesebb támadóeszközét veszik ki az erőszakos támadás képviselői kezéből. Az atombomba a tömeges megsemmisítés s nem a védekezés eszköze. A határozat végrehajtására kirendelt nemzetközi ellenőrzés kizárná a határozat kijátszásának lehetőségét, megteremtené az együttműködést és szilárddá tenné a nemzetközi bizalmat.

Visinszki arra is rámutatott, hogy a bizalom helyreállításával szükségtelenné válna az eszeveszett fegyverkezési hajsza. Az egyes államok a fegyverekre fordított óriási összegeket békés célokra, a haladás céljára használhatnák fel. »Köztudomású hogy 1947-ben, vagyis két évvel a háború befejezése után, az USA hadserege három és félszer nagyobb, mint a háború előtt volt. Még nagyobb terjeszkedés figyelhető meg. Az USA légierői 1947-ben az 1937-es erejének tizenhétszeresét érte el. Ugyanezen idő alatt az USA hadiflottáját három és félszeresre, a flottaszemélyzetet pedig nemkevesebb mint ötszörösre emelte. Az USA 1948—49-es költségvetése a katonai kiadásoknak az előző évhez viszonyítva majdnem 4 billió dollárros növekedését mutatja. Ehhez hozzá kell fűzni, hogy a hivatalos adatok szerint a következő években évente növelni kívánják a hadsereg, légierők és tengerészet átszervezési kiadásait az USA-ban éspedig: 1949—50-ben 17 milliárd 500 millió, 1950—51-ben 20 ezer millió, 1951—52-ben 21,500 millió, 1952—53-ban 22,500 millió dollárral... Ez a helyzet nem tűrhető. Az egyszerű emberek milliói vérükkel fizettek a fasiszta gonosztevők és a legutóbbi, második világháború szervezőinek bűnéért és nem engedhetik meg az újabb háborút, amely borzalmas nyomorúságba és szenvedésekbe sodorná az egész emberiséget.«

A háborús uszítók azonban éppen arra törekszenek, hogy az emberiséget újabb borzalmas szenvedésekbe taszítsák, mert ez eddig is nagy hasznot hajtott számukra. Politikai ügynökeik tehát a közgyűlésen is a világos és őszintén békés szándékú szovjet javaslat ellen léptek fel. Egyetlen érvvül azt hozták fel, hogy »kommunista veszély« fenyegeti az egész világot, ezért hiányzik a nemzetközi bizalom és lehetetlen a leszerelés, lehetetlen az atomfegyverek megtiltása. Felbukkant tehát az imperialista törekvéseknek az a régi jelszava, hogy »előbb meg kell teremteni a bizalmi légkört és csak azután lehet végrehajtani a leszerelést.« Ezt a jelszót az egykori Népszövetség leszerelési bizottságában adták ki. Mérhetetlen gonoszság húzódott meg mögötte: elutasították a Szovjet Szövetség minden javaslatát, hogy teremtsék meg a kollektív biztonságot és közben segítették a hitleri fasizmust, hogy megerősödjék és elinduljon hódítóhadjáratára a Szovjet Szövetség ellen. Kétségtelen, hogy a nemzetközi bizalom légköre alatt ma is azt értik, szűnjön meg a Szovjet Szövetség, tűnjenek a népi demokráciák, álljanak meg a munkásmozgalmak és az elnyomott népek felszabadító harcai, vállalja a világ magára az amerikai egyeduralmat és akkor majd Amerika a maga céljainak megfelelően megteremti a biztonságos légkört — telhetetlen monopolistái számára. »Amerikai béke, vagy semmilyen béke« — így határozta meg Kardely ezt a kifogást. »De — fűzte hozzá Kardely — minden nappal újból és újból megbizonyosodunk

arról, hogy a kísérlet, hogy ennek az alapján teremtsék meg a »békét«, elkerülhetetlenül arra vezet, hogy egyaránt fokozódik azoknak a népeknek az ellenállása, amelyekre ezt a békét rá akarják erőszakolni és a világ minden szabadságszerető és demokratikus erőjének ellenállása is. Világos, hogy sem a szabad népek, sem az igazi demokraták nem nyugodhatnak bele az eléjük állított kétféle lehetőségbe«.

A világ népeiben felcsillant a remény, hogy a szovjet javaslat nyomán tartóssá válik a béke. A világ népeinek békevágya, nagy erkölcsi nyomásként óvatosságra kényszerítette a béke ellen törő diplomatákat. Nem merték egyenesen elutasítani a békeszerető szovjet javaslatot, hanem helyette belga-francia javaslatot terjesztettek be. E határozati javaslat szerint az Egyesült Nemzetek szervezete ajánlja a nagyhatalmaknak, hogy korlátozzák a fegyverkezést. Még maguk az amerikai tömb képviselői is csak »szerény lépés«-nek minősítették e javaslatot a leszerelés felé. Pusztán arra való, hogy port hintsenek a világ szemébe. De ha a nyílt szembeállás helyett erre kényszerültek már ez is azt mutatja, hogy a háborús gyujtogatók is érzik a világ népeinek békevágyából eredő nyomást és kénytelenek meghátrálni előtte.

Valamivel több, legalább is jószándékú, de minden gyakorlati jelentőség nélkül való, az az egyhangúlag elfogadott mexikói határozat, melyben az UNO azt ajánlja a nagyhatalmaknak, hogy minden eszközzel a békés megegyezést, a vitás kérdések békés rendezését keressék.

Az amerikai vezényszóra szavazó többség a fenti, az emberiség becsapásában sikertelen, cselezés útján elvetette a szovjet küldöttség javaslatát a fegyveres erők csökkentésére, az atomerő háborús használatának betiltására és az atombombák megsemmisítésére. »Tanui voltunk a szavazásnak — összegezte Katz-Szuchy lengyel delegátus — 28 küldöttség szavazott a leszerelésről és fegyverkezés csökkentéséről szóló multévi közgyülési határozat ellen, 22 delegáció szavazott az ellen, hogy biztosítsuk a békét és az emberi civilizációt a fegyverkezési versenyből eredő veszélytől, 32 delegátus szavazott a nagyhatalmak fegyveres erejének csökkentése ellen, 31 kiküldött a kizárólag támadás célját szolgáló és csak a békés lakosság tömeges gyilkolására alkalmas atomfegyverek megtiltása ellen. Véleményem szerint ez a szavazás jelentős és példátlan a nemzetközi gyakorlatban.«

Ennek a szavazásnak azonban más jelentősége is van. Dr. Bebler Ales jugoszláv delegátus rámutatott arra, hogy az erkölcsi nyomás meghátrálásra kényszerített több küldöttséget. Az Egyesült Nemzetek szervezetének 58 tagja van. A demokráciának és tartós békének csak hat biztos szavazata van. De bármilyen nagy volt az amerikai nyomás, a demokrácia erkölcsi nyomása nagyobbnak bizonyult, a delegátusoknak csaknem fele nem mert a békét hirdető szovjet javaslat ellen szavazni. Inkább tartózkodott a szavazástól. Sőt, maga az amerikai érdekcsoport is kénytelen volt mesterkedésekhez folyamodni, hogy megkísérelje félrevezetni a világ közvéleményét.

★

A görög kérdést már tavaly is tárgyalták. Mint akkor, most is világosan megmutatkozott — s ezt a nyugati hatalmak képviselői meg sem kísérelték tagadni, — hogy a görögországi belső harcokat az angol-amerikai beavatkozás idézte fel. A nagy idegen segítség ellenére a népi erők egyre jelentősebb területeket szabadítanak fel. »Azt hiszem — mondta Kardely — nagyon meg kell kerülni az igazságot, ha ezekután még mindig azt merik állítani, hogy Görögországban csak egy az északi szomszédok által bujtogatott jelentéktelen kisebbség lázadozik. Ha azonban nem félnek szembenézni az igazsággal, akkor könnyű felismerni, hogy a fokozott külföldi beavatkozás szüli a nép fokozott ellenállását, hiszen közismert tény, hogy a nép nem szereti országában az idegen fegyveres kiküldötteket. A mai tüz Görögországban a Chur-

chill úr által kezdett idegen beavatkozásnak a következménye és arra válasz: ...A nép harcol az idegen terjeszkedés ellen és ebben kell keresni a görög kérdés okait és ebben kell keresni megoldását is.«

A beavatkozók azonban természetesen nem az okaluk nagyon is jól ismert okot keresték és így nem is azt a megoldást választották, amivel egyszerre végetvethettek volna a problémának. »Vonják ki az idegen csapatokat és biztosak lehetnek benne, hogy 24 óra alatt megoldódik a helyzet Görögországban« — mondta Visinszki. Ehelyett azonban az amerikai többség az erőszak fokozását határozta el. Megakadályozta, hogy — jugoszláv javaslatra és Markosz tábornok kérelmére — meghívják az ideiglenes demokratikus görög kormányt a közgyűlésre. Nem voltak hajlandók meghallgatni a görög nép igazi képviselőinek szavát. Megakadályozták, hogy Bulgária és Albánia, a két közvetlenül érdekelt ország képviselői — habár nem tagjai még az UNO-nak — teljes joggal résztvegyenek a tárgyaláson. Csak arra hívták meg őket, hogy feleljenek a hozzájuk intézett kérdésekre. Elfogadásra ajánlották az úgynevezett Balkán-bizottság — Bebler szellemesen és találóan Balkán-ellenes bizottságnak nevezte — jelentését, noha ez a jelentés a bizottság előadójának beismerése szerint hetven százalékban bizonyítékok nélküli adatokon és hamis vallomásokon alapult. A valóságban nem hetven százalékban, hanem teljes egészében a hazugságok halmaza volt.

Jellemzésül érdemes feljegyezni Visinszki és Bebler néhány észrevételét. A bizottság egy a határ közelében talált csokoládé-sztanio papírt bizonyítéknak tekintett arra, hogy a partizánok csokoládét kaptak külföldről, vagyis a határon partizánok jártak. »Különös segély: katonai segély csokoládéból. Mindenesetre ezekután, ha bárhol a világon eldobott ezüstpapírt találunk, akkor tudhatjuk, hogy ott pártizánok jártak.« — szögezte le Visinszki. Bebler a bizottság másik bizonyítékát tette szóvá. A határ közelében szamártrágyát találtak. Még le is fényképezték. »Teljes értékű bizonyíték, hiszen a bizottságnak még arra is alkalma nyílott, hogy tüzetesen átvizsgálja és megállapítsa, vajjon a szamár a határtól innen, vagy túl legelt-e?« Ilyen bizonyítékokat hordtak össze, hogy vádat kovácsoljanak Görögország északi szomszédai ellen. Azt a vádat, hogy fegyveresen segítik és lehetővé teszik a polgárháborút.

Visinszki azonban leleplezte: »Mac Neil úr kijelentette, hogy Angliának stratégiai érdekei füződnek Görögországhoz. Ellentétbe került Bevin úrral, aki tavaly kijelentette, hogy Angliának nincsenek hadászati érdekei Görögországban. Ugy látszik, azonban Mac Neil úr őszintébb.« John Fester Dulles, a Visinszki által tavaly megbélyegzett háborús uszító, aki ebben a vitában Amerikát képviselte, még őszintébb volt. Nyíltan védelmezte és dicsőítette az amerikai beavatkozást. A több mint két hétig tartó vitának — a politikai bizottságban — csak erőszakkal vetettek véget. A szavazógép megszavazta az amerikai javaslatot és ezzel szentesítette az amerikai és angol beavatkozást s meghosszabbította az úgynevezett Balkán-bizottság megbízatását, mégpedig úgy, hogy a bizottság most már nyíltan csupán az USA-nak tartozik felelősséggel.

A kérdésben szovjet és jugoszláv javaslatot nyujtottak be. A szovjet javaslat a Balkán-bizottság feloszlatására, a macedon és albán kisebbségek jogainak biztosítására, új jugoszláv-görög-albán határegyezmény megkötésére, a Balkán-bizottág és az idegen beavatkozás megbélyegzésére irányult. A közgyülés azonban a legfontosabb javaslatot, az idegen fegyveres erők haladéktalan kivonását és mindennemű támogatás megszüntetését elvetette. Csak a közvetlen tárgyalásokhoz és a határegyezmény megkötéséhez járult hozzá. Ezek után a megbélyegző jugoszláv javaslat tárgytalanná és céltalanná vált és a jugoszláv delegáció visszavonta.

Az erkölcsi nyomás azonban ebben a vitában is túlságosan nagy volt, ahhoz, hogy a nyugati tömb nyiltan szembe merjen volna vele szállni. A görög gyermekek kérdésében — a háborús borzalmak elől megmentett gyermekek visszaküldése ügyében — egyáltalán nem is tárgyalták az athéni kormány panaszát. A vita során Bebler Ales egy másik kérdést inditott meg: azt követelte, hogy az UNO akadályozza meg az athéni kormány által halálraitélt tíz görög tengerészszakszervezeti vezető kivégzését. A jugoszláv küldött követelése világmozgalommá bővült. Alátámasztotta az egész világ munkásosztálya, a világ legerősebb szakszervezetei, közöttük angol és amerikai szakszervezetek is. A világ munkástömegeinek megmozdulása az egész politikai bizottságot a jugoszláv követelés elfogadására kénysztrítette és Evat ausztráliai delegátus, a közgyülés elnöke, kénytelen volt levélben felszólítani az athéni görög kormányt, hogy függessze föl a halálos ítélet végrehajtását. A nyugati uszitó sajtó, habár egy nappal előbb még Dalls és Mac Neil nyomán dicsőitette a görög királypárti kormányt, kénytelen volt beszámolni a görög terrorról, a halálos ítéletekről és a szervezett munkásság világmozgalmáról.

Az emberi jogokról szóló nyilatkozat megszövegezésekor gondosan vigyáztak arra, hogy az csak puszta nyilatkozat maradjon és ne mondjon ki semmiféle kötelezettséget az államokra. Sorban elutasitották a szovjet javaslatokat, hogy kötelezzék az államokat: biztosítsák polgáraiknak az életjogát, szüntessék meg a halálbüntetést a béke idején, biztosítsák a munkajogot. A szovjet delegáció és a népi demokrácia küldötteinek hathatós támogatásával csak azt a jugoszláv módosító javaslatot fogadták el, hogy biztosítsák a törvénytelen gyermekek jogait. A gondnoksági bizottság tevékenysége főként abból állott, hogy igyekezett a gondnokság alatt álló országokat teljesen gyarmati szinvonalra süllyeszteni.

A demokrácia képviselői teljes egyöntetüséggel támogatták azt a lengyel javaslatot, hogy szüntessék meg a megkülönböztető rendszert a nemzetközi kereskedelmi forgalomban. A javaslat a Marshall-terv gyakorlati megvalósításában lefektetett veszedelmes rendszer ellen irányul. Az úgynevezett Európai segélyakció keretében kötött szerződések ugyanis előírják, hogy a kölcsönt felvevő európai államok csak az Amerika által engedélyezett keretek között kereskedhetnek a keleteurópai államokkal. A megkülönböztetés célja, hogy a marshallizált országok minden tekintetben kizárólag Amerikától függjenek és korlátlan piacot biztosítsanak Amerika minden, az illető országban esetleg olcsóbban gyártott termékére is. Az amerikai monopólok szavazóbábjai elvetették a lengyel javaslatot.

Ugyanez történt valamennyi bizottságban, valamennyi javaslattal. Mégsem dicsekedhetnek győzelemmel a világuralomra törő amerikai háborús uszitók. Nem tekinthető győzelemnek az, hogy szavazógépük engedelmesen megszavazott mindent, de a határozatok mögött nem állnak tömegek. A világ népeinek óriási többsége támogatja a Szovjetunió és a népi demokráciák követelésait. Most még tisztábban látják a világ népei, hogy kik a béke következetes harcosai és hogy az amerikai imperialisták akarják ujabb katasztrófába taszítani az emberiséget.

★

Sztalin a Právda munkatársának kérdéseire adott válaszában a következőképpen jellemezte az amerikai és angol háborús uszitók politikáját: »Arról van szó, hogy az USA és Nagybritannia agressziv politikájának sugalmazói úgy vélik, nekik nem érdekük a megegyezés és együttműködés a Szovjet Szövetséggel. Nem a megegyezésre és együttműködésre, hanem a megegyezésről szóló hiresztelésekre van szükségük, hogy miután meghiúsították a megegyezést, a Szovjet Szövetségre háríthassák ezért a felelősségét és ily

módon »bizonyítsák be«, hogy lehetetlen együttműködni a Szovjet Szövetséggel. Az új háborúra törekvő háborús gyújtogatók mindennél jobban félnek a Szovjet Szövetséggel való megegyezéstől és együttműködéstől, mert a Szovjet Szövetséggel való megegyezés politikája aláássa a háborús gyújtogatók pozícióit és tárgytalanná teszi ezen urak támadó politikáját . . . Mindezt azért teszik, hogy »megmutatkozzék« mészerint lehetetlen együttműködni a Szovjet Szövetséggel, »megmutatkozzék« az új háború szükségszerűsége és ezzel megteremtsék az előfeltételeket az új háború megindításához. Az USA és Nagybritánnia jelenlegi vezetőinek politikája az erőszakos támadás politikája, az új háboru megindításának politikája . . . Ez csak az új háborúra uszítók szégyenletes bukásával végződhet. Churchill, a fő háborús uszító, már elvesztette nemzete és az egész világ demokratikus erőinek bizalmát. Ugyanez a sors vár valamennyi többi háborús uszítóra. A legutóbbi háború borzalmai még túlságosan frissen élnek a népek emlékezetében, a békét akaró társadalmi erők túlságosan erősek, semhogy megbírkózhatnának velük és az új háboru útjára terelhetnék őket azok, akik Churchill készséges tanítványai az erőszakos támadásban.«

Az új háboru felidézésén fáradozó urak félnek a megegyezéstől és csupán a tárgyalások reklámozására van szükségük. Jól látható ez a berlini kérdésben is. Végsőkig kiélezték a helyzetet Berlin körül abban az időben, amikor ezzel kellett elterelniök a figyelmet a nyugatnémetországi pénzreform súlyos következményeiről. Megindították a tárgyalásokat Moszkvában, létre is jött a megegyezés, de a nyugati övezetek parancsnokai, Robertson angol és Clay amerikai tábornok, megtagadták a megegyezés végrehajtását. A megegyezés alapja az volt, hogy Berlinben a szovjet övezetben kibocsátott márkát tekintik egységes fizetési eszköznek és amint ezt bevezették, a szovjet hatóságok megszűntetik a közlekedési korlátozásokat. A nyugati parancsnokok azt követelték, hogy azonnal szüntessék meg a korlátozásokat, azután majd e s e t l e g végrehajthatják a valutaegységesítést. Alig képzelhető el, hogy a tábornokok önhatalmúlag jártak el. Az se lehető, hogy kormányküldöttek Moszkvától hazáig elfelejtették milyen megegyezést írtak alá és ennek következtében került sor a megegyezéssel ellenkező utasításokra. A Moszkvában kötött megállapodás csak megegyezési készségük színlelésére kellett nekik, a végrehajtásnál pedig mesterséges bonyodalmakat támasztottak, hogy ezek segítségével »bizonyítsák«: lehetetlen együttműködni a Szovjet Szövetséggel. A berlini kérdés a nyugatiaknak ürügy és alkalom arra, hogy elterelják a figyelmet a német kérdés egészéről. A nyugati övezetben ugyanis Robertson kijelentette, hogy »a német lakosság ne várja életszínvonalának javulását«. Itt egyre növekszik a munkanélküliek száma, egyik napról a másikra hatalmas tömegeket tesznek ki az utcára, semmiféle építkezés nem folyik, az életszínvonal rendkívül alacsony, a tömegeket a feketézők és üzérek fosztogatják. Így néz ki az angol-amerikai egyesített övezet, Ejzonia. Amíg a német munkások millióit éheznek, az angol és amerikai megszálló hatóságok a Ruhr-vidék egész acélparát és szénbányáit ugyanazoknak a német monopóloknak adják vissza, amelyek annakidején Hitlert hatalomra segítették. Ez arra emlékeztet, ahogy a világ imperialistái az első világháború után eljártak. Most ugyanúgy helyén hagyják a militarista harci gépezetet, sértetlenül hagyják a hadiipart, még a börtönükből is visszaállítják állásaikba a hitleri gépezet vezetőit és »csak egy kis dolláreső kell, hogy az egész ismét működésbe jöjjön a harmadik világháború megindítására.«

Ezt a békére veszélyes intézkedést az amerikai tömegek sem fogják figyelmen kívül hagyni az elnökválasztások utáni helyzetalakulás megítélésekor. Az amerikai elnökválasztásokon a demokraták jelöltje Truman győzött. Tru-

mara szavaztak a tömegek és így buktatták meg Deweyt (Gyuit) a republikánus szélső jobboldali reakció jelöltjét. A köztársasági párt a nyílt háboru és belső viszonyokban a fasizmustól mit sem különböző programmal indult a választási harcba. A tömegek megmutatták, hogy ellenzik Amerika fasizálását. A gyakorlat fogja megmutatni, hogy Truman választási győzelme után merre fog haladni Amerika. Biztos az, hogy ezután úgy a demokrata mint a köztársasági pártnak számítania kell az új, harmadik párttal. Wallace haladó pártjával, mely ha nem is aratott nagyobb választási sikert, de mint teljesen megszervezett politikai párt került ki a választásokból. A reakció úgy tudta megakadályozni nagyobb sikerét, hogy bebörtönözték több vezetőjét, sokakat megfosztottak szavazati joguktól, tömegeit sok helyütt kizárták a szavazásból. A párt ereje és befolyása lényegesen nagyobb mint ahogy az a szavazások eredményeiből látható, éppen ezért Wallace pártja nem adja fel a harcot, hanem tovább fokozza támadásait a két másik párt reakciója ellen. Minden előföltétele meg van e párt erősödésének és tömegesedésének. Amerika már letagadhatatlanul átlépte a gazdasági válság küszöbét. A munkanélküliek száma elérte a hatmilliót. Hozzájuk sodródik a félig foglalkoztatottak még nagyobb tömege. Megindult az ujabb sztrájkhullám, mely már nem csak bérköveteléseket, hanem politikai követeléseket is támaszt. Erősödik a belső ellenállás az amerikai imperializmus terjeszkedési politikájával és fasiszta belpolitikájával szemben. Amerika legkiválóbb értelmiségei erélyesen hirdetik a szovjet-amerikai megegyezés lehetőségét és sürgetik a megegyezést. A két nagy szakszervezeti szövetség éppen most megtartott kongresszusa nem vetette ugyan le a szakszervezetek élérő'l a monopolok bérenceit, a jobboldali szocialistákat, a tömegek nyomorának fokozódásában azonban a dolgozók csakhamar felismerik majd munkásáruló ténykedéseiket.

De nemcsak a belső, az amerikai forradalmi megmozdulások erősödnek. Az ellenállás is fokozódik mindenütt, ahová az amerikai terjeszkedés elhat. Franciaországban már több mint hét hete tart a szénbányászok hatalmas méretű sztrájkja. A kormány minden eszközt felhasznált, hogy a bányászok mozgalmát letörje. Állig felfegyverzett katonaságot, csendőrséget, rendőrséget uszított a sztrájkolókra. Négyszeres áron vásárolt amerikai szenet, habár az árkülönbség majdnem egy évre fedezte volna a bányászok által követelt többfizetést. Sztrájktörőket szerzett nagy áron. A sztrájkoló munkások lövetésével egyidőben mind szabadabb utat nyit a degaulleista diktatúrának. A Köztársasági Tanács választásain nyiltan biztosította a szélsőjobboldali degaulleisták győzelmét. A francia nép azonban hatalmas erővel támogatja a bányászok harcát, s a sztrájkhullám egyre terjed.

Ugyanez a harc folyik egyre fokozódó hévvel Olaszországban, ahol különösen jellegzetes a földmunkások nagy és erőteljes sztrájkmozgalma.

Hogy a nép elégedetlensége előbb-utóbb hatalmas erővé fokozódik, azt a kinai események is tanusítják. A kinai népfelszabadító hadsereg felszabadította egész Mandzsuriát és Észak-Kinát. Nagy erővel tör előre az egykori császári főváros, Peking, a nagy kikötő, Tienesin és a Kuomintang-főváros, Nanking felé. Csang Kai Sek egész politikája és hadászata megbukott. A Kuomintang a hatalmas, több mint kétmilliárd dolláros amerikai segítség ellenére sem tudja tartani helyzetét. Fölborultak az amerikai beavatkozók kísérletei is. A tőkés sajtó is kénytelen elismerni, hogy Csang Kai Sek a kinai nép egyetlen rétegét sem tudta megnyerni, csak a nagytőkések, nagybirtokosok és népellenes tábornokok állanak mögötte. Ezzel szemben a kommunisták a földreform végrehajtásával, a felszabadított területek iparának, nagykereskedelmének, bányászatának államosításával, a rendezett pénzügyi helyzettel megnyerték az egész munkásságot és a kinai parasztság hatalmas tömegeit.

A népfelszabadító hadsereg már számarányában is nagyobb Csang Kai Sek katonaságánál. A fölszabadított területek lakosságának száma már most eléri a kétszáz millióit. A kínai ipar legnagyobb része, legjelentősebb bányák, kína összes vasutainak 75%-a a fölszabadított területen van. A fölszabadult nép hatalmas erővel termel, növekszik a népi termelés, továbbnövekszik a harci erők ütőképessége. Ennek világtörténelmi a jelentősége. A népi demokratikus Kina nemcsak a kínai népnek hoz felszabadulást. Rendkívüli mértékben meggyorsítja a szabadságmozgalmat a már amúgy is harcban álló burmai, maláji, indonéziai, vietnámi nép körében. Hatalmas kínai területek válnak népi demokráciává és indulnak el a szocializmus építése útján és ez óriási lökést ad a népi mozgalmaknak ott, ahol — mint Molotov is rámutatott — a földkerekség 2,250 millió lakója közül 1200 millió él.

★

Napkelet-napnyugat ébred . . . A Szovjet Szövetség békés építőmunkájának hatalmas eredményei, a népi demokrácia országainak a fejlődésben elért nagy sikerei tovább fokozzák az imperialistaellenes békefront erejét, egyben ragyogó példát mutatnak a világ dolgozóinak.

Jugoszlávia népei jelentős hozzájárulásukat adják a népek béketömbjének harcához. A szocializmus építésében elért sikereik, erélyes föllépésük az imperialista kihívások ellen továbbra is tagadhatatlan tartozéka a népek békeharcának. Jugoszlávia Kommunista Pártjának Központi Vezetősége Titóval az élén széttéphetetlenül egybeforrasztotta munkásosztályunk és dolgozó népünk harcát a nemzetközi munkásmozgalommal és mindenek előtt a Szovjet Szövetséggel. Soha senki nem térítheti le népünket, Pártunkat és vezetőit a nemzetköziség és a Szovjetunió iránti hűséges szövetség útjáról. Népeink sorsát mindörökre a szovjet népek sorsához kötöttük.

Teljes összhangban áll a nemzetköziséggel népeink határtalan szeretete és ragaszkodása szocialista hazájuk iránt, melyet tengernyi vérrel s verejtékel vívtak ki maguknak. A szocialista hazaszeretet új erőfeszítésekre serkenti dolgozóink millióit. Nagy lendítője ez a szocializmus építésének. Innen merít újabb erőt és munkalendületet hősi munkásosztályunk.

Csaknem milliónyi munkás szocialista munkaversenyének, a rohammunkások tízezreinek, a munkásfeltalálók és újítók alkotó munkájának, rohamosan bővülő azon üzemek lajstroma, amelyek az 1948-as tervfeladat teljesítése után már az 1949-ik tervesztendő számára dolgoznak. Sikeresen megvalósulnak az idei tervfeladatok, kézzel fogható bizonyítékául annak, hogy országunkban a szocializmus épül, a szocializmus és nem a kapitalizmus erősödik.

Látva a kivívott győzelmeket népeink újból és újból kifejezik olthatatlan szeretetüket és minden nehézség fölött diadalmaskodó ragaszkodásukat nagy vezérük Tito marsall iránt, aki győzelmeiket megszervezte, népeinket harcra ihlette. Nincs az az erő amely éket tudna verni Tito, Pártunk Központi Vezetősége, párttagságunk, munkásosztályunk és néptömegeink közé. Az építés újabb és mindújabb győzelmei arra indítják dolgozóinkat, hogy még jobban tömörítsék soraikat élcsapatuk és vezetőik mögött. Pártunk és népeink egysége ma szilárdabb mint valaha is volt.

Kézzel foghatóan bizonyítják ezt azok a kongresszusok, amelyeket országunkban a közelmultban megtartottak: A JKP V. kongresszusa után megtartott Crna Gora, Bosznia és Hercegovina Kommunista pártjainak alakuló kongresszusát, Szlovénia és Horvátország Kommunista pártjainak II. kongresszusát. Október első felében tartották meg az Ifjúkommunista Szövetség (SzKOJ) IV. kongresszusát, október második felében Jugoszláviai egységes szakszervezeteinek első kongresszusát. A kongresszuson megmutatkozott teljes egység és a dolgozó tömegek munkaversenye a kongresszusok tiszteletére.

megdönthetetlenül bizonyítják mily nagy mértékben erősödött tovább Pártunk és népeink egysége és mily képtelenség csak gondolni is arra, hogy bárki is szembe tudja fordítani népeinket Pártunk Központi Vezetőségével.

A Tájékoztató Iroda igazságtalanul vádaskodó határozata és a nyomában keletkezett országunk és népeink ellen folyó elvtelen rágalomhadjárat épp az ellenkezőjét éri el: nem gyengíti, hanem még tovább erősíti népeink egységét Pártunk és Tito vezetése alatt. Pártunk és népeink a gyakorlatban cáfolják meg a gyalázó rágalmakat és tettekkel bizonyítják be mennyire helyes Központi Vezetőségünk politikája. Csak aki nem akar tudomást venni a valóságról az nem látja mily határozottan lép föl a Jugoszláv küldöttség a háborús uszító imperialisták ellen az Egyesült Nemzetek nagygyűlésén, szorosan együtt a Szovjet delegációval és a népi demokrácia országainak küldöttségeivel. Azt se tagadhatják le bírálóink — közöljenek, vagy ne közöljenek bármit is sajtójukban, — hogy népeink sikeresen építik a szocializmust, hogy Pártunk és munkásosztályunk őszinte hathatós segítséget nyújtott a sztrájkoló francia bányászoknak, hogy nem a nacionalizmus, hanem a nemzetközisége vonalán állunk. Jugoszlávia nem szigetelődött és nem is szigetelődhet el a szocializmus országaitól és a béke táborától mert a rágalmak dacára továbbra is föntáll, létezik, harcol az imperialisták ellen és építi a szocializmust.

A Pártunk és országunk ellen folyó eszeveszett hajszában egyes magyarországi vezető kommunisták és államférfiak odajutottak, hogy az alaptalan vádak igazolására rendőrterrort alkalmaztak budapesti követségünk személyzete ellen, fölelevenítve ezzel a Horthy-rendszer fasiszta módszereit. Október 25-én Budapesten letartóztatták a jugoszláv követség titkárát, lábbal tiporva diplomatáink területenkívüliségi jogát. Ugyanaznap rendőrségi autókkal körülvették követségi személyzetünk Attila-utcai épületét, hogy ilymódon hazaárulásra kényszrítsék külképviselőinket, amikor pedig a kitasított jugoszláv ügyvivő és vele együtt követségünk személyzetének még néhány tagja Kelebiánál el akarta hagyni Magyarországot egy rendőrkülönítmény erőszakkal kiszállította őket a vonatból és rendőri őrizetbe vette. A letartóztatottak egyikét Szpaszojevics Nínát átadták Brankov Lázár sikkasztó hazaárulónak, aki őt gorombán bántalmazta és fojtogatta valamint legyilkolással rémisztgette azt követelve tőle, hogy fogadja el a Tájékoztató Iroda határozatát és írja alá a Jugoszláviát és vezetőit gyalázó nyilatkozatot.

Egyes magyarországi vezetők — a népi demokrácia más országainak néhány vezető emberével együtt — országunk és népeink ellen indított elvtelen hadjáratukban arra az álláspontra helyezkedtek, hogy Titó Jugoszláviája ellen minden eszközt fölhasználhatnak. Ebben annyira mentek, hogy országunk rágalmazását fontosabbnak tartották, mint az imperialisták elleni harcot. Elvtelenségükben menedéket adtak Brankovnak, aki budapesti követségünk jelentős pénzösszegét elsikkasztotta és meglopta országunkat, amiért kormányunk kiadatását kérte. De nem fontos magyarországi »bírálóink« számára, hogy sikkasztott-e, lopott-e valaki, fő, hogy hajlandó elárulni hazáját és gyalázni Jugoszlávia népeit és vezetőit. Egy sorba tartozik ez csehszlovákiai »bírálóink« eljárásával, akik még országunkból megszökött háborús bűnösöket is fölhasználnak az országunk elleni példátlan kampányban. Hol az igazság a Tájékoztató Iroda határozatában, ha csak akkora e határozat meggyőző ereje, hogy Jugoszlávia állampolgáraiból csupán sikkasztókat, rovot multú, becstelen embereket és egyes gyáván megfutamodó opportunistákat tud maga mellett mozgósítani? Vajjon ezek az »egészséges« kommunisták? Hol van bírálóink kommunista elvhűsége, ha tetteikben a rendőri erőszakot és halállal rémisztgetést is a meggyőzés módszerei közé sorolják? Vajjon ez a demokrácia? És hogyan egyeztetik össze a marxi-lenini tanokkal azt a törekvésüket, hogy erőszakkal

beavatkoznak országunk belügyeibe? Vajjon ez a nemzetköziség? Nyilvánvaló, hogy a nacionalizmus nem nálunk, hanem az ő berkeikben ütött tanyát! Eljárásuk csak árthat országaink jóviszonyának és a nemzetközi munkásmozgalomnak.

Budapesti követségünk tagjai — akiket a magyar csendőrség goromba támadása ért — méltó vállaszt adtak a szégyenteljes támadásra. Minden kényszerítés és erőszak ellenére hűségesek maradtak hazájukhoz, pártjukhoz, az igazsághoz. Ilyen kommunistákat nevelt a mi pártunk: bátrakat és törhetetleneket, ha az igazság megvédéséről van szó.

Jugoszlávia népei Pártunk és vezetői köré tömörülve tettekkel építik a szocializmust, a gyakorlatban harcolnak az imperializmus ellen. Ez a mi igazságunk bebizonyításának útja. Törhetetlenül megy előre Pártunk és országunk abban a biztos tudatban, hogy a történelem — minden mozgalmak tölőszéke — semmiképp se hagyja elásni az igazságot. A nagy élet a mi pártunknak ad igazat.

Noviszád, 1948 november 25.

»*Jugoszlávia Kommunista Pártjának programja kifejezi Jugoszlávia munkásosztályának érdekeit és törekvéseit és egyúttal magába foglalja Jugoszlávia többi dolgozóinak érdekeit is.*« (A JKP programja)

FIGYELŐ

IFJUSAGUNK KULTURÁLIS-MŰVÉSZETI SEREGSZEMLÉJE

A felszabadulás után tartománynk ifjúságának a noviszádi háromnapos fesztiválon nyilt először alkalma arra, hogy átfogóbb seregszemle keretében bemutassa kulturális-művészeti munkásságának eredményeit és felvonultassa legjobb szellemi erőit. A háromnapos tartományi ünnepség megrendezését nemcsak az előkészületben lévő nagy országos szemle tette szükségessé, hanem az is, hogy Vajdaság ifjúságának immár összegeznie kellett 3-4 esztendő szellemi tevékenységének eredményeit: levonni a tanulságokat és azokon okulva meg kellett nyitnia a kulturális-művészeti munka úi és szélesebb távlatú szakaszát.

A noviszádi seregszemle egész Vajdaság ifjúságát megmozgatta és mind a tömegesség, mind pedig a művészi színvonal tekintetében híven érzékeltette azt az úi és termékeny szellemi mozgalmat, ami jelenleg ifjúsági szervezeteink kulturális nevelőmunkáiát kitölti. A tartományi fesztiválon 36 együttes 800 szereplőie vonult fel, hogy számot adjon Bácska, Bánát és Szerémség ifjúságának sokrétű, de mégis egységes irányba mutató kulturális-művészeti tevékenységéről. A tömegesség után nem is annyira a fesztivál művészi öszhatása, mint inkább a szereplők, éneklők és zenélők, szavalók és népi táncokat előadó fiatalok kisugárzó tudatos törekvése volt az, ami a szemlélőt megragadta és ami végeredményben az egész háromnapos felvonulás főpozitivuma volt. Törekvést láttunk komoly és elmélyedő kultúrmunkára és törekvést láttunk az ifjúság belső egységének, sorsközösségének és célkitűzéseinek teljes vállalására is. A különféle nemzetiségek ifjú kultúrmunkásainak népművészetet és egészséges népi hagyományokat ápoló megnyilatkozásaiban benne volt a sokajkú ifjúság együvétartozásának friss vágya is: az ifjuság kézfogása, a testvériség-egység népeinket összekötő nagy valósága. De még valamire felhívta figyelmünket a vajdasági ifjúság háromnapos szép ünnepe. És ez az a nagy és korlátlan lehetőség, ami az úi Jugoszláviában az ifjúság szellemi feilődésének soha nem tapasztalt lendületet biztosít. Csak a szocialista társadalom szebb és emberibb világot építő új Jugoszláviában kerülhetett sor az ifjúsági kulturmunka ilyen szép és jelentős manifesztációjára; csak az az ország tehette lehetővé az ifjú tehetségek ilyen szép erőpróbáiát, melv országban a gazdasági javak és a kultúra igazi tulaidonosa a dolgozó nép. Ezekhez a megállapításokhoz hozzá kell tennünk még valamit, ami különösképpen megragadta figyelmünket. A fesztiválon igen nagy tömegben vonultatta fel nyers, de fejlődőképes erőit a munkás-parasztifjúság. A kultúrális verseny beigazolta, hogy nemcsak a középiskolás ifjúság az, amely önmaga szellemi művelésével már sajátos helyzeténél fogva is komolyan foglalkozik; az ifjúsági kultúrmunka területén egyre nagyobb

tömegekben jelentkezik és jut szóhoz a munkás-parasztifjúság is. Ez a jelentkezés természetesen még nem a kívánt mértékű, de határozottan biztató és komoly jele annak, hogy tartományunk ifjúságának e nagy tömegeiben is kialakult és felülkerekedett a kultúrális-művészeti fejlődés vágya és nem utolsó sorban a fejlődésben eddig megtett munkaszakasz számadásának óhaja. A munkásifjak főleg a kórusokban, a parasztifjak pedig a népi tánccsoportokban mutatkoztak be. Kétségtelen, hogy a fesztivál legnyversebb anyagát ők adták, de fellépésükben meg kellett látnunk a kezdeti fejlődés roppant erőit; azokat a lehetőségeket, amik ebben a tömegben egyelőre még a felszín alatt feszülnek. E kiaknázatlan erők kibontakozása most már csak attól függ, milyen mértékű lesz az a támogatás, amely az ifjúság nagy tömegeinek útját a szellemi fejlődés irányába egyengetni fogja.

Rátérve a fesztivál részletes elemzésére, elmondhatjuk, hogy a háromnapos ünnepségen ifjúságunk kulturális-művészeti tevékenységének nem minden területe volt egyenlő arányban és egyenlő minőségben képviselve. A legtömegesebbek és minőségileg is a legjobbak a népi táncsoportok voltak, főleg az uzdini román, a petrováci szlovák, a kupuszinai magyar és a krszturi ruszin csoport. Ezek az együttesek komolyan készültek a versenyre és előadásmódjuk, népi táncuk ritmikája, népi játékaik szelleme a legszebben kifejezte Vajdaság népeinek egyszerű művészetét, ősi szokásait, vérmérsékletét, sajátos gondolat- és érzésvilágát. A négy nemzetiségi tánccsoport szép teljesítménye után megérdemelten képviselte Vajdaság ifjúságát a november első napjaiban Beográdban megtartott szövetségi fesztiválon. A versenyen résztvettek azonban olyan népi táncsoportok is, amelyek igen gyenge teljesítményt nyújtottak. Mi itt csak a magyar csoportok elemzésére térünk ki nagy vonalakban. Magyar folklor csoportjaink előadásmódjában — mint a népi táncsoportok körzeti és járási versenyein általában — túltengett az eredeti népi táncritmikától merőben elütő idegen elem. Vajdaság nemzetiségei közül sajnos a magyar az, amelynek népi táncművészetét legnagyobb mértékben megfertőzte a modern tánc egészségtelen szelleme. Az egyes vidékek magyar népi táncaira a stilizáltságnak annyi sallangja ragadt, hogy az már egyenesen veszélyes és eredeti táncmotívumainkat teljes kipusztulással fenyegeti. Innen van az, hogy az előadott népi tánc sokszor a foxtrott vagy más modern tánc benyomását kelti. A táncsoportok viselete pedig egyenesen elképesztő: a lányok például térden felül érő szoknyákban vonulnak fel. A csoportokon általában túlerős a nemzeti színek kihangsúlyozása. A viselet így inkább nemzeti, mint népi. Magától értetődő, hogy az igazi népi táncoknak és a hamisítatlan népi játékoknak semmi közük sincs a fasizmus korszakát idéző tarkabarka gyöngyösbokrétás felvonulásokhoz. A fesztiválon szereplő csekélyszámú magyar népi tánccsoport előadásmódja ezúttal is figyelmeztetés volt arra, hogy eredeti népművészetünk és népi szokásaink megőrzésére és ápolására sürgősen tennünk kell valamit.

A fesztiválon bemutatkozott négy énekkar is. Legszebb és legtisztább harmóniával a szremszkamitrovicai »Pinki« szerepelt. A többi énekkar bemutatkozásában nem annyira a művészi előadásmód fogott meg bennünket, mint inkább a dalkultúra felé ellenállhatatlan erővel kisugárzó fiatalos ragaszkodás és szeretet. Leggyengébben a szuboticai ifjúmunkás-dalárda szerepelt, mely kellően be nem gyakorolt dalokat adott elő. A kellő felkészültség hiánya azonban nemcsak a szabadkai, hanem a többi énekkarok előadásmódjában is kifejezésre jutott. Ez nem any-

nvira a kórusok bűne, mint inkább az ifjúsági szervezeteké, amelyek nem nyújtottak kellő szaktámogatást a dalárdáknak. Ifjúsági énekkaraink legközelebb csak úgy szerepelhetnek eredményesen, ha a szervezetek kieszközlik számukra a kultúregyesületek szövetségének támogatását.

És mit tapasztaltunk szavalóinknál? Legnagyobb részük nem tudott mit kezdeni a költeményekkel. A versek gondolatmenetében való elmélyültség hiányát túlzott gesztikulálással igyekeztek helyettesíteni és így természetesen a kívánt művészi hatás ellenkezőjét érték el. A művészi szavalás előfeltétele a jó és szabályos hangsúly, a gondolatmenetben való elmélyültség, a költemény átérzése, csak itt-ott csillant fel. A szavalók nagyrészénél hiányzott a kellő orgánum is.

A népi énekesek igen jól megválogatták dalaikat. A legnagyobb baj azonban az volt, hogy a népdal zamata csaknem teljesen feloldódott az édeskés vendéglői stilusban. A népdalok nem a kocsmák borgőzös levegőjében, hanem a puszták és hegyek tiszta derűjében tudnak csak igazán szárnyalni és tudják csak igazán kifejezni a nép bánatát, vagy örömét és játékos kedvét.

A fesztiválon fellépett három műkedvelőegyüttes is. Részleges művészi teljesítményt csak a noviszádi nyújtott bár egy-két tagja nem tanulta be szerepét tökéletesen. A többi együttesre áll az, ami általában műkedvelőcsoportjaink színművészetének kezdeti fokát mutatja: játékukban nincs kellő elevenség, mozdulataik szögletesek és a jellemek illetve a típusok megrajzolása még nem eléggé hű. A műkedvelő-együttesekkel kapcsolatban is ugyanazt mondhatjuk, amit az énekkarokról jegyeztünk meg: nagyobb szaktámogatásra szorulnak.

★

A tartományi fesztivál eredményei és hiányosságai, természetesen átfogóbb méretekben és nagyobb jelentőséggel megmutatkoztak a tíznapos beográdi seregszemlén is. Ez az ünnepség azonban, mely az egész ország ifjúságát mozgósította és a legjobb erőket vonultatta fel, mint egész, az ifjúsági kultúrmunka sokkal nagyobb és szebb eredményeit mutatta. Ez természetes is, ha a fesztivál szövetségi, országos jellegét és méreteit vesszük figyelembe. Ez a seregszemle még jobban kifejezhette mint a vajdasági, hogy ifjúságunknak a kultúrális-művészeti munka minden területén óriási lehetőségei vannak s hogy soraiban nagyon sok olyan tehetség található, akinek fejlődését biztosítani a legfontosabb föladatunk. A beográdi fesztiválon és tartományi seregszemlénken is mégegyszer megmutatta erőit az az ifjúság, mely a szocialista munka hősiességének már annyi sok példáját adta. Ezúttal azonban mint szellemi életünk úttörője vonult fel, mely nagy történelmi hivatásához méltó módon vállalta a munkát és felvette a harcot a szocialista társadalmon belül szocialista kulturánkért is.

Thurzó Lajos

Jugoszlávia Népfrontja a munkásosztály, a dolgozó parasztság, a népi értelmiség és a többi dolgozók szövetségének szervezeti formája, a munkásosztály vezetése alatt.« (A JKP programja)

EGY NEGYEDIKES GIMNAZISTÁRÓL

»... a második világháború. A német elnyomók, csatlósaikkal együtt, megvasalták a kapukat, járhatatlanná tették az utakat, igyekeztek eloltani a lámpákat... Mégis, egyre több és több lámpás jelent meg az úton. Ha eloltottak egyet, kettő gyult fel helyette. A nagy döngetésre, végül is betörtek a kapuk, lehullottak a vasalások. Megnyílt az út Petőfi »Kanaán«-ja felé. Sokan elestek, amíg a kapuhoz értek, sokan mégis átjutottak. Itt vannak köztünk, szeretjük őket és elvárjuk tőlük, hogy tovább harcoljanak. Ha igazi költők, ha igazi prófétái. Hiszen, sok még a zárt kapu, sok még a rögös út...«

Farkas László, a noviszádi magyar főgimnázium IV/a osztályú tanulója, üzeni mindezt a költőknek, Jugoszlávia magyar költőinek is, »A költő hivatása (Petőfi: »A XIX. század költői« c. költeménye alapján)« című dolgozatában, amelyre az irodalomtanár nagy, piros »5«-öst adott és ráírta »Igen szép!«

»... Kanaán felé igyekezünk... Szép itt az élet, könnyebb, mint volt az úton. De, ni, ott mi van?! Mi van a mi Kanaánunk nyugati határain? Piros dühvel telt fellegek vannak ott... Amerikából jönnek! Bizony, nem jószándékú felhők... Próféták! a mi Kanaánunkat akarják elrabolni! Vigyázzatok! Gyujtsatok új láklyákat, mutassatok új utakat, daloljatok új napsugarakról. Mutassátok meg, hogy e fellegeknek nincsen keresni valójuk a mi egünkön és nem lesz keresni valójuk a nyugati égen sem. Vegyetek új kulcsot, új szerszámokat és nyissátok fel a még bezárt kapukat!«

Farkas László negyedik (idén már — ötödik) gimnazistát mi neveltük, Jugoszláviában neveltük. Azt a Farkas Lászlót, aki még ezt is üzeni: *»Induljatok és én is megyek veletek. Meggyujtom én is kicsiny mécsesemet és elindulok az úton, mely a nagy Kanaánhoz, a Világszabadsághoz vezet!«*

Lapozgatok a füzetben. *»Pismeni zadatci iz* magyar nyelvből«. A nyomtatott szöveg és a magyar kézírás egészen jól hangzik egymás mellett. Szinte — kiegészítik egymást. Azt nézem, mit tanult, hogyan tanult a mécsesgyujtó negyedik gimnazista Vajdaság fővárosában, magyar gimnáziumban. Íme a dolgozatok: »A noviszádi—futaki gát jelentősége«, »Az októberi szociálista forradalom jelentősége«, »November 29, hazánk nagy ünnepe«, »A költő hivatása«, »1948 március 15 százéves évfordulója«, »Amíg tart az ujjáépítés, nincsen pihenés«, »Vörösmarty »A vén cigány« című költeményének jellemzése«, »Pályaválasztás előtt«.

Beszédes feladatcímek, árulók címek. Elárulják, hogy a mi iskoláink valóban — az *új emberek kovácsai*; elárulják, hogy a mi diákjaink nem csak magyarul tanulnak, hanem magyarságot is, az igazit, és azt is elárulják, hogy ez a magyarság egyben népeink és a népek testvériségének tanítását, tanulását — megtanulását jelenti. Farkas László, például jól megtanulta a leckét.

Most azonban nem az iskoláról, nem is a tanítás új szellemérő akarunk beszélni, hanem Farkas Lászlóról, még inkább — a Farkas Lász-

lókról, diákjainkról, akik — ime! — úgy érzik, mécsest kell gyujtaniok, világítaniok kell. Egészen egyszerű szavakkal: akik úgy érzik, hogy irniok kell.

Farkas László, aki »*új, erős gátat*« akar építeni a Dunán »*és még sok más gátat, melyek majd megvédik népeink testvériségét az idegen árvizek ellen*« — azt hisszük érdemes rábeszélni: igen, készülj a gátépítésre, készülj a kapunyitásra, készülj fel a mécsesgyujtásra. Persze, Farkas László, jól tudod, hogy sokat, nagyon sokat kell tanulnod; a legjobbak között is legjobbnak kell maradnod és azt is tudod, hogy attól, aki népének utat akar mutatni, azt várjuk, azt várja népe, hogy ő maga világosan lássa és meglássa az egyetlen utat, az egyetlen célt — a szocializmust.

Az, hogy a »Hid« ma bemutat téged, Farkas László, semmiképen sem jelenti, hogy »kész költő« vagy s te ezt nem is hiszed, ugye Farkas László? A »Hid«, az eddigi gyakorlattal ellentétben, helyet és elsősorban biztatást akar adni a fiataloknak, de elvárja, hogy kettőzött szorgalommal, sokszoros hivatástudattal dolgozzatok, tanuljatok tovább. A »Hid«-nak multja, tradiciói vannak vajdasági magyarságunk életében és a »Hid«-nak mártirjai vannak — Farkas László! Talán nem nagyok, de mécsesgyujtók! Talán életükben botladoztak is, de az ő útjuk nehezebb volt. Farkas László! És ne feledd: ők és azért haltak meg, hogy te tanulhass, hogy te elmondhassad: »...*szép itt az élet. Könnyebb, mint volt az úton*...« Így fogadd ezt a néhány sort.

»Előre hát mind, aki költő
A néppel tüzön-vizen át!
Átok reá, ki elhajitja
Kezéből a nép zászlaját.«

Előre hát Farkas László!

G. L.

NYUGATI ÉLETFORMA

LOURDES MÉG DIVATBAN VAN

Kisebb gyomorrontás ellen, elég, ha iszunk belőle. Már ha valaki fekélyes, akkor jobb, ha megmosdik benne. Ha pedig megbénult, guta ütötte, vagy éppen hátgerincsorvadása van, akkor bizony, csak a fürdő segít. Víz ez kicsit piszkos víz, viszont csodatevő víz — így tanitották. Maga Mária közölte a nyilvánossággal annak idején: »Jertek elhhez a kúthoz, igyatok belőle és mosdjatok benne.« Ez meg úgy történt, hogy egy kislány, bizonyos Bernadette, két másik gyerekkel, elment fát szedni az erdőbe. Bernadette kissé lusta gyerek volt hagyta, hogy a pajtásai izzadjanak a fáért, ő maga megbújt a sürüben és elaludt. Amikor pedig felelősségre vonták lustaságáért, azt tette, amit minden gyerek hasonló esetben: kigondolt egy szép mesét és elmondta a másik két kislánynak. »Ó, milyen szépet láttam ó milyen csodálatosan szépet...!« A többiről gondoskodott a falu, a plébános úr, a sajtó, az egyház.

Most már mindenki tudja, hogy Lourdes-ról van szó. A csodatevő barlangokról, a csodatevő vízről a csodatevő körmenetről, a csodatevő üzletről. (Mert, persze, nem ingyen történik a csoda. Keres a vasút, a

szállodás a szentelt-gyertya kereskedő, a talizmán-árus, a templomszolga, a plébános úr, a püspök úr, az érsek a Vatikán). És, ha valaki azt hinné, hogy Dachau után, Auschwitz után, Jaszenica után történtek már más csodák és... és ha valaki azt hinné, hogy Zola leleplező könyve és Egon Ervin Kisch leleplező riportjai után, Lourdes már nem aktuális csoda...

Szóval a svájci »Le Courrier de Geneve« című, igen előkelő polgári napilap, nemrégiben riportot közölt azokról a svájciakról, akik elzarándokoltak a lourdesi csodaforráshoz. A körmenet — azt írja —, mint minden ilyen körmenet, azokban az országokban, amelyek katolikusok maradtak, kimondhatatlan felbuzdulást keltett. »Ilyen körülmények között történnek többnyire a csodák«. Aztán leírja a felbuzdulást: »Tömegekben sorakoznak a betegek a téren, míg a püspökök, prelátusok és más a klérushoz tartozók, elfoglalják helyeiket a barlangban, a baldahin körül. A menet élén, az egyházi zászlók mögött, felvonul »Mária gyermekei«-nek hosszú csoportja, utánuk a többiek, fiatalok, papok, aztán apácák és végül a zarándokok beláthatatlan tömegei...« »...Aztán a pap az oltári kehellyel elhagyja a baldahint, megáll minden beteg előtt, s amíg mindenünnen felhallatszik a fohászkodás, megáldja őket... E jelenet könnyeket csal szemeinkbe...«

Hogy meggyógyult-e valaki azok közül, akik szívükben szenvedéseiknek isteni rejtekét hordozzák — erről nem számol be a svájci »Le Courrier Geneve«.

Mindez pedig az Urnak 1948-ik esztendejében történt.

AZ UJ FILMCSILLAG — HITLER SZERETŐJE

Leni Riefenstahl, a hírhedt náci filmszínésznő és rendező, Hitler volt szeretője, Párisba érkezett. A hölgy, az angolszász megszálló hatóságoktól visszakapta tiroli birtokait és most várja műszaki felszerelésének visszajuttatását is. A »művésznő« tárgyalásokat folytat egy párisi filmtársasággal. Be akarja ugyanis fejezni »Tiefland« (Mélység-ország) című filmjét, amelyet kénytelen volt félbeszakítani Hitlerország elpusztulásakor.

AZ AMERIKAI CENZOROK SHAKESPEARE-T IS CENZURÁZZÁK

A világ haladó kritikusai derűs bosszankodással kommentálják azt a szomorú tényt, hogy az Angliában befejezett »Hamlet« című filmből, »erkölcstelen tartalma« miatt, az amerikai kritikusok néhány olyan részt is kivágtak, melyek egyébként pontosan azonosak Shakespeare negyedfél századdal ezelőtt írt világhírű drámájában foglaltakkal. Tömérdek ellentmondás után, a cenzúra megengedte, hogy a filmet, kivágások nélkül *hétköznapokon* bemutathassák — míg vasárnap és ünnepnapokon csak a korrigált film kerülhet vászonra. (Mindez természetesen azért, hogy a hétköznapokon dolgozó munkások ne láthassák a háromszázötven év óta halott »kommunista« Shakespeare eredeti drámáját!)

Egyébként a film még így sem került műsorra, mivel a mozik képtelenek a filmet két példányban ((vágva és vágatlanul) beszerezni — és megfizetni.

AZ ANGLIAI LAKÁSHIÁNY

Az angol »Evening Standard« szenzációs tálalásban foglalkozik bizonyos Morrison »baronesz« bolondériájával. A nemes hölgy saját házában, húsz szobácskában huzódik meg igen szűkösen. »Borzalmas elhagyottságban és rémületesen egészségtelen körülmények között« — írja az Evening Standard. Ugyanis, a bárónőnek hatvankét lakótársa van, közöttük 37 négylábú (kutya és macs-

ka), míg 25-en a baromfiak népes családjához tartoznak.

Ez a riport képezi a szenzációt a lapban. Ugyanebben a lappéldányban a hírek között, apró, »petit« betűkkel, olvassuk, hogy Mr. Dr. Peen, családjával együtt — a bombázások okozta nagy lakáshiány miatt —, kénytelen egy tyúkólban meghúzódni.

EGY ÚJ ANGOL EXPORTFILM

Amerikai exportra, új filmet készítettek el Angliában. A film »Az utálatos Byron lord« furcsa címet viseli. »Utálatos Byron lord« — ez az angolok egyik legnagyobb költője, a szabadsághős Byron. 1824-ben Görögországba utazott, hogy részt vegyen a görög nép szabadságharcában. Meghalt a görög nép — a világ népeinek szabadságáért. Ezért utálatos — az angol filmmágnások és az amerikai olajkirályok előtt...

FILMTÁRSASÁG A SZABAD BÍRÁLAT ELLEN

Metro-Goldwin-Mayerék egyik ostoba filmjéről kritikát merészelt írni a kritikus, bizonyos E. Arnot Robertson. Nosza, Metrogoldvinnek azonnal körlevelet küldtek, szerte a rádióállomásokhoz, ujságokhoz, filmtársaságokhoz, s e körlevelekben, más becsmérlő kitételek közepette, közölték saját nyilvánosságukkal, hogy E. Arnot Robertson kisasszony »nem érzi át a mozikönzönség izlését és óhaját« és »birálata, teljes egészében, ártalmas a filmiparra«. Robertson, rágalmazás és becsületsértésért beperelte a filmtársaságot. Első fokon megnyerte a pert, a biróság kötelezte a Metrogoldvinmayert, hogy 1.500 font kártérítést fizessen. A filmesek felebbeztek, másodfokon a kritikust marasztalta el a »független« bíróság.

Az eset kapcsán az angol filmkritikusok szervezetének titkára, Deane, a következőket írja: »Ilyen esetekben úgy érezzük, hogy illuzorikus a szabad és független birálat lehetősége. Ez az itélet felbátorítja mindazokat, akik a filmművészetben csak onös, szűk üzleti érdekeiket nézik és akik mindent elkövetnek megfélemlíteni és megsemmisíteni a szabad birálatot. Mindebből, elsősorban, a közönség károsodik...«

Az angol filmközönség gyüjtést indított, hogy előteremtsék a harmadfokú tárgyalás borsos költségeit.

»A Kommunista Párt megingathatatlanul fog harcolni az imperialisták próbálkozásai ellen, ha bármilyen formában megkisérelnék rabságba dönteni Jugoszlávia népeinek szocialista hazáját.« (A JKP programja)

SZEMLE

»KNJIŽEVNOST« KÉT SZÁMA

A »HID« aránylag ritkán foglalkozik irodalomelméleti, irodalomtörténeti — vagy ha úgy tetszik: irodalompolitikai problémákkal. Jóformán még sohasem próbáltuk megmagyarázni, hogy miért íródott, valamely mű; milyen szempontok, milyen gazdasági és politikai szükségszerűségek vezették Kőrösi dollát és igen keveset tettünk a vajdasági magyar irodalom helyzetének, multjának és fejlődési lehetőségeinek elemzésére és megvilágítására. Persze, nem csupán »elgondolások«, sőt főképpen nem azok irányítanak írót és olvasót. A dolgok összefüggőségéből kitünik, hogy sem az egyes tudományágaknak, sem a művészetnek nincsen önálló, önmagukban rejlő, kizárólag saját belső dialektikájukból folyó történetük. Mindezt különben már Marx és Engels megállapították és azt is, hogy a tudományoknak és művészeteknek fejlődését az össztörténelem menete szabja meg; a történelem menetének meg értése nélkül az egyes területeken belül folyó változások meg nem magyarázhatók.

A vajdasági magyar író és olvasó számára a szocialista irodalomszemlélet jóformán idegen terület — és ez többé-kevésbbé érthető is. Nem volt, vagy alig volt lehetőségünk ahhoz, hogy hozzájussunk a fejlődés egyes ujabb állomásait felfedező sokhoz. Valóban haladó szellemű könyveket a háború előtt keveset kaptunk, nehezen voltak hozzáférhetők, s a felszabadulás után is sajnos még mindig gyéren csurrannak-cseppennek a — még a magunk erejéhez mért alkotásokhoz is annyira szükséges — irodalomelméleti kiadványok. A magyarságnak olyan irodalomelméleti tudósa van, mint Lukács György, akinek munkáit a világ minden nyelvére fordítják, akinek gondolataival gondolkozik a világ jóformán minden haladó szellemű gondolkodója. Lukács uj kötetei (A történelmi regény, Balzac-Stendhal-Zola, Irodalom és demokrácia, A polgári filozófia válsága, stb.) csak néhány példányban érkeztek hozzánk s vajdasági magyar olvasó nem is vehetett róluk tudomást. Pedig, hogy mennyire uj meglátásokról, uj tudásról és — számunkra — uj tudományról van szó, bizonyítja az is, hogy maga az iró-tudós Lukács György is olyan fejlődésen ment át, amelynek tapasztalatai s »e tapasztalatok alapján létrejött politikai, világnézeti és esztétikai fejlődése minden tekintetben meghaladottaknak, elavultaknak mutatják... régi irásait«. (Előszó a Balzac-Stendhal-Zola c. tanulmánykötethez.) Mi ugy tudtuk — Szerb Antal irodalomtörténete alapján, — hogy Lukács György »Theorie des Romans« cimen német nyelven megjelent tanulmánykötete »az utolsó szót jelenti« a regényelméletben. Lukács György azt mondja, hogy »az utolsó szó«

elavult, és most az a feladata, hogy az olvasót is elvezesse a régi álláspontról az ujhoz s meggyőzze a régi elavultságáról.

A »HID« egyik fontos feladata és a vajdasági magyar írók egyik fontos feladata az lett volna, hogy a vajdasági magyar olvasóval közöljék Lukács György és mások — nemzetközi vonalon is perdöntően jelentős — uj meglátásait. Meg kell állapítanunk ismételten, hogy a »HID« és íróink alig, vagy sehogyan sem foglalkoznak irodalomelmélettel.

Ez az érem egyik oldala.

Amig mi, vajdasági magyarok, irodalomelméleti téren elmaradottságunkkal és egyre inkább »vidéki« beállítottságunkkal küszködünk, — Jugoszlávia egyes köztársaságaiban egyre több folyóirat gyujtogatja a szövétneket. Szerb és horvát (szlovén és macedón) nyelven szinte hónapról-hónapra uj folyóiratok, szemlék irodalmi ujságok jelennek meg s az uj tudás kimerithetetlen tárházát bocsátják azok rendelkezésére, akik a nyelvet értik és — jól értik. E folyóiratok közt a legtekintélyesebb — kiállításban és tartalomban egyaránt — a most harmadik éve megjelenő »Književnost«.

A folyóirat szinvonalas, tartalmas, korszerű ujság — nevelő, irányító és szórakoztató feladatát maradéktalanul elvégzi. Szerkesztőbizottságának egyes tagjait a vajdasági magyar olvasó is jól ismeri: Milan Bogdanovics, egyetemi tanár, a Szerb Népköztársaság iróegyesületének elnöke, Csedomir Minderovics, államdíjas irónk, a Himnusz költője, Velibor Gligorics és Deszanka Makszimovics. Munkatársai sorában Jovan Popovics, Milivoje Risztics, Bihalji-Merin, Ivo Andrics, Branko Csopics, Radovan Zogovics, Borisz Ziherl, Rodoljub Csolakovics és mások neveivel találkozunk. A lap — jelentőségükhöz és saját oldalszámához mérten — természetesen bemutatja a külföldi, különösen a szovjet irodalom jelentősebb alkotásait is. Áprilisi számában örömmel találkoztunk Petőfi Sándor »Kard és lánc« cimü versének kitünő fordításával és Jovan Popovics értékes Petőfi-tanulmányával.

Lehetetlen egy ilyen rövid ismertetés keretében a folyóirat teljes problematikáját bemutatnunk. Azt azonban, hogy mennyire fontos irodalomelméleti sikon is tisztázni a fogalmakat, talán sikerül érzékeltetnünk Velibor Gligorics egyik »A korszerű iró« cimü tanulmányának ismertetésével.

A polgári irodalmat és írót — Gligorics szerint — elsősorban a kilátástalan borulátás jellemzi. Az iró — a polgári iró — egy haldokló osztály agóniájának kifejezője. És a polgári irodalomnak e kilátástalan borulátása, az életről és a világról való lemondása jogosítja fel az imperializmus hordozóit a tömeges öldöklésre, az amúgyis rabszolgaságba taszított ember megsemmisítésére, ez a lemondás felkészíti lelkileg uj, hódító háborúkra.

Gligorics szerint (természetesen nem csak Gligorics szerint) a hanyatló szellemü polgári irodalom nem szereti az embert, nem hajlandó harcolni az ember boldogabb jövőjéért. Ebben az irodalomban az embernek nincsen se húsa, se vére, se lelke, se szive. Az ember itt csupán fantóm, a halódó társadalmi osztály veszendő lelke, aki saját pusztulása előtt — »már ugy is mindegy!« — előkészíti az egész emberiség pusztulását, minden emberi alkotás lerombolását. Ez az irodalom megteremtette »az emberfeletti ember« kórképét; mániákusokból, vallási és faji megszállottakból építette hőseit. Ez az irodalom, a válság előszeleit annyira érző Amerikában például, a polgári osztály sorsát összeköti az egész nép sorsával, az imperialista Wall-street üzleti gondjait az amerikai nép gondjaival.

A szocialista realizmus a jövőbe, az életbe törő diadalmas embert énekeli. Íme, a korszerű szovjetirodalom. Csak úgy sugárzik a harc, az építés, a munka iránti lelkesedéstől; a derülátó humanizmus tisztaságától.

Nincsen kizárólag irodalmi probléma, a dolgok összefüggnek — állapítottuk meg a bevezetőben. Tanulmányában Velibor Gligorics is eljut e megállapításhoz. A két irodalmi tábor között folyik a harc és e harcnak még nincsen vége. És e küzdelemben — mondja Gligorics —, *az imperialisták és a Szovjet Szövetség által vezetett demokratikus tábor közötti küzdelemben senki sem lehet semleges.* Az író sem. »*A korszerű író előtt nagy, történelmi feladat áll: az, hogy a forradalmi események élén járjon.*«

Egy másik tanulmányban, amelyet Minderovics Csedomir írt, megállapítja a »Književnost«, hogy irodalmunk minden jelensége elvesztette kizárólagos, szűk irodalmi jellegét — általános kulturális és társadalmi tényezővé vált úgy saját népeinkkel, mint más országok népeivel való viszonyában.«

A folyóirat sok tekintetben sikeres harcot folytatott és folytat irodalmi termelésünk színvonalának emeléséért, drámai irodalmunk megteremtéséért és a bíráló szellem erősödéséért. Itt ismét rámutathatunk az összefüggésre: *minőségi termelés egyrészt a gyárakban, földeken és irodákban, másrészt az író íróasztala mellett — egyetlen, összefüggő probléma.* És éppen így a bírálat és önbírálat kérdése is. Komoly, tárgyilagos, építő szellemű és szándékú bírálat nélkül nincsen irodalmi fejlődés sem.

Mindez nem elég ahhoz, hogy a »Književnost« sokoldalú tevékenységét bemutassuk, de ahhoz talán elég, hogy felhívjuk a figyelmet az irodalmi problémák sokrétűségére és a komoly irodalmi nevelés (vagy inkább: még csak átnevelés) jelentőségére. Járjon a vajdasági magyar író is az események élén; járjon az események élén a HID is.

A mi feladatunk nem csupán az, hogy több, vagy kevesebb sikerrel, tehetséggel és felkészültséggel novellákat és verseket írjunk kéthavonként egyszer. Több, fontosabb, jelentősebb feladat vár ezen a területen miránk — ne várjon hát még sokáig hiába. Azok pedig, akik a »Književnost«-ot és most már sok más folyóiratunkat is olvashatják, szóval, akiket a nyelvi nehézségek nem gátolnak, tartsák kötelességüknek, hogy az olvasóink számára még új irodalmi kérdésekkel megismertessék az érdeklődőket. Néhány hónapja azt írtam, hogy mi itt »irodalmi dülőutakon« járunk, amikor másutt gyors vonaton, repülőgépen utaznak írók-olvasók. Aki e rövid ismertetésekből csak a dolgok »összefüggőség«-ét is megérti, azt is megérti, mennyire fontos, hogy Vajdaság magyar olvasói és írói elhagyják a dülőutakat.

Gál László

ÚJRA MEGJELENT A »*LUMINA*«

a vajdasági románok irodalmi és kulturális folyóirata

»Lumina« (Világosság) ez a címe e Jugoszláviában élő román kisebbség kulturális és irodalmi folyóiratának, amely az elmúlt hónapban hagyta el a sajtót. A román folyóirat megjelenése égető szükségesség volt. Ez a szám, a II. évfolyam első száma tulajdonképpen folytatása annak a munkának, amelyet a folyóirat köré csoportosult fiatal vajdasági román írók és költők gárdája az elmúlt évben végzett a »Lumina« már eddig megjelent 12 számában.

A folyóirat szerkesztősége — munkások, parasztok és értelmiségiek. Első sorban is a való, a román kisebbség életét igyekszik bemutatni. Emellett feladatul tűzte ki, hogy foglalkozik hazánk és általában a demokrácia fejlődésének fő-

leg kulturális és politikai kérdéseivel is. Erről ír Mihail Arvamescu, a Lumina felelős szerkesztője vezércikkében és a folyóiratot a román nép széles tömegeinek ajánlja. Ugyanakkor megjelöli a lap egyik főfeladatát: a hazánkban élő román kisebbség fiatal tollforgatóinak szilárd sorokba való tömörítését. Második helyen Radován Zogovicsnak a JKP V. kongresszusán tartott felszólalását közlik. A folyóirat jellegzetessége és jótulajdonsága, hogy hasábjain az itt élő kezdő tollforgatók verseit, elbeszéléseit közli, s ezzel máris célkitűzésének teljesítéséhez lát hozzá. Mihail Avramescu költő, Aurel Trifu a »Libertatea« főszerkesztője és Traian Doban író mellett fiatal munkásokat, parasztokat, értelmiségi munkásokat, diákokat, egyetemistákat soroz be munkatársai közé a »Lumina«.

Aurel Trifu »Kulturéletünk fejlődése a vajdasági kulturszövetségek keretében« címmel hosszú ismertetőt közöl a vajdasági románok kulturális fejlődéséről. Ismertetve az 1947—48-as tanulmányi eredményeket összehasonlítást tesz a háború előtti eredményekkel. Míg a háború előtt az általános iskolalátogatás alig érte el az 50 százalékot, addig ma a 93 százalékot is fölülmúlja a román gyermekek iskolalátogatása. Az írástudási harcból az elmult évben az írástudatlanok 30 százaléka maradt ki s ezeket a most folyó őszi és téli tanfolyamokra vonták be. A kulturmunkások szorgalmas munkájának tudható be, hogy Vajdaságban 16 román nyelvű működő csoport dolgozik, mintegy 300 taggal, ezenkívül az énekkarokban és folklorcsoportokban több mint ezer működő vesz aktív részt. Ezek a csoportok a noviszádi, belgrádi és hazánk többi részeibe rendezett népi táncbemutatókra, fesztiválokra és hangversenyekre a pattogós román népi táncokkal és népdalokkal magukkal vitték a román kisebbség fejlődőképességét, haladását, éniakarását.

A folyóirat kiemelkedő cikke Trajan Doban »Működvelőink kiséretében« című írása, amelyben a népi táncosok és működvelők körútja során nyert tapasztalatait írja le. Megdicséri az egyes fegyelmezett, jól működő csoportokat és bírálja azon csoportokat, amelyek vezetőik hibájából modernizáják a népi táncokat. Végül rámutat a román népi színjátszás, a népi táncbemutató tömegeskás, a többi pedig értelmiség soraifel, amelyek maguktól beszélnek. Ezen a nyáron 15 dilettánscsoport, 140 taggal vett részt a színjátszásban. Ezeknek 70 százaléka a parasztság soraiból, 5 százaléka munkás, a többi pedig értelmisége soraiból került ki. Ez azt bizonyítja, hogy a román népi színjátszás erős gyökeret vert a nép széles rétegeiben. A népi tehetségek további összegyűjtésével s egy románnyelvű népszínház megalakításának gondolatával fejezi be cikkét Traian Doban.

A folyóirat ezenkívül közli Simeon Draguca, Paraszkiva Szucsiu, Aurel Pasula, Florika Stefan egy-egy versét is. A működvelő csoportok támogatására is gondolt a lap szerkesztősége e célból R. Gyurkics átdolgozásában Osztrovszkinak »Az erdő megedzik« című dramatizált regényének egyik részletét közli. A kulturkrónikában többek között Radu Flora a verseci románnyelvű teljes gimnázium előmenetelét ismerteti. Ezenkívül »Hazánkból« című rovatában hírt ad a belgrádi fesztiválról, a szubotica Magyar Népszínházról, a Vajdasági Népszínházról, a siptárok kulturális fejlődéséről valamint arról, hogy hány és milyen filmeket játszottak Bosznia és Hercegovina falvaiban. Ezenkívül számtalan külföldi hírt is közöl. Megemlékezik a Komszomol harmincéves évfordulójáról, Liszenkóról és hírt hoz a budapesti népszínházról is.

A fiatal román írók ösztönzésére a Lumina ebben a számában ver-

senypályázatot hirdet december 31-el bezárólag. Vers, novella és színdarab pályázat nyertesei között 9.000 dinár jutalmat szándékozik szétosztani a szerkesztőség. A díjnyertes pályamunkákat a folyóirat januári számában már közlik.

Az ízléses kivitelű, jól összeállított rajzokkal élénkített folyóiratot nagy szeretettel olvassák a vajdasági románok.

Szabó Gizella

NÉGY OPERABEMUTATÓ

Most volt egy éve, hogy a Vajdasági Népszínház operaegyüttese megalakult. Nemcsak Ujvidék, hanem egész Vajdaság kultúrméletének nagy eseménye és kétségtelenül jelentős lépés volt a dolgozók kultúrszínvonalának emelése felé. Az opera ugyanis színes, eleven színpadi képeivel, erős zenei és drámai hatásával, sűrített cselekményével, erőteljes, hangulatkeltő hangképeivel a legalkalmasabb eszköz arra, hogy könnyen hozzáférhetővé tegye a magas művészi színvonalu zenét a zenelleg kevésbé képzett, sőt még az éppen csak hogy zenét kedvelő tömegek számára is. Éppen ezért az első Vajdasági Operaház azt a feladatot kapta, hogy zenei téren segítse elő a dolgozó tömegek életének megszépítését, kultúrszínvonalának emelését.

A feladat komoly és nehéz volt. Majdnem kizárólag műkedvelő erők állnak rendelkezésre, színpadi gyakorlat nélkül. Zenekart, énekkart kellett szervezni s meg kellett találni a módját, hogy a rendelkezésre álló, alig képzett énekesekkel és énekesnőkkel kielégítően betöltsék az egyes szerepeket. A műsorösszeállítás is különös gondosságot igényelt. Két ellentétes feladatot kellett megoldani ebben. Egyrészt a széles rétegek számára legkönnyebben hozzáférhető, dallamokban gazdag, a nem zenelleg képzett fül számára is könnyen felfogható operák közül kellett válogatni. Másrészt a feladatokat a rendelkezésre álló erőkhöz kellett mérni. Gondoskodni kellett tehát arról, hogy a nagytömegek felfogják, megértsék és megkedveljék a magas művészi színvonalú operazenét s fokozatosan párhuzamosan nevelkedjenek az operaegyüttes fejlődésével. De kezdettől fogva vigyázni kellett a színvonalra, nehogy az új operaközönség hamis képet alkosson magának, hamis fogalmakat nyerjen.

Most, egy év után, megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy Operaházunk megfelelt hivatásának. Négy dalműt mutatott be: Verditől a Traviatát és a Rigolettót, Gotováctól Ero a túlvilágról és Szmetanától Az eladott menyasszony című dalműt. Valamennyi nagy közönségsikert aratott és az operaegyüttes előadásai általában kielégítőek, jók voltak. Különösen elismerésreméltó, hogy az előadások zenei szempontból teljesértékűt nyújtottak, noha a rendelkezésre álló erők nem mindig és nem mindenben feleltek meg a feladatoknak. Az azonban, hogy zenei szempontból jók és kielégítőek voltak az előadások, már önmagában véve nagy teljesítmény egy kezdő, fiatal operaegyüttes részéről, mert hiszen a hibákat és fogyatékosságokat a fejlődés során úgyis kiküszöbölik.

Szerencsés választás volt, hogy elsőnek a Traviatát tűzték műsorra. Dumas népszerű Kaméliás hölgyének operaváltozata hatásos jelenetekkel, könnyed, zenelleg kevésbé képzett fül számára is első hallásra felfogható, népszerű dallamaival és áriáival kiválóan alkalmas arra, hogy vonzó hatást gyakoroljon a zeneszerető nagy tömegre. Ezenkívül kevésbé gyakorlott erőkkel is előadható s a művészi érték fokozása már csak másodrendű kérdés. Ebből a szempontból nagyon megfelelő volt az Ero a túlvilágról és különösen az Eladott menyasszony. Talán csak a Rigoletto volt kevésbé szerencsés választás. Nem azért, mert kevésbé könnyű és hozzáférhető a nagyközönség számára, hiszen dallamainak könnyedsége vetekszik a Traviata dallamaival s

legalább annyira népszerű is. Még sem volt szerencsés dolog már most műsorra tűzni a Rigolettót, mert előadása olyan rendkívüli feladatok elé állítja az énekeseket, amelyek már meghaladják a jelenlegi együttes erejét és így a Rigolettó előadása nem hozott fejlődést az együttes munkájában. Gotovác Eroja viszont szép és értékes előadás volt, megfelelt az együttes képességeinek, valóban mindannyian erejük, képességük legjavát nyújthatták benne és így ez a vígopera alkalmasabb volt Operánk repertoárjának kiegészítésére. Nagyon nagy sikerre számíthat Szmetana Eladott menyasszonya. Ez a vígopera Gotovac művéhez hasonlóan népies, szláv zenei elemektől átszőtten Szmetana egész dallamgazdagságát nyújtja. Derüje, kacagtató jelenetei, hangulatos kettősei és a zeneirodalomban szinte egyedülálló hatása mellett az egy Kecál, a komikus főszereplő kivételével valamennyi többi szerep elég könnyű feladatot ró a szereplőkre és ezt az előadását Operánk azzal a gondossággal készíthette elő, amire ebben a komoly műintézetben különösen szükség van. A bemutatott négy mű nagy közönséget vonzott és már addig számtalan előadást ért meg. Ez a négy mű az operaegyüttes összeállítandó repertoárjának első alapja s a következő évek során fokozatosan kiszélesítik, kiegészítik a műsort, hogy Operaházunk változatos értékes, gazdag műsorral töltheese be hivatását. Fejlődésképességét már az eddigi négy előadással igazolta és bizonyosra vehető, hogy belátható időn belül eléri a szükséges magas művészi színvonalat.

Az együttes alapja és fő erőssége a zenekar és az énekkar. A zenekar értékes, jó erőkből áll, biztos és megbízható. Előfordult ugyan néhányszor, hogy a zenekari részt nem dolgozták ki azzal a pontossággal, ami az operaelőadáshoz elengedhetetlen és ez kisebb-nagyobb zavarokat okozott az énekesek, vagy az énekkar idejében való bevágásában. Ennek oka azonban elsősorban az, hogy eddig a zenekart egyedül Ilics Vojiszláv vezette és ez túlságosan nagy megterhelés egyetlen karnagy számára. Ilics Vojiszláv kiváló képességű, nagy felkészültségű, értékes karnagy, egyéni felfogásával gazdagítja az előadott műveket és megfelelő időbeosztás mellett feltétlenül nagyobb gondossággal is előkészítheti majd az egyes előadásokat. Szükség van még a zenekar kiegészítésére néhány hangszerrel, különösen egyes fúvósokra lesz még szükség, amint az Operaház műsora gazdagodik. A zenekar különben komoly fejlődést mutatott fel az egy év alatt és rövidesen egyik legértékesebb belföldi zenekarunkká fejlődhet. Az énekkar tömör, telt, szépen zengő. Rendelkezik — a legmélyebb basszus hangtól a magas szopránig — minden hanggal és nemcsak levetkőzte már a műkedvelő énekkaroknak azt a tulajdonságát, hogy kevés erőt nyújtó, felesleges énekesek is szerepelnek, hanem ezen túlmenően, egészen jelentős énekkarrá nőtt, amivel nagyon kevés fiatal operaegyüttes rendelkezik. Természetesen szükség lesz még arra, hogy újabb erőkkel egészítik ki, hiszen az énekkar a legjobb iskola a magánénekesek számára is.

A magánénekesek tekintetében Operaházunk együttese egyelőre elég gyengén áll. Mindössze egyetlen hőstenorja van, Burics Vladimir. Ugynevezett édes, lirai tenor, helyenként nagyon szép fényű hanggal, de további tanulásra volna szüksége, hogy a fejhangokat nagyobb könnyedséggel és több biztonsággal érje el. Ehelyett sajnos túlságosan sokat foglalkoztatják és néha a fáradtság jelei ütköznek ki énekén. Bariton is mindössze egy van, méghozzá csupán lirai, tehát eléggé magas fekvésű, lágy bariton, a mélységek nélkül. Vargovics Ivo baritonja így a Traviatában, Alfréd apja szerepében, jól érvényesül, a Rigoletto címszerepe is jól fekszik neki, de például az Eladott menyasszony Miho-ja szerepében, ahol mély hangokra van szükség, teljesen elvész. Basszussal, nagyobblélegzetű

szerepekre, még nem rendelkezik az együttes, rendszerint Cvejics Zsárkót, a beográdi Operaház kiváló énekesét hívják meg. Szopránban nagyobb a választék. Az Operaház — nagyon helyesen — két énekesnőre is kiosztja ugyanazt a szerepet és felváltva lépteti fel őket. Ezzel egyrészt alkalmat nyújt a fiatalabb énekesnőknek, hogy tanuljanak és fejlődjenek. Másrészt most nevelendő közönsége megtanulja, hogy vannak különbségek az egyes szerepek tolmácsolásában és megtanulja megfigyelni, felismerni ezeket a különbségeket, tehát a közönség látóköre is szélesül. Az első idényben a nagy színpadi gyakorlatú Krzse Erna és a még kezdő Nikolics Zdenka váltogatták egymást. Az azóta máshová szerződött Krzse Erna nagyon szép csengésű szopránja csak a középrétegekben érvényesült. A csengő magas hangok — az úgynevezett madárregiszter — hiányoztak, ezért a nagy szoprán futamokat és a különösen magas hangokat csak jelezte. Nikolics Zdenka ezzel szemben kevésbé erős, de nagyon tiszta csengő magas hangokkal rendelkezik, viszont közép hangjait még alaposan fejlesztenie kell. Az Operaház az idei első bemutatón, az Eladott menyasszonyban egyszerre két új szopránénekesnőt szerepeltetett. Szeszardics Z. erős, tiszta csengésű szopránja helyenként még csiszolásra szorul, különösen az erősebb, fokozott hangoknál. Mindenesetre kivételesen értékes hanganyag, nagy fejlődési lehetőségek előtt áll és bizonyos, hogy Szeszardics megfelelő színpadi gyakorlattal és további tanulással egészen kiváló énekesnővé nevelődik. Musicki N. a másik fiatal énekesnő hangja ugyancsak szép, bár kevésbé erős és éneke még nem elég biztos. Mégis, már most néhány finomabb, lágyabb fordulatnál észrevehető, hogy ez a fiatal énekesnő is komoly igéret. Mezzoszoprán terén most néhány újabb erővel kísérletezznek, de komoly feladat hiányában a fiatal erők képességeit nem lehet pontosan megítélni. Alt is mindössze egy van, Jankovics Ljubica, nagy gyakorlatú, biztos énekesnő, bár énekstílusa kissé elüt az együttes általános énekmodorától. Mindenesetre ezen a téren, az alt, a szépen zengő mély női hang terén, még tovább kell kutatni, hogy megfelelő utánpótlást nevelhessenek. Ez áll különben valamennyi többi hangra.

Operaházunk természetesen tovább fejleszti műsorát és egyben tovább szélesíti káderét. Eddigi működése megbecsülést váltott ki. Az előadások rendezésben is kiválóak voltak. Kulundzsics Joca, a beográdi Operaház kitűnő rendezője zenei és drámai szempontból egyaránt jól állította színpadra a darabokat, s Serbán Milenkó, a kiváló festőművész, majd Dezselics, az ugyancsak kitűnő színpadi tervező gondoskodott arról, hogy a szép, látványosságszámba menő színpadok is fokozzák az előadások mély hatását. Balett még nincs, most nevelik és egyelőre csak a néptáncok terén sikerült kielégítő együttest toborozni, de a balettjelenetek szereplői között akad néhány fiatal, akik nagyon tehetségesnek igérkeznek.

A nagy sikerek és nagy látogatottság ellenére Operaházunk még nem hatolt be a dolgozók nagy tömegeinek tudatába. Ez — az opera, mint műfaj népszerűsítése, — a jövő feladata. De Operaházunk máris bebizonyította, hogy megérdemli a dolgozók figyelmét, becsülését, szeretetét.

Sulhóf József

»Fokozni a szakszervezetek szerepét a munkások és alkalmazottak anyagi és kulturális szinvonalának állandó megjavitására irányuló erőfeszítésekben.« (A JKP programja)

SZINHAZ

MÉLYEK A GYÖKEREK

Az évadnyitás előtt kissé hosszúra nyúlt várakozásba némi izgalom is vegyült: mivel nyit és hogyan nyit az idén a Magyar Népszinház? Ez a kérdés nem az üres érdeklődőé, aki az »intelligens« közönség könnyed szórakoztatását« várja a szinháztól, hanem azoké a szinházbarátoké, akik a szinpadot nem csupán a játékosság szinterének, hanem inkább és majdnem kizárólag egy komoly kulturális intézmény fórumának tekintik. Ha — a mi viszonyaink között nem is nagyigényűek —, még sem elégszenek meg a puszta szórakoztatással: maradandó tartalmat várnak a darabtól és művészi formát az együttestől.

A Magyar Népszinház az idén, hogy úgy mondjuk, szerencsés szérával kezdett; a szezonnyitó és az évad első három darabja biztató. Gow és d'Usseau, Dickens, Molière és Gorkij munkái jó bizonysága ennek a törekvésnek. A Házitücsök, a Botcsinálta doktor és a Vaszja Zseleznova műsorra tűzése a szinpadon ezt mondatja velünk, — az első bemutató után azonban már az eredményt nézzük és az idei első eredményről mondunk bírálatot.

O'Neil és Steinbeck után kissé félve léptünk a nézőtérre, de kellemesen csalódtunk, mert a szinpadon olyan amerikai drámával találkoztunk, amely — végre — nem tér el a hagyományos drámai formáktól, nem keres valami meghökkentően újat, hogy éppen ezzel az új formára való törekvéssel adja az amerikai extravagánsat. J. Gow és A. D. Usseau háromfelvonásos szinműve szerkezetében, formájában csaknem százszázalékban a régi drámai hagyományokat követi. Jeszlő gongütés helyett mérsékletes expozicióval kezd és rendülettelenül három síkon viszi végig mondanivalóban gazdag cselekményét: a darabban, a szinpadon és a nézőtéren.

És mégis új ez a dráma. Új a hangja. A szokványos amerikai szerelmi történetek helyett az amerikai társadalom mély problémájával találkozunk. Ez a probléma sem új, hisz ott lappang már évtizedek, sőt évszázalok óta az amerikai életben, az amerikai társadalmi élet minden rezdülésében, — de ahogy most a szerzők felvetik itt előttünk a szinpadon, abból érezzük az új amerikai forradalmiságot. Az amerikai négerek megvetése sokkal mélyebben gyökerező valami, mint ahogy azt az európai ember gondolná. Halljuk is a két szerző szavából: ha a föld felett a pénz és a hagyomány hatalma őriz is egy mondvacsinált rendet és nyugalmat, ezernyi probléma mellett, ami látszólag eltagadható, lázít a néger kérdés. És itt leltünk az újra, amit e darab Stowe óta nekünk adott: lázít nemcsak a feketék, de a fehérek között is, mert »Tamás bátya« elhagyta már a tizenhárommilliók kunyhóját és mert a háború után a szabadság szelleme »átkelt« az Atlanti óceánon is.

Ezzel a szellemmel tér haza Európából Brett Charles, a néger katonatiszt, hogy otthon, az Egyesült Államok déli kis városkájában, a hagyományokhoz ragaszkodó dölyfös patriciusok fülledt környezetében megvívja a maga harcát a négerekért.

Ebben a zárt világban, — ahogy azt a szabadabb szellemű és demokratikus érzelmű Howard Merrick, északi író látja — »az emberek rabjai a hagyományoknak«, nem csak a »saját vicceikbe«, de a saját életformájukba is szerelmesek. A polgári világ felső tízezrének életébe pillantunk be itt, ahol nemcsak az ősök képe s emlékbe hagyott órája, de maga az ember is a letűnt világ emléke már, mert annyira rövidlátó és önmagának élő, hogy észre sem veszi a körülötte megváltozott világot s azt sem tudja meglátni, hogy ez a világ már tulajdon gyermekeiben is előre mozdult. Akik távozóban vannak, még a hatalmon vannak, de hi-

ba hazudnak és hiába fenyegetőznek is, — Langdon szenátor hiába őrzi tíz körönnmel a családi tradiciókat, — mélyen a felső tízezrek alatt mélyek a gyökerek, összefonódnak és már fojtogatnak is. Fojtogatják a szenátort, a leányát Newyt ,akit tragikus szerelme köt a négyr tiszthez, idősebb leányát Alicet, akit a polgári humanizmus tesz a néger védőangyalává, hogy önmaga szellemének diadalát (?) lássa benne és e diadal lehullása után saját kezével vesse tömlöcbe a négert. A szenátor antik órája csak egy »ócska« emlék, de elég egy emlék is ahhoz, hogy föltárulion előttünk a két világ közötti mérhetetlen szakadék: a néger kérdés.

A színes kérdés mérhetetlen szakadékot ásott az amerikai fehérek és mellettük élő feketék között s ez a szakadék, — amit Newy titkolt s lemondó szerelme érzékeltet a legszebb művészi eszközökkel, — csak akkor tünik el vagy csak akkor lesz áthidalható, amikor már a másik fél, a néger is szabad.

Brett Charles harcát ez a tragikus tény nem állíthatja meg, még csak nem is csüggesztheti, mert most még tisztábban látja a négereket fenyegető veszélyt. A polgári álhumanizmus csak pillanatnyi szeretet, amely eltüri az elnyomottat, de soha föl nem emelé s az álhumanizmus mögött veszedelmesebb ellenség húzódik meg, mint a nyiltan kilépő, aki vele szemben áll. A képviselőjelölt Roy Maxvell azért menti a ráfogott lopásért börtönbevetett négert, mert az elkövetkezendő választásokhoz gyüjti a népszerüséget és Howard Merrick a demokratikusan gondolkozó iró is mit tud tenni gyenge intervenciónál többet, hisz egy társadalom falait, erkölcsét és »mélyen gyökerező« hagyományait nem lehet megváltoztatni tekintélyes ügyvédek közbelépésével. De nem lehet megváltoztatni azt sem, akit a szabadság szelleme harcosává avatott de azokat sem, akik e szellem hitében a harcosok utitársává szegődtek. Mert az öreg szenátor hiába rohan pénzével és tekintélyével ujabb fegyvertársak után, — leánya Newy már elhagyta a családi fészket, a szenátori kastély ódon, rideg és barátságtalan falait, és a patinás órába vésett jelmondat a becsületről puszta szólam marad, amelyből a letűnő társadalom mal együtt hullik ki az emberi és társadalmi erkölcsöt jelentő tartalom.

J. Gow és A. D'Usseau a drámában fölvetették a kérdést, mintha nem is mondtak volna többet, csak azt, amit Howard Merrick északi iró szájába adtak: ...»így bánunk a négerekkel!« Mi azonban úgy éreztük, hogy ebben a darabban benne van a déli államok polgári társadalmának egész élete. És a Magyar Népszínház együttesének legfőbb erénye az, hogy földolgozásában nem mosódott el a drámának ezt a mondanivalót megragadó lényege. Amit az elismerés mellett föltétlenül meg kell mondanunk, az főleg a szövegközti játék hiányára vonatkozik. Helyenként úgy éreztük, hogy a szereplők betanult szöveget mondanak, (Brett, Merrick, Bella, s részben Alice is) mintha nem is ők mondanák, hanem a szerző. És ahol a nagy jelenetek fölszakadoztak, — az első és a harmadik felvonásban — érezhető volt, hogy a szinész nem él együtt a darabbal: nem maga teremti a hangulatot, nem az átélésre és az ábrázolásra támaszkodik, hanem átengedi mindezt a szövegnek: hadd mondja el az helyette. Németh Rudolf helyenként inkább tolmácsolja Brettet mint éli, bár maga mellett érzi a Garay alkotta Langdon szenátort és Ferenczy Ibolya által megformált Newyt, akik magukkal hozták a színpadra a szenátori kastély egész fülledt levegőjét. Itt két nagy jelenetre emlékeztetünk: a linchelés jelenetére, amikor Ferenczy Ibolya művészi hangszerének egész skáláját szólaltatta meg és a szenátor családi összeomlásának jelenetét, amikor Garay Béla az összeomlott ember tragikumának minden rezdülését megmutatta és *elhitette* velünk. Ez a legtöbb, amit e darab bemutatóján láttunk s amit igényeink növekedé-

sével látni szeretnénk az együttes elkövetkezendő darabjainak feldolgozásában is.

A rendező Sántha Sándor színészi és rendezői pályájának talán a legnehezebb feladatát kapta. Bár hosszú volt az idő, aránylag hosszú, amit a színház előkészületekre szánt, de mégsem elegendő, hogy a darab teljes anyaga megérjen a bemutatóig. Jóllehet, a rendezés technikai része a közönség elismerését érdemelte ki, a művészi szempontok azonban nem is olyan kevés kívánni valót hagytak maguk után. A legszembetűnőbb az összhatás állandóságának a hiánya: a nagy jelenetek, (főleg az első felvonásban, de mondhatjuk, hogy hellyel közzel a harmadik felvonásban is) belevesztek a gyorsan pergő szövegbe. A kimondott szó olykor messze elkerülte a közönség figyelmét, nem talált visszhangra, nem ébresztett gondolatot s így nem tudta belekapcsolni a játék atmoszférájába a közönséget. Úgy éreztük akkor, ezeknél a jeleneteknél, hogy a szinmű cselekménye csak a szinpadon él és nem a nézőtéren *is*. Egy-egy szinpadi kép lenyűgözően hatott, mintha az együttes minden erejét és szivét beleadta volna, azután fölszakadt ez az egység, ez a finoman átszőtt drámai atmoszféra s szinte sajnálta a néző, hogy állóképbe nem rögzíthette az előbbit, hogy a szövegkönyv nyomán sietve pergő képek el ne mossák megragadott művész élményeit.

A Magyar Népszinház ennek a drámának a bemutatásával mindemellett olyan művészi teljesítményt nyújtott, amelynek tanulmányozásával és elemzésével szinjátszásunknak már fejlettebb fokán érdemes és kell is foglalkoznunk.

Haidú Vilmos

»NÉPOKTATÁS«

A napokban jelent meg a Vajdasági Autonom Tartomány Népművelésügyi osztályának kiadásában a »Népoktatás« című magyarnyelvü pedagógiai folyóirat. Megjelenése újabb hozzájárulás a jugoszláviai magyarság kulturális fejlődéséhez és újabb tanúbizonyság arra, hogy országunkban valóban a lenin-sztalini tanítás alapján nyer gyökeres megoldást a nemzeti kérdés. A nemzetköziség és nem a nacionalizmus irányában haladunk, mert a kisebbségeknek, közöttük a magyarságnak is teljes lehetősége van kulturáját anyanyelvén fejleszteni. De főleg nagy a folyóirat megjelenésének jelentősége a JKP V. kongresszusa után amely a népművelés munkásai elé ismételt nyomatékkal tüzte ki a feladatot: gyermekeinkből az új szocialista társadalom emberét nevelni, akiket — mint Gyilasz mondja — őszinteség, önzetlenség, igazságszeretet és törhetetlen hazaszeretet jellemez.

A folyóirat megjelenése nagy hiányt pótol. Jelentős mértékben hozzájárul a magyar tanítók és tanárok mindennapi munkájának megkönnyítéséhez. Elméletileg megvilágtja gyakorlati munkájukat, távlatot nyit előttünk és megmutatja milyen úton halad közösségünk és vele együtt milyen úton kell haladnia a nevelésnek is, azonkívül általánosítja a gyakorlati munka tapasztalatait Erre hivatott az új magyarnyelvű folyóirat, mely reméljük kellő visszhangra talál a magyar nevelőmunkások között. Azt is reméljük, hogy mind több magyar tanító és tanár rövidesen nemcsak az olvasók, hanem a munkatársak táborába is belép hogy gyakorlati tapasztalatait egy-egy cikkben tanulmányban, vagy tudósításban közzétéve hozzájárul az új szocialista Jugoszlávia pedagógiai tudományának teljes kibontakozásához.

Már az első számban közölt írások címei is mutatják, hogy a folyóiratban csupa olyan kérdésről van szó, me-

lyek tanítóink mindennapi nevelőmunkájának körébe tartoznak.

Mitra Mitrovics, a Szerb Népköztársaság Népművelésügyi minisztere »Kit neveljünk és hogyan« című fejtegetésében — melyet a folyóirat első helyen közöl — a következőket mondja: »Majd ha embereink, különösen azok, akik kultúrál's téren dolgoznak, megértik a nálunk végbement népi forradalom és a folyamatban lévő és befejezésre váró kulturális ujjászületés közötti szoros kapcsolatot, csak akkor lesz a munka iránya határozottabb, világosabb és távlatai — még a legmesszebbiek is — megvalósíthatók. Az új társadalmi szerkezet új irányt követel a nevelésben: meg kell találni a nevelés és képzés megfelelő formáit és tartalmát...«

Mitra Mitrovics a következőkben látja az alapvető kulturális feladatokat országunkban:

1) az írástudás és a műveltség alapjait nyujtani az összes iskolakorú gyermekeknek;

2) tovább folytatni a tervszerű harcot a felnőtt lakosság írástudatlanságának megszüntetése céljából;

3) nagy gondot fordítani a nemzetileg elnyomatásban volt, művelődésben elmaradott népekre és vidékekre.

Természetes, hogy az egyszerű írástudás, csupán a betüvetés elsajátítása nem elegendő: »Ma-holnap már nem elégedhetünk meg csak írástudással; olyan emberekre, olyan káderekre lesz szükségünk, amelyeknek műveltségi szintje megfelel az ország gazdasági nívójának...« A hétéves oktatás révén országunkban a gyermekek százezrei kapnak valóban szélesebb körű kulturát, müveltséget és tudást.

A népmüvelésügyi miniszter főleg kiemeli az ifjúság nevelésének fontosságát hangoztatva, »...hogy a tudományszomjas ifjúságunkat tanfolyamok útján rendszeres oktatásban is kell részesíteni. Tudást és műveltséget azoknak kell adnunk, akiktől a régi rendszerben elvették, azoknak a millió'nak, akik ma a demokrácia és hazánk kiépítésének hordozói«.

Népoktatásunk célja: demokratikus hazánk számára olyan öntudatos polgárokat nevelni, akik bátran, elszántan, semilyen nehézségektől viszsza nem rettenve igaz szocialista patriotizmussal építik dolgozóink boldogabb jövőjét.

Jeszipov és Goncsárov »A nevelés történelmi- és osztályjellegéről« írva bemutatják milyen változásokon ment át az emberi társadalom a történelem folyamán, továbbá, hogy a társadalom fejlődése bizonyos törvényeknek van alárendelve, hogy a történelmi események hordozói és véghezvivői a néptömegek és végül hogy a nevelés történelmi függvény, — azaz minden nevelésnek osztályjellege van. A nevelés tartalmát a mindenkori történelmi korszak uralkodó osztálya határozza meg. Minden osztálytársadalomban osztályjellegű a nevelés és mindig szoros kapcsolatban áll a politikával, mert — mint ahogy azt Lenin mondta — »az élettől elzárkózott politikamentes iskola — képmutatás és hazugság.«

A fejtegetést tovább elmélyíti Goncsárov »Pedagógia és politika« című cikke, melyből kitünik, hogy habár a politika alapját képezi a nevelésnek, célt és irányt ad neki, mégsem helyettesítheti és nem zárja ki a neveléstant.

Jeszipov-Goncsarov másik cikke a tanórák kihasználásáról segítség tanítóinknak, hogy az órákat — főleg a kezdő tanítók — jobban megszervezzék, jobb beosztással, az idő észszerűbb kihasználásával jobb eredményt érjenek el gyermekeink oktatásában.

Népiskolánkban még mindig a legnagyobb nehézségeket a történelem tanítása okozza tanítóinknak. Teodoszics Radován »Történelem tanítás az elemi iskolában« című tanulmányában sok példával mutat rá az eddigi hibákra. Főleg hangoztatja, hogy sok tanító a történelmi eseményeket nem a dialektikus- és történelmi materializmus szemszögéből ítéli meg, ha-

nem a tudományellenes, vulgáris materializmus és idealista világnézet alapján adják elő az eseményeket. Teodoszics hangsúlyozottan kiemeli, hogy a történelem tanításának célja: »Hazánk, népünk iránti határtalan szeretet fejlesztése. Ennek az eszmének kell áthatnia az egész történelem tanítást«.

Ha az elvi cikkek mellett a jövőben — mint ahogy azt tervbe is vették — gyakorlati munkákat is közölnek a folyóiratban, melyek még közelebbről rávilágítanak tanítóink közvetlen feladatainak helyes megoldására és megmutatják azok levezetésének formáit és módját, a »Népoktatás« nagyszerű segédkönyvül szolgál majd, amelyet minden magyar tanító naponta kezébe vesz. Ujabb biztosíték lesz ez arra, hogy tanítóink eredményesen küzdenek a tökésrendből fennmaradt fölfogások a tudományellenes, idealista világnézet káros befolyása ellen a nevelői és oktatói munkában.

Szauer László

A HID IRODALMI PÁLYÁZATA

AZ ÉVI PÁLYADIJ ÖSSZEGE 55.000 DINÁR

A *HID* szerkesztősége folyó év július hó elsején hirdette meg *harmadik* irodalmi pályázatát, amely immár harmadszor újabb erőpróbára hívja föl a haladószellemű írástudókat. Az idei pályázat a két előbbihez viszonyítva egy új műfajjal bővült. Az elbeszélés, a vers, az egyfelvonásos és a háromfelvonásos színmű mellett pályázatot írtunk ki irodalmi eszközökkel feldolgozott riportra is, amely a fennti négy közül a legkönnyebben megközelíthető műfaj és amelynek közvetlen hangján fiatal, induló íróink, új tehetségeink komoly és időtálló műveket adhatnak.

Az idei pályázati felhívás ezért *a fiatal tollforgatókhoz szól.* — nem veszünk részt azon a hivatásos írók, az írószövetség tagjai. Igy a pályázat új tehetségek, most bontakozó erők megmutatkozása lesz s az idei pályázat ezzel is még jobban elő kívánja segíteni irodalmi életünk fejlődését, az irodalomművelők tekintélyes táborának kiszélesedését.

Pályázatunk:

1. Elbeszélés: első díj 5.000 dinár, második díj 3.000, harmadik 2.000 din.
2. Vers: Első díj 3.000 dinár, második 2.000, harmadik 1.000 dinár.
3. Egyfelvonásos színmű: Első díj 6.000 dinár, második díj 4.000, harmadik díj 2.000 dinár.
4. Háromfelvonásos színmű: első díj 10.000 dinár, második 5.000, harmadik díj 3.000 dinár.
5. Riport: első díj 5.000 dinár, második 3.000 dinár, harmadik díj 1.000 din.

A pályaművek benyújtásának határidejét a szerkesztőség mind az öt műfajra *1948 december hó 31-ig meghosszabbította.*

Noviszád, 1948. november 22. A *HID* szerkesztősége